

Glas@nsk.hr

God. X., br. 20 /
Year 10, No. 20

Glas NSK, časopis Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu /
The Voice of NSK: journal of the National and University Library in Zagreb

Tema broja / Feature

Projekt
e-Sveučilišta:
projektna dionica
NSK

NSK part of
e-Universities,
a project aimed
at reforming
Croatia's higher
education
system

U fokusu / In the focus

Zelena knjižnica i
održivi razvoj

NSK – a green
library leading
the way to
sustainable
development

Suradnja / Cooperation

Kako je jedna
obljetnica
povezala
domaće i
inozemne
institucije: Dr.
Elza Kučera
(1883. – 1972.)

Jointly celebrating
Elza Kučera, a
library pioneer
and Croatia's
first woman in so
many ways

Biseri riznice NSK / NSK treasures

Imaginacije
na papiru:
Ivan Lovrenčić
(1917. – 2003.)

Fancies on
paper: Ivan
Lovrenčić
(1917-2003)

SADRŽAJ

CONTENT

Uvodnik

str. 4

Editorial

Tema broja

str. 8

Feature

- Projekt *e-Sveučilišta*: projektna dionica NSK / NSK part of *e-Universities*, a project aimed at reforming Croatia's higher education system

U fokusu

str. 14

In the focus

- Zelena knjižnica i održivi razvoj / NSK — a green library leading the way to sustainable development
- Nova mrežna stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu / NSK launches its new website
- Idejno-konceptualno rješenje postava CroAtriuma / CroAtrium: Working out collection display design for the NSK multimedia lab and heritage interpretation centre
- Žanrovski sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu / Genre/form headings, a valuable addition to the NSK authority file
- RapidILL — brza međuknjižnična posudba članaka za cijelu Hrvatsku / RapidILL: A fast resource sharing solution made available to Croatia's academic community

Biseri riznice NSK

str. 30

NSK treasures

- Imaginacije na papiru: Ivan Lovrenčić (1917. — 2003.) / Fancies on paper: Ivan Lovrenčić (1917-2003)
- Značajne prinove u zbirkama građe posebne vrste Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu / Major acquisitions to the special collections of the National and University Library in Zagreb

Izdvojeni projekti

str. 42

Featured projects

- *Vremeplov riječi* — digitalni arhiv hrvatske književnosti / *NSK WordPod: Croatian writers' digital archive*
- Dovršetak nacionalnoga projekta digitalizacije kulturne baštine *e-Kultura* / NSK hosts a programme closing *e-Culture*, Croatia's 2019-2023 major digitisation project focusing on cultural heritage
- Hrvatski prvotisci u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama / A project bringing into spotlight Croatian incunabula

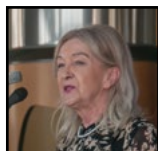
OFICIJ
RIMSKI
1530

Suradnja

str. 50

Cooperation

- Kako je jedna obljetnica povezala domaće i inozemne ustanove: Dr. Elza Kučera (1883. — 1972.) / Jointly celebrating Elza Kučera, a library pioneer and Croatia's first woman in so many ways
- *Oficij rimski* Šimuna Kožičića — pretisak i transliteracija prve datirane knjige riječke glagoljske tiskare / A facsimile edition of a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage
- Virtualne izložbe — suradnja u interpretaciji kulturne baštine / Online exhibitions — working together on heritage interpretation
- U povodu obilježavanja Dana europske baštine: izložba *Enciklopedija — nasljeđe znanja* / NSK marks European Heritage Days 2023

Gost broja

str. 62

Guest of the issue

- Dr. sc. Marina Krpan Smiljanec, dobitnica *Nagrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2022. godinu* / Dr Marina Krpan Smiljanec, the winner of the *2022 National and University Library in Zagreb Award*

Zaslužni knjižničari

str. 64

Notable librarians

- Mala zemlja za velike knjižničarke: Eva Verona (1905. – 1996.) / Eva Verona (1905-1996): A Croatian library diva meriting international recognition
- Život posvećen znanosti: profesorica Aleksandra Horvat / Aleksandra Horvat: A professor living her science

Velike obljetnice

str. 68

Great anniversaries

- Jelena Zrinski (1643. – 1703.) – „najhrabrija žena Europe“ / Jelena Zrinski (1643-1703), “the bravest woman of Europe”
- Marija Jurić Zagorka (1873. – 1957.) – od pseudonima i „šundliterature“ do ponosa kulture / Marija Jurić Zagorka (1873-1957): A trash-to-treasure story of one of the greatest women of Croatian culture

Događanja koja su ostavila trag

str. 76

Major events

- Velikanke – znane i neznane obilježile su hrvatsku povijest i 2023. godinu u NSK / NSK dedicates 2023 to celebrating Croatia's great women
- Čudesni crteži Fischera von Erlacha na zagrebačkome Zrinjevcu / The NSK exhibition of drawings by Fischer von Erlach in Zagreb's Zrinjevac Park
- Tematskim susretom *Marko Marulić – 500 godina kasnije* najavljen Godina Marka Marulića / The Year of Marko Marulić: 2024 announced as the year of “the father of Croatian literature”
- Konferencije i skupovi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u 2023. godini / The NSK conferences in 2023

Ukratko

str. 90

Nova izdanja NSK / Latest NSK titles

Nakladnik / Published by: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; **Za nakladnika / For the publisher:** prof. dr. sc. Ivanka Stričević; **Glavna urednica / Editor-in-chief:** Dobrila Zvonarek; **Uredništvo / Editorial board:** Nela Marasović, Kristina Judaš, Amelia Kovačević, dr. sc. Dijana Machala, dr. sc. Lobel Machala, Jelena Paurić, mr. sc. Branka Purgarić-Kužić, dr. sc. Kristina Romić i dr. sc. Breza Šalamon-Cindori; **Prevoditeljica / English translation, copy-editing and proofreading:** Dagmar Lasić; **Lektorica i korektorica / Copy-editing and proofreading for Croatian:** Zrinka Mikulić; **Grafički izgled / Page layout:** ZORO d. o. o., Gundulićeva 26, Zagreb; **Slog i priprema / Graphic design and typesetting:** Dalibor Ferenčina; **Digitalne preslike / Digital copies:** djelatnici Procesa zaštitna snimanja i izrada preslika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu / members of the NSK Imaging and Digitisation Division; **Tisak / Printed by:** ITG d.o.o., Zagreb; **Naklada / Print run:** 150

Adresa uredništva / Principal office: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Uredništvo *Glasa NSK*, Ulica Hrvatske bratske zajednice 4, 10 000 Zagreb, glas@nsk.hr, tel. 00385 1 6164 008; 00385 1 6164 009

ISSN 1847-7259 (Tisak)

ISSN 2584-3885 (Online)

Glas NSK objavljuje se jednom godišnje. / *The Voice of NSK* is published annually.

Poštovane čitateljice i poštovani čitatelji, predstavljamo vam novi broj časopisa [Glas NSK](#), koji u prepoznatljivome obliku nudi pregled istaknutih aktivnosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu tijekom 2023. godine kao i podsjetnik na vrijednosti iz njezina bogata fonda te iznimne pojedince koji su nas zadužili svojim predanim radom. No, *Glas NSK* nije samo kronika događanja u prethodnoj godini. Prateći zbivanja, on progovara o nekim ključnim temama u ovome razdoblju kada se, nakon ograničenja izazvanih pandemijom i posljedicama potresa, osjeća ponovni zamah svih redovitih aktivnosti i poduzima niz relevantnih iskoraka. Teme valja razmatrati u kontekstu [Strategije razvoja NSK do 2026.](#) koja polazi od tri cilja usmjerena na knjižničnu građu i usluge za korisnike, jačanje kapaciteta NSK – humanih i materijalnih te suradnju i inovacije. Pritom su zakonske zadaće NSK oni transverzalni ciljevi koji se prelamaju kroz strateške ciljeve i daju sadržajni kontekst – kultura, znanost, obrazovanje i jačanje hrvatskoga knjižničnog sustava. U središtu su dva ključna projekta. Prvi je projekt [e-Kultura](#) o kojem smo prije pisali, a i u ovome broju donosimo aktualnosti o njemu. Završio je u rujnu 2023. godine, no važno je istaknuti da se, na temelju održivosti projekta, aktivnosti digitalizacije i trajne pohrane kulturne baštine nastavljaju. Drugi je projekt [e-Sveučilišta](#) koji je u 2023. godini započeo i zasigurno će obilježiti rad NSK i hrvatskih knjižnica u visokome obrazovanju i znanosti u Hrvatskoj. Stoga u rubrici *Tema broja* donosimo više pojedinosti o reformskome projektu [e-Sveučilišta](#), u čijim je okvirima Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu dodijeljena važna zadaća: pokrenuti složenu digitalnu transformaciju knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti Republike Hrvatske. Vrijeme je trajanja projekta od 22. ožujka 2022. do prosinca 2025. godine, a člankom se predstavlja [projektna dionica NSK](#) u dosadašnjoj fazi njegove provedbe.

Vođeni maksimom *Misli globalno, djeluj lokalno*, u 2023. godini nastojali smo, kao središnja ustanova hrvatskoga knjižničarskog sustava, biti poticaj i primjer kada je riječ o promicanju održivoga razvoja i odgovornosti za njega. Brojne aktivnosti u vezi s ovom temom proveli smo u sklopu programa *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku*, koji je pokrenut 2016., a intenziviran prethodne godine.

Dosljednost, posvećenost i kvaliteta predstavljenih aktivnosti okrunjeni su prestižnim međunarodnim priznanjem Energy Globe Award za Hrvatsku, što je snažan vjetar u leđa za planiranje novih aktivnosti u području zelenoga knjižničarstva. Zanimljivosti o zelenim programima NSK potražite u rubrici *U fokusu*. U toj rubrici, između ostaloga, predstavljamo i složen proces pripreme nedavno postavljene nove mrežne stranice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, novu uslugu brze posudbe digitalnih materijala [RapidILL](#) kao i novu fazu jednoga od naših ključnih strateških projekata – *CroAtrium: multimedijски lab nacionalne zbirke Croatica*, koji je u 2023. godini dopunjen idejnim konceptualnim rješenjem postava.

Uz kratak prikaz najznačajnijih prinova u zbirkama građe posebne vrste, u rubrici *Biseri riznice* donosimo podsjetnik na hrvatskoga slikara, grafičara i scenografa Ivana Lovrenčića, kojemu smo odali poseban *hommage* u povodu dvadesete obljetnice smrti, i to objavljivanjem knjige pjesama [Z mojih bregov](#) Frana Galovića, popraćene Lovrenčićevim crtežima i komentarima Luka Paljetka pod uredničkom palicom Bože Biškupića.

Rubrika *Izdvojeni projekti* predstavlja projekte Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koji se tiču podjednako razdoblja početaka hrvatskoga tiskarstva i današnjega trenutka obilježena digitalnim tehnologijama. Kao baštinici kulture čija je povijest duga, a suvremenost dinamična, taj široki raspon predstavili smo izdvajanjem triju projekata, samostalnih i suradničkih, i to *e-Kultura*, [Vremeplov riječi – digitalni arhiv hrvatske književnosti](#) i *Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama*.

Kulturna suradnja, međunarodna i nacionalna, rasadište je vrijednih ostvarenja i inicijativa. Godina iza nas bila je prebogat takvim događanjima pa je bilo teško izdvojiti samo neka. Ipak, treba dodatno progovoriti o onima koja su ili plod dugogodišnjega rada ili će ostaviti dugotrajne značajne tragove u budućnosti. Neka od njih predstavljamo u rubrici *Suradnja*. Više od desetljeća s drugim hrvatskim baštinskim ustanovama pripremamo virtualne izložbe, nastojeći ponuditi nova viđenja o temama iz područja kulture i znanosti. Priprema i predstavljanje pretiska i transliteracije [Oficija rimskoga](#) Šimuna Kožičića primjer je vrlo uspješne znanstvene i nakladničke suradnje, kojom je dovršen veliki projekt pretisaka djela riječke glagoljske tiskare, a značajan je doprinos dala Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. U suradnji s Institutom za filozofiju, izložbom smo predstavili život i rad prve hrvatske knjižničarke i prve javne službenice na našim prostorima, prve eksperimentalne psihologinje i prve

Hrvatice rođene u Hrvatskoj koja je doktorirala filozofiju – *Elze Kučere*. Uz potporu *Konferencije ravnateljica europskih nacionalnih knjižnica* (CENL) i njihova fonda Hidden Stories, NSK je snimila i dokumentarnu reportažu o ovoj naprednoj i izvanrednoj ženi. Višegodišnja suradnja s Francuskim institutom na restauraciji i vrjednovanju *Francuske enciklopedije* nakon njezina povratka u Hrvatsku, rezultirala je izložbom *Enciklopedija – nasljeđe znanja*, priređenom u povodu Dana europske kulturne baštine u rujnu 2023. godine.

Godina 2023. ostat će zapamćena i po našoj programskoj posvećenosti ženama i njihovim postignućima koje smo nastojali „oteti“ povijesnoj anonimnosti i osigurati im zaslužen prezentacijski prostor. Gotovo vizionarski, i Nagrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2022. godinu pripala je ženi, pročelnici Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo Marini Krpan Smiljanec, koja nam je gošća broja.

Ženama su posvećene i rubrike *Zaslužne knjižničarke i knjižničari* i *Velike obljetnice*. Od Eve Verone do Aleksandre Horvat, hrvatsko knjižničarstvo utvrđuje svoj položaj u hrvatskoj i međunarodnoj znanstvenoj javnosti. Od Jelene Zrinske do Marije Jurić Zagorke, žene se bore za slobodu – nacionalnu, egzistencijalnu i rodnu.

U rubrici *Događanja koja su ostavila trag* osvrćemo se na temu znanih i neznanih žena u hrvatskoj povijesti, koju

smo predstavili izložbom *Velikanke – znane i neznane* u povodu Međunarodnoga dana žena. Tristota obljetnica smrti i međunarodni interes za istaknutoga baroknog arhitekta Johanna Bernharda Fischera von Erlacha potaknuo nas je da njegove crteže iz fonda Grafičke zbirke NSK prvi put predstavimo zagrebačkoj publici na Zrinjevcu, a spomena je vrijedan i podatak da smo među prvima najavili svoje aktivnosti u Godini Marka Marulića, koja je proglašena odlukom Vlade Republike Hrvatske uz 500. obljetnicu njegove smrti. Ponosni smo i što smo u 2023. godini organizirali nekoliko značajnih stručnih konferencija, čime smo potvrdili svoje poslanje u poticanju razvoja hrvatskoga knjižničarstva.

Gledajući na sve ostvareno i imajući u mislima sve što je pred nama, polako se naziru konture i budućega broja časopisa *Glas NSK*. Od njega nas dijeli nova godina, puna prilika i izazova, u kojoj ćemo nadahnuće crpiti iz zadovoljstva učinjenim i promišljanja kako ojačavajući rad NSK ojačati i hrvatsko knjižničarstvo i knjižnice i kako javnostima posredovati ono najvrjednije što središnja hrvatska knjižnica posjeduje.

prof. dr. sc. Ivanka Stričević
glavna ravnateljica

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Autor fotografije / Photo by Boris Kovačev.

EDITORIAL

Dear readers,

We present to you the new issue of *The Voice of NSK*, which in its recognisable format gives an overview of the programmes and activities of the National and University Library in Zagreb (NSK) in 2023, bringing into spotlight the valuable resources in the Library's collections and library professionals who distinguished themselves through their dedicated work. Still, *The Voice of NSK* is not merely a chronicle of events in the past year. Presenting the latest developments in the Library's work, it addresses some key issues in the period when, after the restrictions brought about by the COVID-19 pandemic and the consequences of the earthquakes that hit Croatia in 2020, the Library is again intensifying all its activities and making some major breakthroughs.

The new issue's content should be looked at in the context of the Library's current strategy, NSK Development Strategy 2026, which takes as its three-goal starting point the Library's collections and its user services, the strengthening of all the Library's capacities and its cooperation-oriented and innovation-focused activities. Also to be kept in mind are the Library's tasks, regulated by law, whose bringing into juxtaposition with the Library's strategic goals is necessary for contextualising its activities as initiatives contributing to Croatia's culture, science, education and to the strengthening of the Croatian national library system. This issue thus highlights two key projects – *e-Culture* and *e-Universities*. Already covered in several previous issues, the *e-Culture* project successfully ended in September 2023, continuing, of course, in terms of the ongoing digitisation of resources in Croatia's library and other heritage collections and related constant improvements to the central system for the management and long-term preservation of Croatia's digital heritage. Launched in March 2022 and expected to end in December 2025, the *e-Universities* project is presented in this issue's *Feature* section. Bound to have a substantial impact on NSK and all other libraries in Croatia's higher education system and research sector, the project is aimed at the digitisation of Croatia's higher education, in which context NSK has been assigned the demanding task of initiating the digital transformation of Croatian academic and research libraries.

Guided by the popular slogan "Think locally, act globally." and acting as the central institution of the Croatian library system, in 2023 we persevered in our efforts to set a good example when it comes to promoting sustainable development and taking responsibility for its achievement. We organised a wide

variety of activities as part of *Green Library for Green Croatia*, a special programme of green initiatives which the Library launched in 2016 and intensified last year. Our consistency, dedication and results in running this programme have been internationally recognised, earning the Library the 2023 Energy Globe Award on the national level and obliging the NSK green team to keep planning new activities. We bring an overview of the Library's green programmes in the *In the focus* section, in which you can also learn more about the complex process behind the preparation of the Library's recently launched new website, the fast resource sharing service we offer to Croatia's academic community as a result of the Library's joining of the RapidILL system and about the latest stage of NSK's major strategic project aimed at making available the national collection that we curate through the programmes of CroAtrium, the Library's multimedia lab and heritage interpretation centre.

Along with the brief presentation of the most valuable acquisitions to our special collections, this issue's *NSK treasures* section highlights the legacy of Croatian painter, graphic artist and scenographer Ivan Lovrenčić. Marking in 2023 the 20th anniversary of his death, we published a unique title bringing together Lovrenčić's drawings, poetry by Croatian writer Fran Galović, commentary by distinguished Croatian poet and Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Luko Paljetak and the remarkable editorial skills of Croatian museum specialist and art connoisseur Božo Biškupić.

The *Featured projects* section reflects the Library's dedication to encompass the whole of Croatia's cultural heritage – through its project focusing on the beginnings of book publishing in Croatia (*Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama*), its participation in a major EU-funded project aimed at the digitisation of cultural heritage on the national level (*e-Culture*) and its unique initiative for the setting up of a digital archive presenting Croatian contemporary writers (*NSK WordPod: Croatian writers' digital archive*) the Library proves its determination to fulfil its task as the guardian of a culture whose past is long and present dynamic and to live up to its privilege as the heir to such culture.

Cultural cooperation, on both the national and international levels, always brings forth notable accomplishments and spawns new ideas. Among our many cooperation initiatives in the past year, we single out in the *Cooperation* section those resulting from longstanding efforts and many years of dedicated work as well as those expected to have a significant impact

on future developments. We present here the overview of our cooperation programme spanning more than a decade and focusing on providing new perspectives on topics and resources in the field of culture and science through the creation of online exhibitions. Also, by taking part in the joint undertaking resulting in the publication of the *facsimile edition and transliteration* of another masterpiece of Croatian Glagolitic heritage (*Officium parvum Beatae Mariae Virginis*), the Library made its contribution to the successful completion of an initiative aimed at reissuing all works published by the historic printing house in Rijeka. Joining forces with the Croatian Institute of Philosophy, we co-organised an *exhibition* spotlighting the life and work of Elza Kučera, Croatia's first woman librarian, first female holder of public office, first woman experimental psychologist and the first Croatian and Croatian-born woman to obtain a doctoral degree in philosophy. This successful cooperation also included the making of a short documentary on Kučera (*Dr. Elza Kučera – žena, znanstvenica, knjižničarka*) with the support of The *Conference of European National Librarians* (CENL), which enabled the documentary's filming by awarding to NSK its *Hidden Stories* grant. The Library's effective cooperation with the French Institute in Croatia on the conservation and assessment of the *Encyclopédie*, the 18th-century French encyclopaedia, after the inclusion of its thirty-three original volumes in the Library's Manuscripts and Old Books Collection, was crowned by a joint exhibition which NSK hosted as part of its 2023 European Heritage Days programme.

The year 2023 will also be remembered by a wide array of the Library's programmes dedicated to celebrating women and their achievements, which we were determined to "rescue" from the threat of historical anonymity and successfully presented to the public. In line with this agenda, in this *Guest of the issue* section we present the work and successful career of Dr Marina Krpan Smiljanec, the Head of the Croatian Institute for Librarianship and winner of the 2022 *National and University Library in Zagreb Award*.

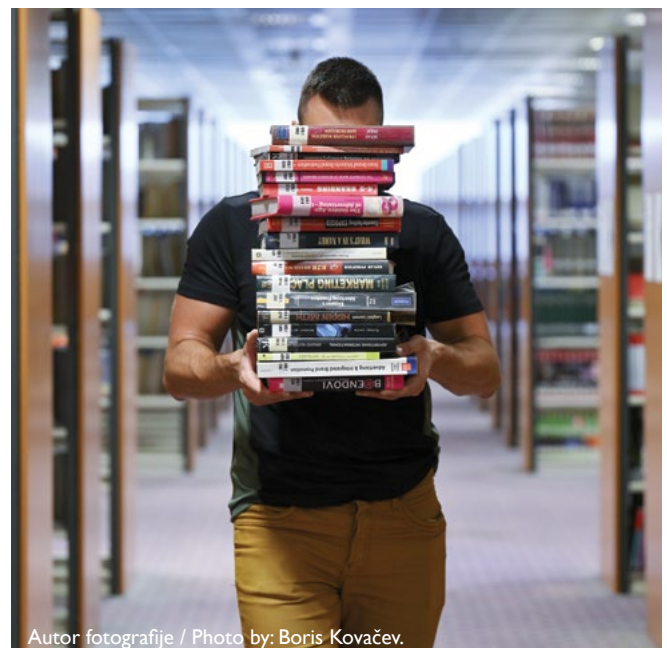
Similarly spotlighting outstanding women are this issue's *Notable librarians* and *Great anniversaries* sections: from Eva Verona to Aleksandra Horvat, women have given the Croatian library profession a high status in national and international science; from Jelena Zrinski to Marija Jurić Zagorka, women have struggled their way to freedom – national, existential and gender-related.

Among NSK programmes presented as part of the *Major events* section the *Croatia's Great Women – Here's Who They Are* exhibition particularly stands out – opening on the 2023 International Women's Day, it celebrated

the life and work of Croatian female writers and artists in the field of visual arts and music as lesser known as significant protagonists of Croatian culture and heritage. The 300th anniversary of the death of Johann Bernhard Fischer von Erlach, one of the most famous Baroque architects, along with the international interest it generated, prompted us to bring his drawings preserved in our Print Collection to the Croatian public and visitors to Croatia's capital by putting on a special exhibition in Zagreb's Zrinjevac Park. Also worth mentioning is that we were among the first to host an *event* announcing the programmes with which we will join the marking of the 500th anniversary of the passing of Marko Marulić, "the father of Croatian literature", the commemorating of whose work as a distinguished European humanist prompted the Government of the Republic of Croatia to declare 2024 the Year of Marko Marulić. In addition to all this, we proudly present successful conferences that we organised in 2023, thus fulfilling our mission by creating opportunities for the advancement of the Croatian library profession.

Looking back at all that we accomplished in the past year and being aware of what is ahead of us, we can already anticipate the content of the next issue of *The Voice of NSK*. The year ahead will provide us with many opportunities and present challenges whose seizing and tackling will be that future content, featuring new stories of our efforts and results in undertaking the task of making the strengthening of the Library strengthen the entire Croatian library community and bringing to different audiences the invaluable treasures that we hold.

Dr Ivanka Stričević
Director General
National and University Library in Zagreb

Autor fotografije / Photo by: Boris Kovačev.

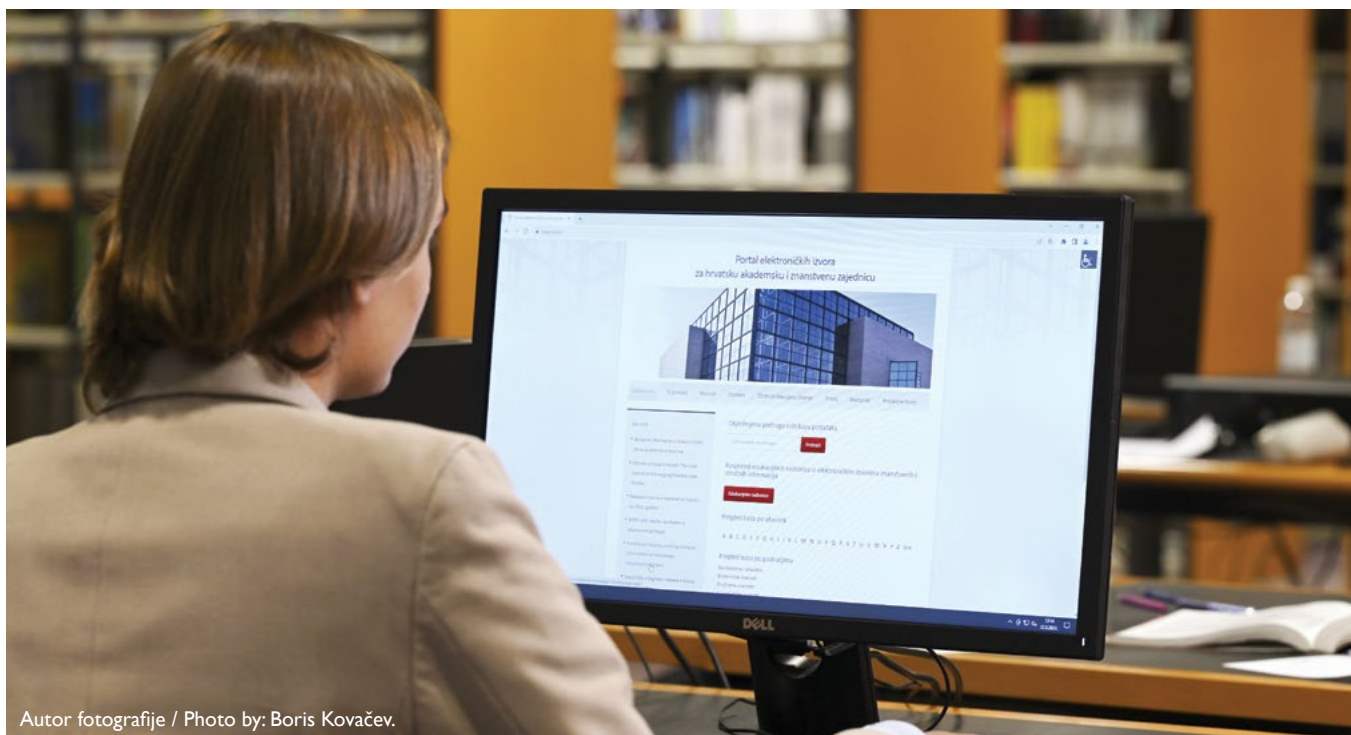
Projekt e-Sveučilišta: projektna dionica NSK

Posljednjih desetak godina nacionalni i sveučilišni knjižnični sustavi u Europi prolaze put digitalne preobrazbe, a zadaća je Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu kao središnje ustanove hrvatskoga knjižničnog sustava da u okviru reformskoga projekta [e-Sveučilišta](#) pokrene digitalnu transformaciju knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti Republike Hrvatske.

Uloga knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti u izgradnji znanstvene infrastrukture posebno se ogleda osiguravanjem pristupa e-izvorima znanstvenih informacija, provedbom digitalne posudbe i dostave dokumenata, digitalizacijom građe, izgradnjom i upravljanjem digitalnim repozitorijima, provedbom i poticanjem politike otvorenoga pristupa znanstvenim informacijama, upravljanjem jedinstvenim identifikatorima digitalnih objekata i profila znanstvenika, osiguravanjem korištenja građom u skladu s autorskim i srodnim pravima, osiguravanjem pristupa digitalnoj tehnologiji radi ublažavanja digitalnoga jaza, provedbom programa osnaživanja digitalne kompetencije i tome slično. Očekivanja i zahtjevi koji se postavljaju pred knjižnice u dijelu digitalne znanosti i digitalnoga obrazovanja sve su složeniji, a za njihovo ostvarenje knjižnicama je potreban novi koncept knjižnične tehnologije koji omogućuje razvoj novih modela knjižničnoga poslovanja, omogućuje knjižnicama nove modele suradnje u globalnome i lokalnome okružju te im pruža nove mogućnosti umrežavanja i razvoja dijeljenih usluga. Od početaka automatizacije knjižničnoga poslovanja, odnosno od razvoja bibliografskih standarda i formata

početkom 60-ih godina prošloga stoljeća, knjižnice su razvijale i koristile integrirane knjižnične sustave (IKS) i knjižničnu tehnologiju koja je bila razvijena ponajprije za upravljanje tiskanom knjižničnom građom. Pojavom elektroničkih izvora kao primarnih izvora u znanosti i visokome obrazovanju te razvojem novih konceptualnih modela za opis i pristup građi neovisno je li riječ o njezinoj tiskanoj, elektroničkoj ili digitalnoj manifestaciji, početkom 2007. godine zamjetan je trend napuštanja daljnega razvoja tradicionalne knjižnične tehnologije i rješenje se nalazi u razvoju potpuno novoga koncepta knjižnične tehnologije koja će se u stručnoj literaturi pro- naći pod nazivom platforma knjižničnih usluga ili sljedeća generacija integriranih knjižničnih sustava.

Tradicionalni i zastarjeli alati prestaju biti primjerena tehnologija suvremenim knjižnicama, a to je, prije svega, izraženo u području visokoškolskih i specijalnih knjižnica. Primjena novoga koncepta knjižnične tehnologije omogućuje knjižnicama digitalnu transformaciju, preoblikuje tradicionalne modele knjižničnoga poslovanja, omogućuje razvoj digitalno zrelih knjižničnih usluga temeljenih na objedinjenome upravljanju tiskanom, elektroničkom i

Autor fotografije / Photo by: Boris Kovačev.

digitalnom građom, omogućuje razvoj dijeljenih usluga kako to podupire samo tehnologija u oblaku, potiče funkcionalna umrežavanja knjižnica na lokalnoj i globalnoj razini te racionalizaciju i visoku standardizaciju poslovanja, a sve navedeno temelj je za koordiniranu izgradnju i vrednovanje zbiraka te razvoj novih usluga na zahtjev korisnika.

0 projektu *e-Sveučilišta*

Reformski projekt *e-Sveučilišta* financira se iz [Nacionalnoga programa oporavka i otpornosti 2021. – 2026.](#), podkomponente C3.1. R2-I1: Digitalna preobrazba visokoga obrazovanja, a nositelj je investicije Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. Opći je cilj projekta *e-Sveučilišta* unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti sustava visokoga obrazovanja osnaživanjem fleksibilnosti i inovativnosti javnih visokih učilišta potporom ulaganjima u digitalnu nastavnu infrastrukturu. Svrha je projekta *e-Sveučilišta* provedba digitalne preobrazbe visokoga obrazovanja (VO) u Republici Hrvatskoj poboljšanjem digitalne nastavne infrastrukture, uvođenjem digitalnih nastavnih alata i osnaživanjem digitalnih kompetencija nastavnika za poučavanje u digitalnome okružju. Digitalna preobrazba pridonosi fleksibilnosti i inovativnosti obrazovanja, objedinjuje podizanje organizacijskih, upravljačkih, infrastrukturnih i obrazovnih kategorija razvijenosti, omogućuje konvergenciju javnih nacionalnih i politika Europske unije VO-a, prateći neprekidno aktualne smjerove razvoja u digitalnoj tehnologiji. Nositelj je projekta *e-Sveučilišta*, glavna partnerska organizacija i korisnik projekta [Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET](#). CARNET provodi projekt *e-Sveučilišta* u partnerstvu i suradnji s relevantnim institucijama visokoga obrazovanja: [Sveučilišnim računskim centrom – Srce](#), [Agencijom za znanost i visoko obrazovanje i Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu](#).

Korisnici su projekta javne ustanove visokoga obrazovanja – javna visoka učilišta, sveučilišta i sastavnice, fakulteti, veleučilišta, visoke škole i kampusi.

Ciljane su skupine projekta *e-Sveučilišta* nastavno osoblje, studenti i stručno osoblje ustanova visokoga obrazovanja. Vrijeme je trajanja projekta od 22. ožujka 2022. do prosinca 2025. godine, a vrijednost investicije bespovratnih sredstava iznosi otprilike 84 milijuna eura.

Temeljne aktivnosti projekta *e-Sveučilišta* odnose se na ulaganja u:

- mrežnu i računalnu infrastrukturu
- opremu i povezane servise
- aktivnosti kibernetičke sigurnosti
- unaprjeđenje postojećega informatičkog sustava i povezivanje evidencija u VO

Glavna je svrha Mehanizma za oporavak i otpornost ublažiti gospodarske i socijalne posljedice pandemije koronavirusa i učiniti europska gospodarstva i društva održivijima, otpornijima i spremnijima za izazove i prilike koje donose zelena i digitalna tranzicija. / The main objective of the EU's Recovery and Resilience Facility is to alleviate the economic and social impact of the COVID-19 pandemic and make European economies and societies more sustainable, resilient and ready for challenges and opportunities associated with the green and digital transitions.

- edukacijsku potporu i obrazovne programe osnaživanja kompetencija nastavnoga osoblja za učenje i poučavanje u digitalnome okružju
- potporu i profesionalni razvoj stručnoga osoblja.

Projektna dionica NSK u projektu *e-Sveučilišta*

U okviru reformskoga projekta *e-Sveučilišta* NSK vodi dvije projektne aktivnosti koje se odnose na unaprjeđenje knjižnično-informacijskoga sustava knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti te izgradnju digitalno zrele okoline za učenje i poučavanje u NSK. Također, NSK u okviru partnerske suradnje i svoje stručne ekspertize sudjeluje u aktivnostima koje vodi CARNET radi izgradnje digitalno zrelih visokih učilišta. Ukupna vrijednost investicija u dijelu projektne aktivnosti NSK u projektu *e-Sveučilišta* iznosi približno 1,8 milijuna eura.

Unaprjeđenje knjižnično-informacijskoga sustava visokoga obrazovanja i znanosti

Temeljna je projektna aktivnost partnerske organizacije NSK u projektu *e-Sveučilišta* unaprjeđenje knjižnično-informacijskoga sustava knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti nabavom i implementacijom platforme knjižničnih usluga u oblaku skalabilnoga mrežnog okružja koje omogućuje povezivanje sveučilišnih, visokoškolskih i znanstvenih knjižnica na načelima interoperabilnosti i razvoja dijeljenih usluga temeljenih na objedinjenome upravljanju tiskanom, elektroničkom i digitalnom građom. Implementacijom i uspostavom digitalno zreloga knjižničnog sustava u oblaku, umrežene knjižnice prelaze na pretplatnički model korištenja knjižničnim programom na razini usluge, a projektom se planira ugovoriti i osigurati usluga pretplate za korištenje platformom knjižničnih usluga u oblaku za sve umrežene knjižnice. Plani-

Projektne aktivnosti NSK u okviru projekta e-Sveučilišta. / NSK's task as part of the e-Universities project is aimed at the enhancement of the information infrastructure and underlying system in Croatian academic and higher education libraries as well as at making itself a digitally mature learning and teaching environment.

rana programska ulaganja izravno će pridonijeti razvoju i izgradnji digitalno zreloga hrvatskog knjižničnog sustava visokih učilišta i znanosti tako da će se implementiranom programskom tehnologijom u oblaku omogućiti objedinjeno upravljanje tiskanom, elektroničkom i digitalnom građom, osigurati razvoj dijeljenih knjižničnih usluga u oblaku kao bitne infrastrukturne potpore aktivnostima digitalno zrele znanosti i obrazovanja te ujedno poticati novi i inovativni digitalnim tehnologijama poduprti oblici učenja, poučavanja i istraživanja znanstvene i kulturne baštine. U ovu je projektne aktivnosti NSK uključila 83 knjižnice visokoga obrazovanja i znanosti, čime je obuhvaćeno 68 posto knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti u Republici Hrvatskoj.

Izgradnja digitalno zrele okoline za učenje i poučavanje u NSK

Radi osnaživanja digitalnih kompetencija studenata i doprinosa razvoju inovativnih oblika učenja i poučavanja u okviru CroAtriuma – nove programske aktivnosti NSK – i SciLaba nabavit će se paketi suvremene digitalne, računalne i komunikacijske opreme te namjenu primjerenoga pripadajućeg namještaja koji će omogućiti studentima i znanstveno-nastavnomu osoblju nove oblike učenja, poučavanja i otkrivanja novoga znanja pomoću za tu namjenu izrađenih digitalnih sadržaja koji se temelje na digitalizaciji i interpretaciji hrvatske kulturne baštine i znanstvenih izvora. Ulaganje u nabavu digitalne opreme provodi se radi poticanja digitalnoga učenja i usavršavanja digitalnih kompetencija poduprto novim suvremenim multimedijalnim, interaktivnim i digitalnim formatima u slobodno vrijeme studenata i u skladu s organizacijom rada i vremena prema osobnome shvaćanju. Ulaganje u nabavu digitalne opreme u okviru programskih aktivnosti NSK – CroAtriuma i SciLaba – pridonijet će osnaživanju digitalnih kapaciteta NSK kao središnje knjižnice Sveučilišta u Zagrebu i povećanju prilika za stjecanje digitalnih kompetencija izvan formalnoga okvira visokoga obrazovanja, oblicima samostalnoga ili suradničkoga učenja, što

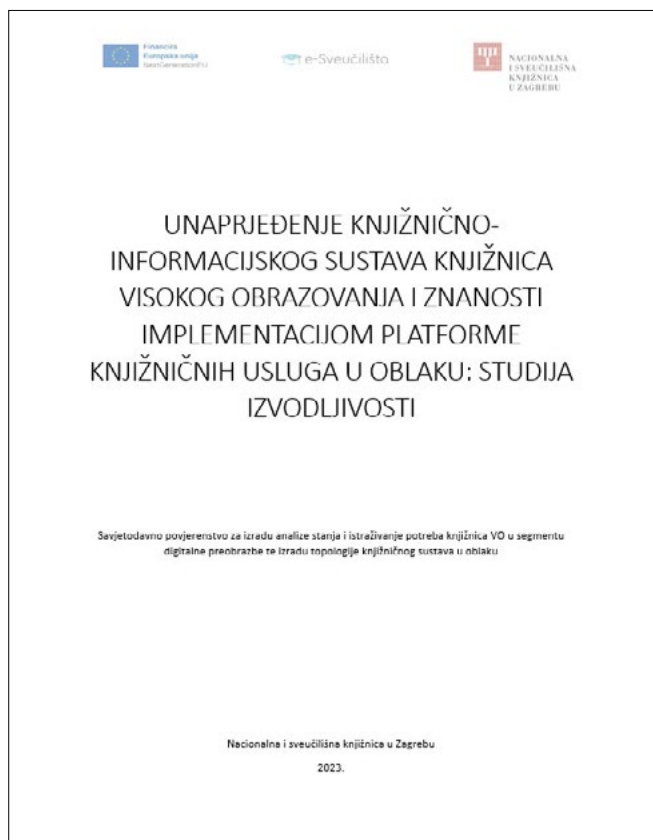
Distribucija knjižnica uključenih u projektne aktivnosti NSK u projektu e-Sveučilišta prema vrsti knjižnice. / The beneficiaries of the e-Universities project, libraries in the Croatian higher education system, by type.

se iz rezultata istraživanja MZO-EC-OECD¹ digitalne zrelosti visokoga obrazovanja pokazalo važnim te je prema mišljenju ispitanika izraženo visokom ocjenom važnosti (4.16 – *Razvoj digitalnih kapaciteta u dijelu razvoja e-arhipelagale-laboratorija javnih mjesta za učenje (E-archipelagale laboratories public spaces for learning – individual computer stations, pair/group learning, project rooms, libraries for quiet learning, linkable via video conferencing)*).

Uspostava hrvatskoga visokoškolskog knjižničnog sustava u oblaku – bukinet.hr

Rezultat je temeljne projektne aktivnosti NSK u vezi s unaprjeđenjem knjižnično-informacijskoga sustava visokoga obrazovanja i znanosti implementacijom platforme knjižničnih usluga u oblaku skalabilnoga mrežnog okruženja izgradnja hrvatskoga visokoškolskog knjižničnog sustava u oblaku – bukinet.hr. Radi izradbe analitičke podloge za prelazak knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti u oblaku u lipnju 2022. godine imenovano je neovisno Savjetodavno povjerenstvo kojega, uz deset predstavnika NSK, čini šest vanjskih stručnjaka izabranih na temelju javnoga poziva, i to izv. prof. dr. sc. Boris Bosančić, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, prof. dr. sc. Ana Barbarić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, izv. prof. dr. sc. Predrag Pale, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, izv. prof. dr. sc. Tihomir Katulić, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Bojan Macan, Institut Ruđer Bošković, i Lea Lazzarich, knjižničarska savjetnica, ravnateljica Sveučilišne knjižnice Rijeka. Zadaća Savjetodavnoga povjerenstva bila je izraditi analizu stanja i provesti istraživanje potreba knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti u dijelu digitalne preobrazbe i izraditi topologiju visokoškolskoga knjižničnog sustava u oblaku traženih tehničkih specifikacija i performansi. Savjetodavno povjerenstvo izradilo je metodologiju i provedena su tri

¹ Golden, G. (2022). *Digital maturity of higher education institutions in Croatia*. OECD Education and Skills. URL: https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2022/10/5_OECD_E_Universities_October_2022.pdf.

Projektna publikacija *Unaprjeđenje knjižnično-informacijskog sustava knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti implementacijom platforme knjižničnih usluga u oblaku: studija izvodljivosti* (NSK, 2023.). / Several surveys have so far been carried out as part of the e-Universities project in preparation for the development of the national cloud-based system for libraries in the Croatian higher education system and research sector.

anketna istraživanja kojima su prikupljeni podatci i ispitana mišljenja voditelja knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti uključenih u projekt *e-Sveučilišta* u vezi s analizom stanja i istraživanjem potreba knjižnica u dijelu digitalne preobrazbe. Istraživanje je provedeno od 15. kolovoza do 15. rujna 2022. godine, pri čemu je obuhvaćen uzorak od 83 knjižnice visokoga obrazovanja i znanosti koje sudjeluju u projektnoj dionici NSK u projektu *e-Sveučilišta*.

Prema podatcima iz [Upisnika knjižnica u Republici Hrvatskoj](#) u 2023. godini registrirane su 92 visokoškolske knjižnice, deset sveučilišnih knjižnica, uključujući i dvije privatne, te 20 knjižnica znanstvenih instituta. Od ukupnoga broja knjižnica koje čine knjižnični sustav visokoga obrazovanja i znanosti (N = 122), postotak knjižnica uključenih u projektnu dionicu NSK u projektu *e-Sveučilišta* (N = 83) iznosi 67 posto. U odnosu na zastupljenost knjižnica prema vrsti knjižnice, u projekt je uključeno 75 posto knjižnica znanstvenih instituta i 65 posto knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja, odnosno 75 posto sveučilišnih knjižnica, uključujući NSK. U odnosu na veličinu sustava, riječ je o najznačajnijem hrvatskom visokoškolskom knjižničnom sustavu koji sadrži više od tri milijuna bibliografskih zapisa, približno 700 000 autoriziranih normativnih zapisa i 200 000 digitalnih objekata te predstavlja najveći visokoškolski knjižnični sustav u

Republici Hrvatskoj koji razvija gotovo 500 knjižničara i koristi više od 80 000 aktivnih korisnika.²

Rezultati istraživanja objedinjeni su u projektnoj publikaciji *Unaprjeđenje knjižnično-informacijskog sustava visokoga obrazovanja i znanosti implementacijom platforme knjižničnih usluga u oblaku: studija izvodljivosti* koja je dostupna u otvorenome pristupu na e-adresi: <https://www.nsk.hr/e-sveucilista>. Studija izvodljivosti na 116 stranica pruža uvid u rezultate kao što su:

- analize stanja i istraživanja potreba knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti u dijelu digitalne preobrazbe
- tehničke analize novoga koncepta knjižnične tehnologije u oblaku
- analize zahtjeva koje pred knjižnice iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti stavljaju područno specifični strateški okviri i smjernice bibliografskoga područja te zahtjevi u području sigurnosti i zaštite podataka u okružju globalnoga informacijskog oblaka
- prikaz trendova i kretanja europskih knjižničnih sustava prema okružju knjižničnih sustava u oblaku
- funkcionalne analize zahtjeva i mjerila kojima bi trebala odgovoriti nova knjižnična tehnologija
- analize kapaciteta i resursa NSK kao nositelja projektnih aktivnosti za provedbu projektnoga zadatka.

Studija izvodljivosti također je utvrdila mjeru kojom se može izraziti utjecaj implementacije novoga koncepta knjižnične tehnologije na dio digitalne zrelosti knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti. Studija zaključuje da se provedbom projektnoga zadatka mogu očekivati sljedeći rezultati:

Unaprjeđenje automatizacije poslovanja knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti primjenom suvremene knjižnične tehnologije u oblaku koja će omogućiti objedinjeno upravljanje tiskanom, elektroničkom i digitalnom građom te razvoj suvremenih dijeljenih knjižničnih usluga temeljenih na zahtjevima interoperabilnosti, otkrivanja i povećanja vidljivosti knjižničnih podataka.

Uspostava jedinstvena visokoškolskog knjižničkog sustava temeljena na primjeni inovativne knjižnične tehnologije u nacionalnome kontekstu, ali i okružju zemalja regije. Uspješnom provedbom projektne aktivnosti utemeljuje se prvi i jedinstven hrvatski visokoškolski knjižnični sustav u oblaku koji se može naknadno širiti prihvaćanjem novih knjižnica u mrežu ili razvojem novih podsustava (školskih i narodnih knjižnica).

Oснаživanje kvalitete knjižničnih usluga i ujednačen razvoj svih umreženih knjižnica na razini zajedničkoga sustava.

² Popis uključenih knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti dostupan je na e-adresi: https://nsk.hr/wp-content/uploads/2023/12/Popis-knjiznica_e-Sveucilista.pdf.

Autorica fotografija / Photos by: Marijana Stegmayer.

Početni sastanak Savjetodavnoga povjerenstva za izradbu analize stanja i istraživanja potreba knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti u dijelu digitalne preobrazbe te izradbu topologije platforme knjižničnih usluga u oblaku mrežnoga okružja održao se 27. lipnja 2023. godine u NSK. / A kick-off meeting of the advisory committee on the digital transformation of libraries in the Croatian higher education system. National and University Library in Zagreb, 27 June 2023.

Racionalizacija troškova koji su dosad proizlazili iz nabave i održavanja skupe računalne i poslužiteljske opreme i nekoordinirane izgradnje knjižničnih zbiraka te smanjenje ponavljanja istovrsnih kataložnih postupaka na razini više knjižnica za istu jedinicu građe i sl.

Otpornost hrvatskoga visokoškolskog knjižničnog sustava u odnosu na izazove povezane s razvojem dijeljenih usluga temeljenih na osiguravanju pristupa visokovrijednim znanstvenim informacijama te razmjeni i digitalnoj dostavi dokumenata svih članica globalne knjižnične mreže u oblaku, gdje je dobivena cjelina veća od zbroja njezinih sastavnih dijelova.

Rizici koji bi mogli biti povezani s izazovima rane implementacije nove knjižnične tehnologije u oblaku smanjeni su činjenicom da je novi koncept knjižnične tehnologije u oblaku prisutan na svjetskome tržištu od 2011. godine i danas se već može govoriti o svojevrsnoj zrelosti knjižničnih platformi u potpori uspostave stabilnih i pouzdanih knjižničnih sustava u oblaku. Razvoju zrelosti novoga koncepta knjižnične tehnologije pridonio je razvoj konceptualnih modela bibliografskoga područja 2018. godine objavom IFLA-ina knjižničnog referentnog modela: konceptualnoga modela za bibliografske informacije (IFLA LRM)³. Modelom IFLA LRM stvorena su opća načela upravljanja logičkom strukturom bibliografskih informacija koja je neovisna o pojedinome knjižnično-

informacijskom sustavu ili aplikaciji i koja je primjerena različitim vrstama izvora sadržaja.

Ponuda rješenja novoga koncepta knjižnične tehnologije u oblaku zastupljena je u dijelu komercijalnih rješenja (*OCLC WorldShare Management Services*⁴ i *Ex Libris Alma*⁵), ali i u dijelu knjižničnih platformi otvorenoga koda (*OLF/EBSCO FOLIO*).

Poseban izazov prelaska visokoškolskoga knjižničnog sustava u oblak, a koji se mogao uočiti kod svih analiziranih nacionalnih knjižničnih sustava u Europi, bio je usmjeren na ključan preduvjet u odnosu na implementaciju najviših standarda zaštite i sigurnosti knjižničnih podataka koji predstavljaju nacionalnu kulturnu i znanstvenu baštinu svake zemlje. Posebna je preporuka Savjetodavnoga povjerenstva uporaba kapaciteta Hrvatskoga znanstvenog i obrazovnog oblaka i državnoga Centra dijeljenih usluga u mjeri u kojoj to postojeći sustavi omogućuju.

Studija izvodljivosti predstavljena je javnosti na konferenciji *THECUC: Digitalna transformacija visokog obrazovanja* koja se održala u Vodicama od 7. do 10. studenoga 2023. godine. U okviru konferencije *THECUC* održana je panel rasprava pod nazivom *Digitalna preobrazba knjižnica visokog obrazovanja i znanosti* na kojoj su vanjski članovi Savjetodavnoga povjerenstva predstavili rezultate Studije izvodljivosti. Snimka panel rasprave dostupna je na e-adresi: <https://meduza.carnet.hr/index.php/media/watch/54131>.

³ IFLA Library Reference Model: A Conceptual Model for Bibliographic Information – IFLA LRM. [citirano: 2023-10-11]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/frbr-lrm/ifla-lrm-august-2017.pdf>.

⁴ OCLC WorldShare Management Services.

⁵ Ex Libris Alma.

e-Sveučilišta

Logotip projekta e-Sveučilišta. / The logotype of the e-Universities (e-Sveučilišta) project, aimed at reforming and digitising Croatia's higher education system.

Zaključno

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu kao središnja knjižnica hrvatskoga knjižničnog sustava zadužena je u okviru projekta e-Sveučilišta provesti aktivnosti radi osnaživanja procesa digitalne preobrazbe knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti izgradnjom visokoškolskoga knjižničnog sustava u oblaku koji se temelji na primjeni novoga koncepta knjižnične tehnologije koji omogućuje razvoj dijeljenih knjižničnih usluga temeljenih na objedinjenome upravljanju tiskanom, elektroničkom i digitalnom građom.

Financira Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

NSK part of e-Universities, a project aimed at reforming Croatia's higher education system

Over the past ten years, the national and university library systems in Europe have been going through digital transformation, in which context the National and University Library in Zagreb (NSK) has been tasked with initiating the digital transformation of libraries in Croatia's higher education system and research sector as part of the *e-Universities* reform and investment project. Funded as part of Croatia's National Recovery and Resilience Plan 2021-2026 (component C3 – Education, science and research, subcomponent C3.1 – Reform of the education system, investment C3.1. R2-I1 – Digital transformation of higher education), the *e-Universities* project is headed by the Croatian Ministry of Science and Education, which is responsible for executing the investment, while the project's main implementing body is the Croatian Academic and Research Network (CARNET), whose partners in the project are the University of Zagreb Computing Centre (SRCE), Croatian Agency for Science and Higher Education (AZVO) and NSK. The project's beneficiaries are Croatia's public higher education institutions – universities and their faculties and other constituents, universities of applied sciences, colleges and campuses. Launched on 22 March 2022 and ending in December 2025, the *e-Universities* project received a grant allocation amounting to around €84 million.

Worth around €1.8 million of the total amount of the allocated grant, NSK's task in the *e-Universities* project

is twofold – apart from organising activities aimed at upgrading the information infrastructure and underlying system in Croatian academic and higher education libraries, NSK also focuses on bringing its own facilities and services in line with the latest educational and research standards through efforts to make itself a digitally mature learning and teaching environment.

The expected outcome of the programmes and activities which NSK is conducting as part of the *e-Universities* project is the development of the national cloud-based system and infrastructure for libraries in the Croatian higher education system and research sector, bukinet.hr. A special advisory committee, consisting of ten representatives of NSK and six experts selected through a public appointment procedure, was set up in 2022 to perform the analysis of the current conditions in libraries in the Croatian higher education system, conduct a survey focusing on their requirements with regard to digital transformation and create a topology of a cloud-based library system with clearly defined technical specifications and functionalities. The committee developed the related methodology and between 15 August and 15 September 2022 carried out three surveys, whose results, presented as a feasibility study at *The Digital Transformation of Higher Education: Innovations for the Future of Learning & Teaching 2023* CARNET Users Conference (THECUC2023), are available on the project's website, at <https://www.nsk.hr/e-sveucilista/>.

Zelena knjižnica i održivi razvoj

{ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu već dugi niz godina nastoji provoditi praksu zelene knjižnice te poticati zaposlenike, korisnike i širu javnost na pridonošenje održivom razvoju. Kao središnji program s ciljem radi izobrazbe i senzibilizacije korisnika za zaštitu i očuvanje prirode i okoliša Knjižnica je 2016. godine pokrenula program Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku, a 2023. godine dodatno ga je intenzivirala.

Ciljevi programa *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* uključuju podizanje svijesti i razumijevanja o ekologiji, zaštiti i očuvanju prirodnih resursa, klimatskim promjenama, ugroženim vrstama, alternativnim i obnovljivim izvorima energije, energetske učinkovitosti i korištenju i uporabi prirodnih materijala, upravljanju otpadom, ekološkoj poljoprivredi, zdravome načinu života, tjelesnoj aktivnosti i sportu te zelenu poslovanju i zelenim knjižnicama. Program ima širok opseg aktivnosti usmjerenih na promidžbu zaštite okoliša i održivoga razvoja, pa su tako organizirana brojna događanja, konferencije, izložbe, tematske kolekcije, mobilne aplikacije i mrežni kvizovi.

Knjižnice i održivi razvoj – program jačanja kapaciteta

Početkom 2023. godine, u sklopu programa *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku*, pokrenuta su dva [projekta](#) uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske: *Knjižnice i održivi razvoj – program jačanja kapaciteta* i *Zelena je pametno – Smart Library NSK okreće na zeleno*. Projekt *Knjižnice i održivi razvoj – program jačanja kapaciteta* pokrenut je radi jačanja kapaciteta djelatnika knjižnica u području održivoga razvoja i uspostave sustava zelenoga poslovanja NSK u budućnosti. Kao krajnji produkt ovoga projekta planirana je izradba Zelenoga plana NSK. Pisanju Zelenoga plana prethodile su eduka-

cije stručnjaka iz područja održivoga razvoja i razmjene iskustva sa zelenim knjižničarima. U sklopu projekta održana je radionica o izradbi Zelenoga plana namijenjena zaposlenicima Knjižnice koju je vodila Ivana Ostoić, direktorica tvrtke Sustainable Solutions GIU. Težište radionice bilo je na koncipiranju sadržaja Zelenoga plana, pružanju savjeta o izradbi analiza prije planiranja te smjernicama za postavljanje specifičnih ciljeva i podciljeva. Provedena je i radionica pod nazivom *Zelena tranzicija: Europa kao prvi klimatski neutralan kontinent* koju je vodila Judita Cuculić Župa iz Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj. Radionica je organizirana u suradnji s [Europskim dokumentacijskim centrom NSK](#), a svrha joj je bila predstavljanje uloge Europske unije u održivome razvoju, naglašavajući važne planove i inicijative poput [Europskoga zelenog plana](#), [Novoga Europskog Bauhauasa](#) i plana [REPowerEU](#). Iskustva su iz vlastitih knjižnica putem mrežnih edukacija podijelili Ivan Kraljević, voditelj Sveučilišne knjižnice u Puli, i Kristina Čunović, ravnateljica Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu. Ivan Kraljević govorio je o temi održivoga razvoja iz perspektive aktivizma, pružajući primjere edukacija provedenih u sklopu Društva knjižničara Istre i [Komisije za zelene knjižnice HKD-a](#). Kristina Čunović predstavila je primjer vlastite knjižnice, govoreći o održivim navikama zaposlenika, energetske obnovi zgrade knjižnice, otvaranju Zelene knjižnice te poticanju suradnje s lokalnim stanovništvom. Osim toga, dala je savjete za pisanje planova usmjerenih održivosti za knjižnice. Dodatno, održana je edukacija koju su provele knjižničarke Blaženka Klemar Bubić i Jasmina Sočo iz Zelene knjižnice Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Objasnile su ulogu Zelene knjižnice u organizaciji događanja vezanih s održivošću i pružile uvid u anketno istraživanje provedeno među zaposlenicima o njihovim održivim navikama. Ova edukacija potaknula je Knjižnicu na suradnju sa Zelenom knjižnicom Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Komisijom za zelene knjižnice HKD-a u zajedničkom

Knjižnica je tijekom 2023. godine korisnike i djelatnike porukama na ekranima i društvenim mrežama informirala o uštedama i educirala o načinima očuvanja okoliša. / In 2023, NSK actively campaigned for environmental awareness and the growing need for adjustments of everyone's daily habits to sustainability standards through messages it advertised in its user and staff areas and posted on its pages and profiles on social media platforms.

Zajedničkim naporima korisnika i djelatnika NSK u racionalnom trošenju energenata, od listopada 2022. u Knjižnici smo ostvarili značajne uštede.

U posljednjih 7 mjeseci ukupna ušteda toplinske energije iznosi 944.510 kWh odnosno 24,51% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Uštedjeli smo i 346.252 kWh ili 14,58% električne energije.

Hvala vam što ste se pridržavali propisanih mjera i dali svoj doprinos očuvanju planeta.

Zeleno je pametno.

provođenju istraživanja o održivim navikama zaposlenika knjižnica na nacionalnoj razini. Također, održana je mrežna radionica *Knjižnice i održivi razvoj*, koju je vodila Marina Matijević, pokretačica inicijative [Ja bolji građanin](#). Edukacija je obuhvatila djelatnike NSK i voditelje matičnih službi svih vrsta knjižnica radi poticanja prepoznavanja važnosti održivoga razvoja te primjene održivih praksi unutar knjižničkoga okružja. U pisanju Zelenoga plana svojim savjetima pomaže i Sanja Tišma, ravnateljica Instituta za razvoj i međunarodne odnose, koristeći svoje stručno znanje u održivome razvoju, upravljanju projektima i dobroj praksi upravljanja. Zeleni plan trenutačno je u izradbi, a nadamo se da će svjetlo dana ugledati početkom 2024. godine.

Zeleno je pametno – Smart Library NSK okreće na zeleno

Projekt Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske za 2023. godinu pod nazivom *Zeleno je pametno – Smart Library NSK okreće na zeleno* nadogradnja je postojećega Pametnog vodiča za korisnike Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u obliku mobilne aplikacije za korisnike – [Smart Library NSK](#).

Nova faza razvoja trebala je otkriti potencijal SMART tehnologija u tzv. zelenome poslovanju nadogradnjom mreže IoT (Internet of Things – Internet stvari), uređaja s tzv. zelenim punktovima koji će korisnike voditi do spremnika za razvrstavanje i odlaganje otpada u prostoru Knjižnice.

ODRŽIVOST I ODVAJANJE OTPADA

RECIKLAŽA I ODVAJANJE OTPADA

Marina - Ja bolji građanin (Guest)

Marina - Ja bolji građanin (...)

Mitina Grubanović (Gost)

Marina Krpač Smiljanić

Marina Krpač Smiljanić

Irena Urem (Gost)

Miroslav P...

Lucija Vejan

Antoniija ...

+131

Dio mrežne radionice koju je u sklopu projekta NSK *Knjižnice i održivi razvoj – program jačanja kapaciteta* za djelatnike NSK održala voditeljica inicijative *Ja bolji građanin* Marina Matijević. / A part of an online workshop which the founder of the *Ja bolji građanin* green citizenship initiative and Croatian green citizenship advocate Marina Matijević held for NSK staff as part of the *Libraries and sustainable development: Strengthening NSK capacities* project.

Rezultati projekta *Dendroteka* mogu se vidjeti na portalu Virtualne izložbe NSK: <http://virtualna.nsk.hr/dendroteka>. / The results of *Dendroteka* NSK, the Library's citizen science programme bringing together culture and science to promote environmental awareness, are available on the *NSK Online Exhibitions* website, at <http://virtualna.nsk.hr/dendroteka>.

Smart Library NSK jedinstven je sustav IoT koji pomoću tehnologije Interneta stvari korisniku putem mobilne aplikacije, omogućuje personalizaciju procesa korištenja Knjižnicom i njezinim analognim i digitalnim resursima – prostorom, uslugama i izvorima informacija. Izrađen je kao otvoreno dostupan i za korisnike besplatan alat te je moguća njegova primjena i u ostalim knjižnicama i drugim baštinskim ustanovama u Republici Hrvatskoj.

Aktivnosti građanske znanosti

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu od 2022. članica je LIBER-ova međunarodnog Erasmus+ projekta *Citizen-enhanced open science in Southeastern Europe Higher Education hubs* (skraćeno *CeOS_SE*) kojim nastoji popularizirati otvorenu znanost i građansku znanost u jugoistočnoj Europi. Za te potrebe, Knjižnica organizira i provodi vlastite aktivnosti građanske znanosti koje nastoje povezati s ciljevima održivoga razvoja. Tako je i 2023. godine sudjelovala u nacionalnoj manifestaciji *Festival znanosti*, čija je središnja tema bila *Priroda i društvo*, projektom *Dendroteka*. Njime je Knjižnica javnosti predstavila mogućnosti znanstvenih istraživanja uz korištenje građom iz fonda knjižnica, u kojem sudjeluju profesionalni znanstvenici i šira javnost („građani znanstvenici“). *Dendroteka* je projekt za čije su potrebe korištene stare razglednice Zagreba iz fonda Grafičke zbirke koje su digitalizirane na portalu Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. U središtu istraživanja bilo je drveće sa spomenutih razglednica, a svrha je bila identifikacija vrsta drveća. Vanjski partneri projekta bili su učenici VII. i XII. gimnazije u Zagrebu kao građani znanstvenici i dendrolozi s Fakulteta šumarstva i drvne tehnologije kao profesionalni znanstvenici. U prvome dijelu projekta učenici su

posjetili lokacije koje se nalaze na starim razglednicama i rekreirali fotografije uz pomoć mobitela. Koristeći besplatan mobilnu aplikaciju *PlantNet*, pokušali su identificirati vrste drveća na licu mjesta. U drugome dijelu projekta učenici su, zajedno s knjižničarima iz Knjižnice, posjetili Fakultet šumarstva i drvne tehnologije gdje su se održale dvije radionice. Na prvoj radionici dendrolozi su proveli edukaciju o identifikaciji vrsta drveća prema listu, kori i plodu. Na drugoj radionici učenici su primijenili stečeno znanje pokušavajući identificirati vrste drveća na starim razglednicama i novokreiranim fotografijama. Sve su to činili uz pomoć i potporu dendrologa.

Zelene aktivnosti Europskoga dokumentacijskog centra NSK

Knjižnice imaju istaknutu ulogu u podizanju svijesti o klimatskim promjenama pružanjem informacija, obrazovanjem građana te poticanjem dijaloga o održivosti i ekološkoj odgovornosti. Zato je i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu s Europskim dokumentacijskim centrom NSK na čelu u povodu Tjedna Europske unije (8. – 12. svibnja 2023.) organizirala akciju *Dodaj svoj list na stablo i reci što činiš da tvoj grad postane klimatski neutralan!*. Djelatnici i korisnici Knjižnice pozvani su dodati svoje poruke na interaktivno stablo te tako iskazati koje napore poduzimaju za postizanje klimatske neutralnosti u svojim gradovima. Svrha akcije bila je educiranje javnosti o važnosti klimatskih promjena i Europskoga zelenog plana u ostvarivanju klimatske neutralnosti.

Kako bi podsjetila na važnost tjelesne aktivnosti, Knjižnica je putem Europskoga dokumentacijskog centra NSK petu godinu zaredom sudjelovala u Europskome tjednu sporta. Europski tjedan sporta inicijativa je Europske

unije koja se održava svake godine u rujnu radi poticanja tjelesne aktivnosti i sportskih aktivnosti širom Europe. U sklopu obilježavanja Europskoga tjedna sporta, Knjižnica je 27. rujna 2023. godine bila domaćin predavanja *Samoobrana za žene*. Događanje je organizirano u suradnji s Kineziološkim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, uz potporu Predstavništva Europske komisije u Republici Hrvatskoj i Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske. Gostujući predavač, prof. dr. sc. Hrvoje Sertić s Kineziološkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i predstojnik Katedre za polistrukturalne discipline, predstavio je temelje samoobrane. Tijekom predavanja naglasio je prednosti poznavanja samoobrane te se osvrnuo na istraživanje o interesu studenata kineziologije za učenje ove važne vještine. U praktičnome dijelu predavanja, uz suradnju s Dominikom Družetom, studentom doktorskoga studija, i Petrom Pandža, studenticom 5. godine, demonstrirao je nekoliko ključnih vježbi. Iva Morandini Čavarović, djelatnica NSK i stručnjakinja u borilačkim sportovima, zatvorila je događanje pokazujući pokrete primjenjive u svakodnevnim situacijama.

Rezolucija Zemlja

U okviru aktivnosti kojima primjenjuje i promiče održivo poslovanje i življenje, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 2023. godine u svojstvu prijatelja projekta pridružila se projektu *Vječernjega lista Rezolucija Zemlja*. Riječ je o najvećem ekološkom projektu u Hrvatskoj koji je u svibnju 2023. godine za svoje dosadašnje uspjehe proglašen najboljim takvim projektom na svijetu

u kategoriji najboljih društveno odgovornih projekata koje provode mediji među 775 projekata 239 uglednih medijskih kuća iz 40 zemalja.

Let's Go Green

Knjižnica je kao posljednju veliku zelenu aktivnost u 2023. godini organizirala i ugostila Drugu međunarodnu konferenciju o zelenim knjižnicama *Let's Go Green*, koja je održana 9. i 10. studenoga 2023. u prostoru CroAtriuma u partnerstvu s Radnom skupinom za okoliš, održivost i knjižnice Međunarodnoga saveza knjižničarskih društava i ustanova, Hrvatskim knjižničarskim društvom, Komisijom za zelene knjižnice i Zagrebačkim knjižničarskim društvom, a uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Energy Globe Award

Program *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku* 17. listopada 2023. godine nagrađen je prestižnim međunarodnim priznanjem *Energy Globe Award*. Ova nagrada, koju je utemeljio zagovornik energetske učinkovitosti Wolfgang Neumann 1999., a dodjeljuje je Energy Globe Foundation od 2008. godine, predstavlja vrhunsko priznanje za programe posvećene zaštiti okoliša i postizanju održivoga razvoja, a u ime Knjižnice preuzela ju je glavna ravnateljica prof. dr. sc. Ivanka Stričević. Energy Globe Award predstavlja snažan poticaj Knjižnici za daljnje aktivnosti u području zelenoga knjižničarstva, posebno u nastojanjima prilagodbe poslovanja načelima održivosti te snažnijem vođenju u promicanju i ostvarivanju održivoga razvoja.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Djelatnici NSK koji su dali stručan doprinos provedbi programa *Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku*, a koji je dobio nagradu Energy Globe Award. / The members of the NSK staff who took active part in implementing the *Green Library for Green Croatia* programme, which was among the winners of the 2023 Energy Globe Award, considered the 'Oscar' for best sustainability projects.

NSK – a green library leading the way to sustainable development

In 2023, the National and University Library in Zagreb (NSK) continued working on its green initiatives by organising a wide variety of activities as part of *Green Library for Green Croatia*, a comprehensive sustainability-oriented programme it launched in 2016. Among them, the *Libraries and Sustainable Development: Strengthening NSK capacities* and *Green Is Smart – Smart Library NSK Goes Green* projects, both supported by the Croatian Ministry of Culture and Media, are particularly worth singling out.

The Library also promoted environmental awareness through *Dendrothek NSK*, a citizen science programme bringing together culture and science and encouraging the active participation of young people in scientific endeavours. Next, marking Europe Day 2023, the Library organised an interactive programme spotlighting climate neutrality as the main goal of the *European Green Deal*. Apart from highlighting the importance of self-defence for women, the Library's programme organised as part of the 2023 *European Week of Sport* once again

brought to the attention of the public physical activity as an essential part of a healthy lifestyle, which is closely related to the principles of sustainability, and emphasised the important role of libraries in this context.

The Library joined *Resolution Earth (Rezolucija Zemlja)*, the largest environmental project in Croatia, run by the *Večernji list* daily and awarded the [2023 INMA Global Media Award for Best Community Service Campaign](#). As its last green activity in 2023, NSK organised and hosted [Let's Go Green! 2023](#), the second edition of the first ever international green libraries conference in the world.

As one of the winners of the 2023 *Energy Globe Award*, considered the 'Oscar' for best environmental and sustainability-oriented projects from all around the world, NSK's *Green Library for Green Croatia* programme has been internationally recognised as successful, providing the Library with a strong impetus to keep developing its green initiatives.

The Second NSK International Green Libraries Conference

LET'S GO GREEN!

ENERGY GLOBE

ZELENA KNJIŽNICA ZA ZELENU HRVATSKU

POMETI PRVO ISPRID SVOG PRAGA

REZOLUCIJA ZEMLJA

Najveći ekološki projekt

Jedan klik + jedno pravo stablo = jedna velika šuma

Večernji list

147 BROJ ANKETA	38,214 BROJ SUDIONIKA	381,000kg SKUPLJENOG OTPADAKA	750t RECYKIRANOG PAPIRA
--------------------	--------------------------	----------------------------------	----------------------------

Nova mrežna stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

{ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u 2023. godini ponosno je predstavila svoju [novu mrežnu stranicu](#), označavajući prekretnicu u svojem digitalnom poslovanju nakon više od desetljeća. Stranica je javno objavljena 1. prosinca 2023. godine, no projekt njezine izradbe započeo je gotovo dvije godine prije, vođen vizijom modernizacije i poboljšanja korisničkoga iskustva digitalne interakcije s Knjižnicom.

Izazovi i tijek projekta izradbe nove mrežne stranice

Zahtjevnost projekta izradbe nove mrežne stranice zahtijevala je uključenost multidisciplinarnoga tima iz Knjižnice (Radna skupina za izradu nove mrežne stranice NSK), ali i vanjskih suradnika.

Tehnička i sadržajna zastarjelost prethodne stranice zahtijevala je tzv. *bottom-up* pristup projektu, obuhvaćajući izradbu nove informacijske arhitekture, dizajna, tehničkoga rješenja, funkcionalnosti, sadržaja i vizualnoga identiteta.

Discovery faza

Prva faza projekta, poznata kao *discovery* faza, uključivala je dubinske analize i izradbu dokumentacije za cjelovito definiranje projekta – *benchmark* analizu mrežnih stranica nacionalnih knjižnica u Europi i svijetu, definiranje ciljeva stranice, analizu i definiranje korisničkih skupina, njihovih potreba kao i internih potreba NSK te analizu postojećega i definiranje budućega sadržaja na stranici. U ovoj fazi izrađen je i prvi koncept nove informacijske arhitekture, definirani su funkcionalni zahtjevi i zahtjevi dizajna kao i zahtjevi za pristupačnost mrežne stranice.

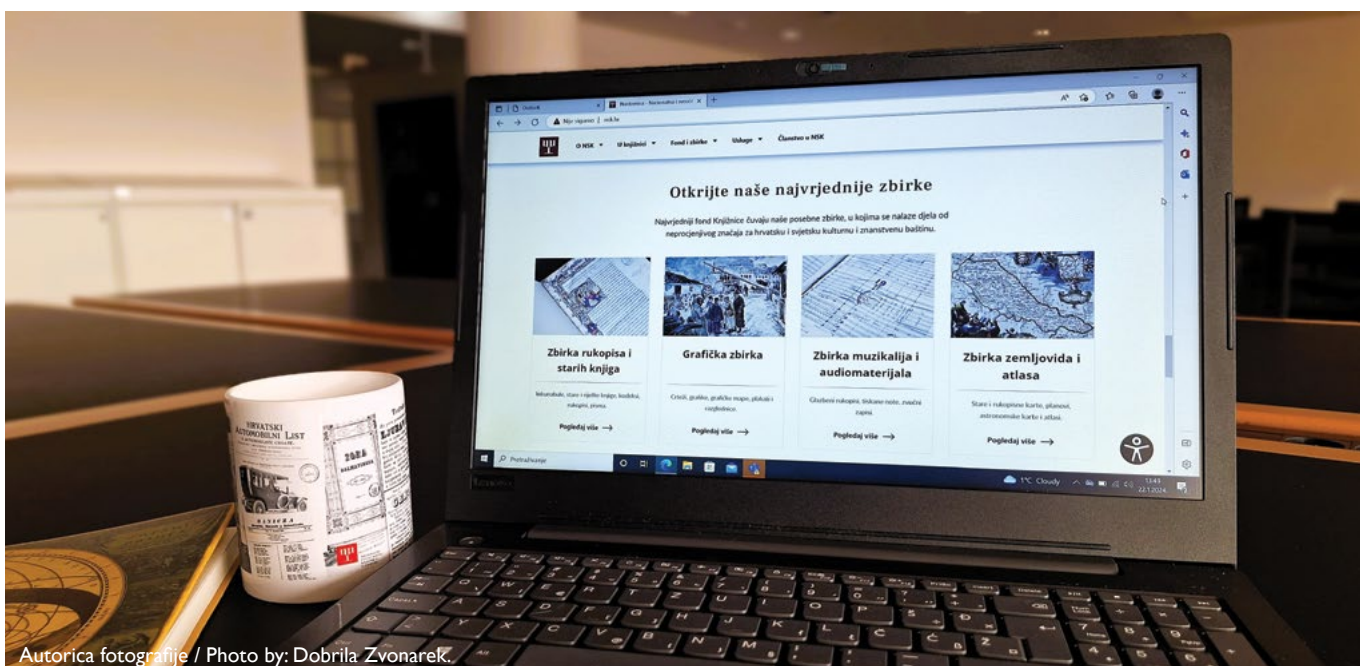
Analizama je otkrivena iznimna složenost buduće mrežne stranice, posebno u smislu raznovrsnih korisničkih skupina, brojnih usluga i djelatnosti kao i bogatstva fonda Knjižnice.

Izradba stranice

Nakon izradbe dokumentacije tim NSK s vanjskim izvođačem započeo je drugu fazu projekta koja je obuhvaćala izradbu prototipa (tzv. *wireframea*) mrežne stranice i definiranje konačnih elemenata dizajna i funkcionalnosti. Ovaj iterativni proces obuhvaćao je testiranje, povratne informacije i revizije prije početka izradbe dizajna i implementacije tehničkih funkcionalnosti. Istodobno, tim NSK posvetio se izradbi potpuno novoga sadržaja i vizuala za više od 80 podstranica.

Zadnja faza projekta uključivala je implementaciju dizajna i funkcionalnosti koje su obavljali vanjski suradnici, dok je tim NSK kreirao i unosio sadržaje kao i mnoge dodatne aktivnosti nužne za javnu objavu stranice.

Nova mrežna stranica Knjižnice razvijena je u suradnji s tvrtkama Burza d.o.o. i McKnight Media.

Autorica fotografije / Photo by: Dobriša Zvonarek.

Nova mrežna stranica NSK ne samo da odražava sadašnjost već i stvara most prema budućnosti, čineći knjižnične resurse dostupnima i privlačnima svima. / The new NSK website is not only in tune with the present, but also opens a gate to the future, making its resources available and appealing to everyone.

Prilagođenost svim vrstama uređaja i ekrana osigurava dosljedno korisničko iskustvo bez obzira na korištenu tehnologiju, dok je istodobno stranica prilagođena osobama s posebnim potrebama. / Adjusted for all types of devices and screens, NSK's new website offers a seamless user experience, at the same time making its content accessible to persons with special needs and disabilities.

Daljnji razvoj

Javna objava nove mrežne stranice ne označava završetak, već početak neprekidna usavršavanja i nadogradnji temeljenih na povratnim informacijama i potrebama zajednice.

Tako je već u 2023. godini pokrenuta sljedeća faza razvoja koja uključuje izradbu predložaka dizajna za mikroportale NSK, obuhvaćajući mrežne stranice servisa, usluga, projekata i konferencija Knjižnice. Završetak ove faze očekuje se do kraja 2024. godine.

Tehnički, informacijski i komunikacijski iskoraci nove mrežne stranice

Nova mrežna stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu predstavlja cjelovitu transformaciju koja uzima u razmatranje suvremene digitalne standarde i potrebe korisnika, pružajući im digitalno iskustvo dostojno 21. stoljeća. Moderni dizajn vođen načelima suvremenoga korisničkog iskustva stavlja u središte pozornosti intuitivnost i estetiku, a u isto vrijeme olakšavajući interakciju s platformom.

Informacijska arhitektura stranice prilagođena je potrebama suvremenoga korisnika s boljom pretraživosti i optimiziranim „putem“ do određenoga sadržaja. Konkretnija usmjerenost uslugama, građi i poslovanju Knjižnice rezultira logičnim tematskim objedinjavanjem sadržaja. Nova stranica uvodi i nove sadržaje usklađene s komunikacijskim trendovima europskih nacionalnih knjižnica.

Komunikacija je putem tekstova jasnija i prilagođena općoj javnosti, dok atraktivne i kvalitetne vizuale, uključujući nove, reprezentativne fotografije, čine sadržaj privlačnijim.

Uvođenjem olakšanoga procesa upravljanja sadržajem, optimizacije stranice za internetske tražilice i poboljšanih mogućnosti praćenja analitike, stranica postaje dinamična i prilagodljiva platforma koja odražava najnovije digitalne trendove.

Unaprijeđeno korisničko iskustvo i personalizacija sadržaja

Najveći iskorak nove mrežne stranice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu vidljiv je u poboljšanom korisničkom iskustvu i personalizaciji sadržaja. Od početka projekta slijedimo načelo kako mrežne stranice trebaju biti u potpunoj službi korisnika – omogućiti im najjednostavniji i najbrži pristup potrebnim informacijama, ali istodobno i mogućnost otkrivanja bogatstva fonda i usluga za koje možda nisu bili svjesni da postoje.

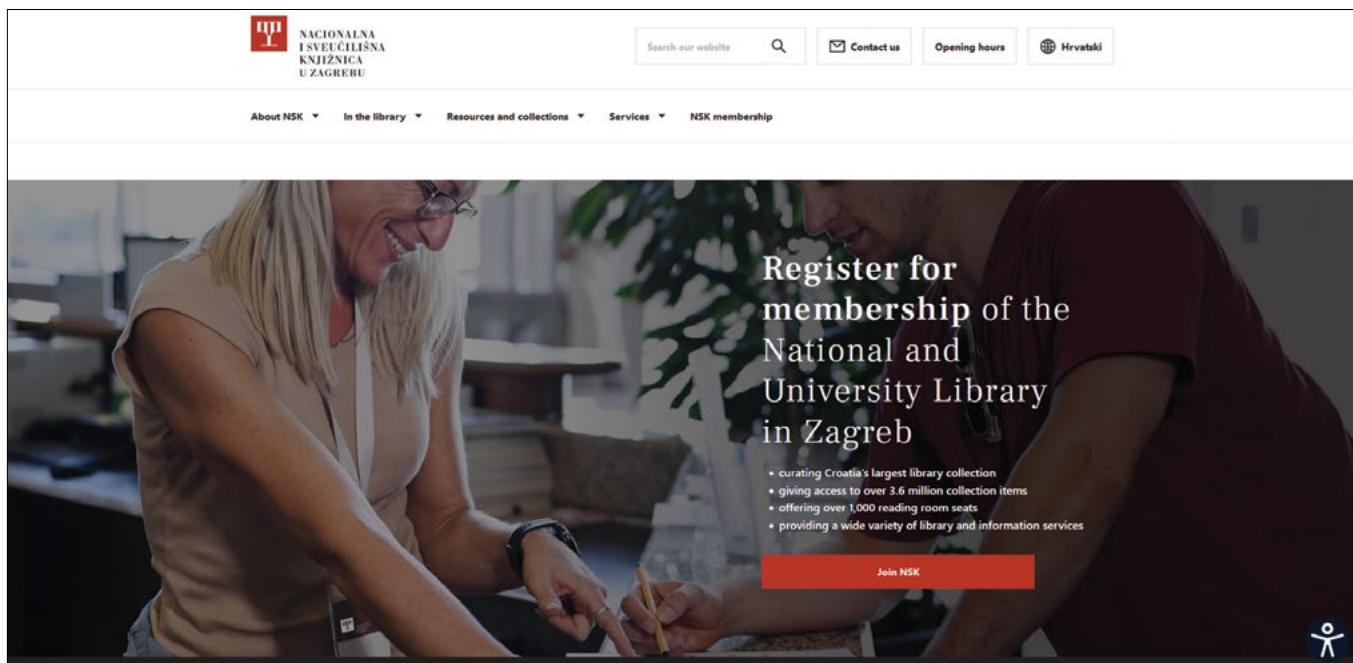
Da bismo postigli ovaj cilj, jasno smo definirali korisničke skupine i predvidjeli njihovo „putovanje“ do određenih informacija. Dizajn i tehničke funkcionalnosti stranice podređeni su ovom pristupu kako bi pružili korisnicima intuitivnu i personaliziranu navigaciju. Svrha je osigurati da svaki posjetitelj stranice bez obzira na svoje interese i potrebe može lako pronaći relevantne informa-

cije i istražiti sve što Knjižnica nudi. Takvo, unaprijeđeno korisničko iskustvo stavlja korisnike u središte digitalnoga prostora Knjižnice.

Novo lice NSK

Nova mrežna stranica prati vizualni identitet redizajniranoga logotipa NSK koji je priredio hrvatski dizajner Nenad Dogan.

U skladu s poslanjem i viđenjem naše Knjižnice koji su okrenuti budućnosti i usmjereni razvoju, stranica označava iskorak u omogućivanju unaprijeđenoga korisničkog iskustva digitalne interakcije s bogatim fondom i raznovrsnim uslugama Knjižnice kao i promicanjem djelatnosti NSK, ali i hrvatske kulture i znanosti u cjelini.

Mrežna stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i u novoj je inačici dostupna u prijevodu na engleski jezik. / NSK's website, whose latest, entirely redesigned and completely overhauled version was launched in December 2023, continues to make available its content in English.

NSK launches its new website

The launching on 1 December 2023 of the [new website of the National and University Library in Zagreb](#) (NSK) marked a turning point in the Library's activities focusing on providing its services and resources in the digital environment after more than a decade. Developed as a result of a two-year project driven by the vision of offering the online visitors up-to-date and enhanced user experience, the new website was created based on using the so-called bottom-up approach, made necessary by the previous website's technical and content-related outdatedness and implying the structuring of an entirely new information architecture as well as working out brand new design, technical solutions, functionalities, visual and other types of content.

The project's first stage, known as the discovery phase, included a number of in-depth analyses and the preparation of documentation with all the project specifications. In the second stage, the NSK team joined forces

with a hired contractor to create the website's prototype (website wireframe) and define the final elements of the new website's design and functionalities. Apart from the implementation of the specified design solutions and activation of the desired functionalities, the project's final stage involved NSK's team uploading the website content and all the other activities necessary for making the new website ready to launch.

Not marking the end in any way, but the beginning of constant improvements and updates, the launching of the Library's new website was soon followed by activities focusing on the development of design templates for NSK's microsites, as points of access to detailed information and ready-to-use resources related to NSK services, projects and conferences. Aimed at further improving the overall quality of the Library's work, this latest development phase is expected to be completed until the end of 2024.

Idejno-konceptualno rješenje postava CroAtriuma

{ Razvojni projekt CroAtrium: multimedijски lab nacionalne zbirke Croatica svoj nastavak u 2023. godini dopunjuje Idejno-konceptualnim rješenjem postava CroAtriuma (Konceptualnim elaboratom) koji je sastavni dio idejno-konceptualne faze izradbe projektne dokumentacije, odnosno druge faze programa/projekta CroAtrium. Konceptualni elaborat broji stotinjak stranica (slika, crteža i popratnih komentara), a ovdje vam predstavljamo neke njegove pojedinosti.

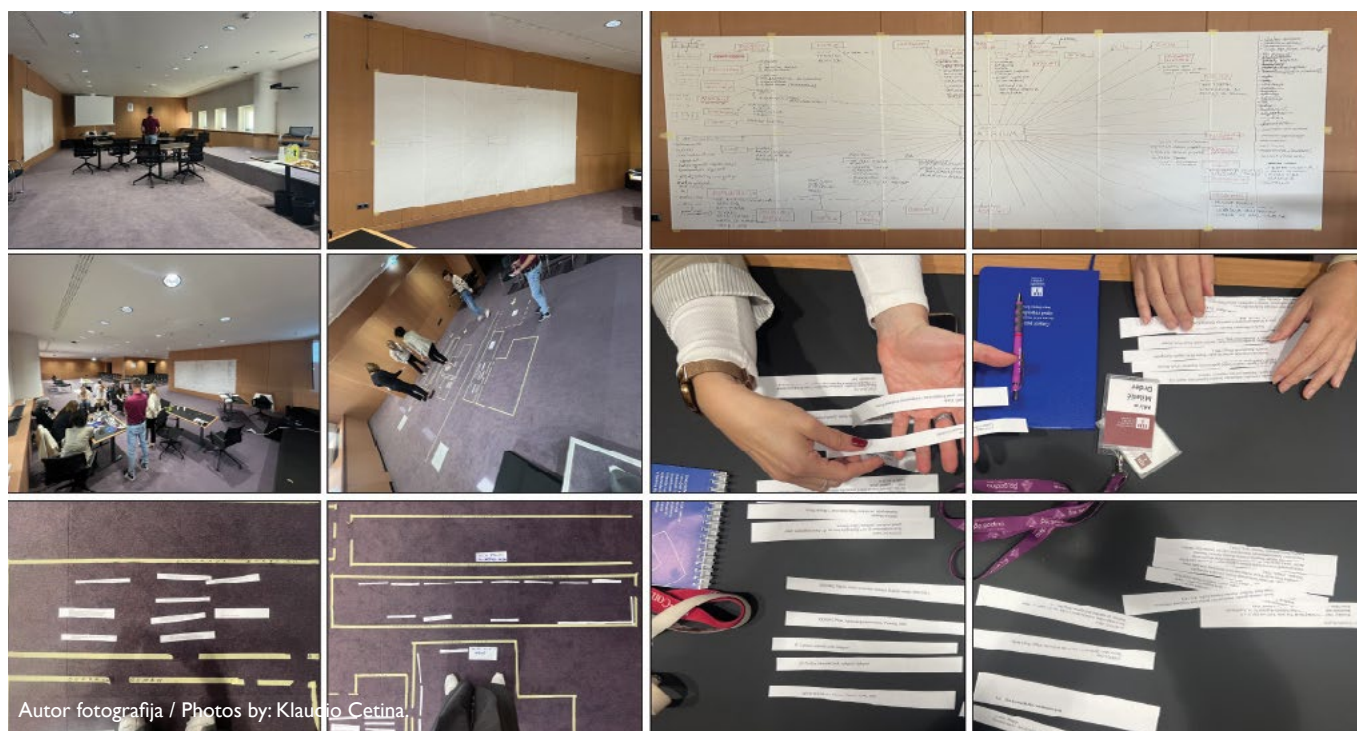
U zadnjem broju časopisa *Glas NSK* predstavljen je CroAtrium, nova programska aktivnost NSK, kao jedan od četiriju ključnih strateških projekata Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu s prioritarnim ciljevima vezanim s promidžbom knjižnične građe, razvojem usluga visokoga korisničkog iskustva, razvojem publike i primjenom digitalne tehnologije u baštinskom području te poticanje inovativnih pristupa učenju i poučavanju.

CroAtrium se temelji na primjeni inovativnoga i digitalnim tehnologijama poduprtoga pristupa razvoju recepcije nacionalne zbirke *Croatica* s namjerom da se široj javnosti i svim publikama približe kulturne, znanstvene, društvene, umjetničke i ostale vrijednosti koje baštine djela okupljena u nacionalnoj zbirki *Croatica*. Uz stalni izložbeni postav i uporabu tehnologije koja omogućuje iskustvo uranjanja u virtualni svijet i hipermedijalno korisničko iskustvo, posjetitelji CroAtriuma upoznat će se s ulogom i povijesti NSK, visoko kontekstualiziranim postavom temeljnih djela nacionalne zbirke *Croatica* i biserima iz bogate baštine NSK, izvorima za učenje i istra-

živanje hrvatskoga jezika i pisma te ostalim vrijednostima koje prikazuju povijest djelovanja Knjižnice u skladu s njezinim viđenjem *Prenosimo ideje kroz vrijeme* – kako je navedeno u [Strategiji razvoja NSK do 2026. godine](#).

U programu stalnoga postava građe u izboru iz nacionalne zbirke *Croatica* naglasak je na holističkome modelu predstavljanja zbirke *Croatica* u svim pojavnostima i formatima zastupljene građe: slikovnom, kartografskom, zvučnom/glazbenom i tekstualnom. Transmedijski pristup izvedbi stalnoga postava trebao bi pridonijeti ostvarenju interaktivnoga i inovativnoga suvremenog doživljaja pisane, vizualne, zvučne, kartografske i ostale kulturne baštine te je oživjeti u novim formatima i različitim medijima.

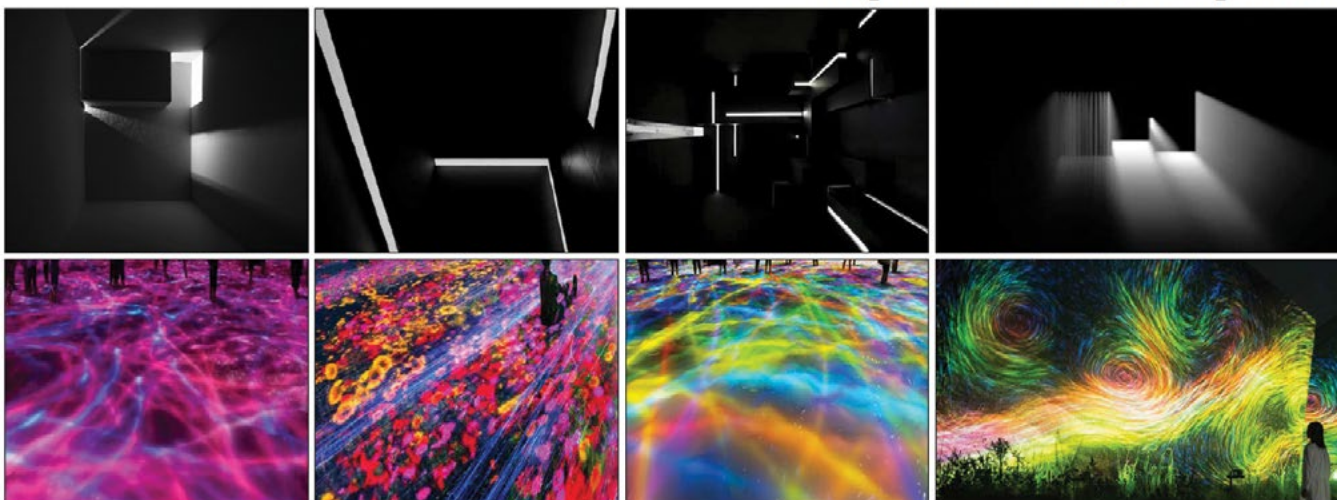
Krajem 2022. godine, u sklopu programa knjižnične djelatnosti za 2023. godinu, na natječaj Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske prijavljen je nastavak razvojnoga projekta *CroAtrium: transmedijski pristup nacionalnoj zbirki Croatica i prateće programske aktivnosti* – 2. faza. Druga razvojna faza projekta CroAtrium obuhvaća *Idejno-konceptualno rješenje postava CroAtriuma* i *Idejni*

Autor fotografija / Photos by: Klaudio Cetina

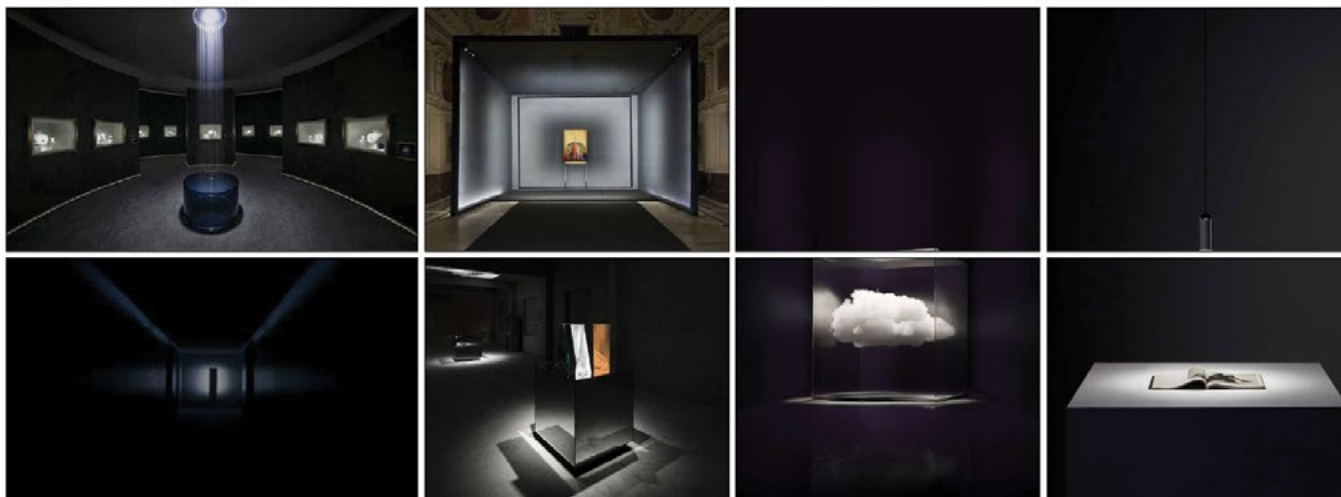
Radionice na kojima su sudjelovali članovi Radne skupine za posebne programske aktivnosti u NSK tematski su obuhvatile razmjenu ideja i definiranje ciljeva CroAtriuma. / The development in 2023 of the collection display design for CroAtrium, NSK's multimedia lab and heritage interpretation centre, included dynamic workshops organised for the members of the NSK Special Programmes Working Group.

vizija atmosfere/ambijenata

Ilustrativni prikaz viđenja atmosfere i ambijenta preuzet iz *Konceptualnoga elaborata*. / Illustrations showing the future ambiance anticipated to characterise CroAtrium, NSK's multimedia lab and heritage interpretation centre, as a result of the implementation of its collection display design, created in 2023.

vizija izlaganja eksponata u budućem postavu

Ilustrativni prikaz viđenja budućega izložbenog postava preuzet iz *Konceptualnoga elaborata*. / Illustrations showing the future collection display at CroAtrium, NSK's multimedia lab and heritage interpretation centre, envisioned as part CroAtrium's collection display design, created in 2023.

projekt postava CroAtriuma, dok je za treću fazu predviđena izradba *Glavnoga projekta postava CroAtriuma*.

Tijekom 2023. godine izrađeno je *Idejno-konceptualno rješenje postava CroAtriuma (Konceptualni elaborat)*. Za uslugu izradbe *Konceptualnoga elaborata* odabran je Klaudio Cetina, hrvatski dizajner i arhitekt koji predaje na Novoj akademiji likovnih umjetnosti u Milanu (Nuova Accademia di Belle Arti), a koji je u dosadašnjem radu projektirao više od pedeset postava izložaba, izradio više od stotinu grafičkih projekata za knjige/kataloge i sudjelovao u nizu projekata u kulturi te izradbi muzejskih postava. Konceptualni izričaj odabranoga dizajnera te referencije kojima se istaknuo u području prezentacijskih, galerijskih i muzejskih ostvarenja u skladu su s ciljem osmišljavanja i definiranja stalnoga i povremenoga izložbenog postava koji se sadržajno temelji na baštinskome fondu zbirke *Croatica*, posebnih zbirki i općem fondu NSK.

Dizajner Klaudio Cetina započeo je proces izradbe *Konceptualnoga elaborata* provedbom nekoliko radionica na koji-

ma su sudjelovali djelatnici NSK, članovi Radne skupine za posebne programske aktivnosti u NSK. U nastavku na održane radionice, dizajner je izradio *Konceptualni elaborat* koji sadržajno obuhvaća smjernice oblikovnoga, prezentacijskoga i vizualnoga identiteta CroAtriuma, referentna i ikonografska istraživanja, elemente i eksponate za budući postav, zoniranje prostora, viđenja i simulacije prostora s konceptualnim prikazima, projektni plan daljnjih aktivnosti i grubi troškovnik. Također, u pojedinim poglavljima dizajner nudi svoja razmišljanja i osvrte primjerima već ostvarenih prezentacija, viđenja i doživljaja.

Opći koncept CroAtriuma dizajner izlaže u obliku triju zasebnih prostornih zona. Svaku pojedinu zonu karakterizira privlačenje, objašnjavanje i izlaganje, i to kroz ulogu namjene pojedinoga prostora i doživljaja prezentacije.

Slijedom izrađenoga dokumenta, planira se završetak konceptualno-idejne faze projektne dokumentacije u 2024. godini izradbom *Idejnoga projekta postava CroAtriuma*, koji će zaokružiti konceptualno-idejnu fazu i rješ-

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Logotip i znak Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u nehrđajućem čeliku postavljeni su neposredno uz ulaz u CroAtrium. / The logotype of the National and University Library in Zagreb (NSK) by the entrance to CroAtrium, the Library's multimedia lab and heritage interpretation centre spotlighting *Croatica* – Croatia's national library collection.

nja koja se odnose na osmišljavanje stalnoga i povremena izložbenog postava te ostalih aktivnosti, definirajući cjelokupno viđenje CroAtriuma.

U 2023. godini nastavljene su aktivnosti na implementaciji signalizacije i razvoju vizualnoga identiteta CroAtriuma te njegovoj programskoj integraciji s korpusnim dijelom Knjižnice. U tome smislu provedena je druga faza

sustava signalizacije i vizualnoga identiteta programa/ projekta *CroAtrium* aplikacijom naziva i logotipa NSK na istočnome pročelju zgrade Knjižnice. Dizajn oznake na objektu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu čini sastavni dio signalizacije CroAtriuma i kao takav je usklađen s odnosom znaka i logotipa iz dokumenta *Vizualni identitet CroAtrium/NSK*.

CroAtrium: Working out collection display design for the NSK multimedia lab and heritage interpretation centre

The activities undertaken in 2023 as part of the ongoing major development project of the National and University Library in Zagreb (NSK) aimed at making fully operational CroAtrium, the Library's multimedia lab and heritage interpretation centre (*CroAtrium Multimedia Lab: 'Croatica' research, development and promotion centre*), focused on the creation of CroAtrium's future collection display design, an integral part of the required project documentation. We bring here some of its details, all of which have been laid out in an elaborate concept design report.

CroAtrium's exhibition design was created by Claudio Cetina, Croatian designer and architect from the NABA Italian Academy of Fine Arts (Nuova Accademia di Belle Arti), in Milan. Based on the results of a series

of workshops organised for NSK staff, the members of the NSK Special Programmes Working Group, it sets out guidelines on the presentational, visual and other types of CroAtrium's identity, includes details from relevant referencing- and iconography-oriented surveys, specifies the elements of and selected exhibits for CroAtrium's future collection display, presents zone layout and simulations of the design solutions, and brings the plan of the following activities, along with the rough cost estimate.

The completion of CroAtrium's concept design stage and the preparation of related documentation, which will put forward all solutions regarding CroAtrium's future collection display, exhibition programmes and other activities, is planned during 2024.

Žanrovski sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Polazeći od saznanja da podatak o tematici (predmetu) djela korisniku ne daje dovoljnu informaciju, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu zadnjih godina razvija se i održava novi, žanrovski sustav koji predstavlja konceptualni zaokret prema subjektivnim, korisničkim i kontekstualno usmjerenim pristupima sadržajnom označivanju.

Novi pristup u sadržajnome označivanju

Uvođenje oznaka za žanr ili oblik kao nadziranih pristupnica u katalogu olakšava pronalaženje i identifikaciju određenoga djela jer one daju odgovor na upit korisnika što je djelo. Smatra se da korisnik ima naučena očekivanja povezana sa žanrovima, odnosno da ima zajedničko, opće prihvaćeno poimanje osnovne namjene određene vrste djela, organizacije njegova sadržaja, odabira teme i stila i drugih pretežito sadržajnih odlika.

Oznake za žanr ili oblik dodjeljuju se uz predmetne oznake kao dopuna predmetnomu sustavu, ali i djelima koja se inače u skladu s indeksnom politikom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu ne označuju predmetno. Njihovom se uporabom u katalogu okuplja ista vrsta građe bez obzira na to gdje se ona fizički nalazi (opći fond, zbirke građe posebne vrste, digitalne zbirke), dok se kao posebna vrijednost ističe njihova specifičnost koja omogućuje znatno precizniji opis djela nego prije.

Oznake za žanr ili oblik, među ostalima, obuhvaćaju: rod ili vrstu djela (npr. romani, dokumentarni i animirani filmovi), namjenu sadržaja djela (npr. epitafi, matične knjige krštenih, osmrtnice, katastarski planovi, dražbeni katalozi, čestitke, poslanice, priručnici, jelovnici, programi plesnih predstava), način organizacije sadržaja djela (npr. enciklopedije, sonate, brojalice), tematske i/ili stilske konvencije djela (npr. mrtva priroda, komedija, film noir, punk, manga).

Tezaurus za žanr ili oblik

Izgradnja dvojezičnoga hrvatsko-engleskog tezaurusa za žanr ili oblik u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu sustavno je započela 2019. godine. Radi svojega opsega i multidisciplinarnosti kao predložak odabran je tezaurus [Library of Congress Genre/Form Terms for Library and Archival Materials](#) (LCGFT). S obzirom na fond Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te povijesne i kulturološke razlike, neki su pojmovi dodani kao lokalni, dok su suvišni izostavljeni. Tezaurus obuhvaća šesnaest

Libreto, partiture, zvučna snimka, videosnimka, kazališni plakati i kazališni program opere *Nikola Šubić Zrinski*. / A libretto, audio recording, video, theatrical playbill, scores and theatre posters relating to the famous Croatian 19th-century opera *Nikola Šubić Zrinski*.

pojmovna najviše hijerarhijske razine kao što su: Kartografska građa, Memorijalna djela, Nefikcionalna proza, Derivirana djela, Diskurzivna djela, Sitni tisak, Informativna djela, Djela za poduku i obrazovanje, Pravna građa, Književnost, Glazba, Građa za razonodu, Religijska djela, Zvučne snimke, Taktilna djela i Vizualna djela) te je polihijerarhičan i u nekim dijelovima razrađen do pete razine. Trenutačno sadrži 1355 pojmova te se neprekidno nadopunjuje i prema potrebi revidira.

Normirane oznake za žanr ili oblik dostupne su u *online* katalogu NSK (NSK normativna baza).

U prosincu 2022. godine *Network Development and MARC Standards Office* (The Library of Congress) odobrio je i uvrstio kôd za oznake za žanr ili oblik NSK (nkszs) na popis Genre/Form Code and Term Source Codes.

Priručnik za izradu i dodjeljivanje usvojenih oznaka za žanr ili oblik

Kao predložak za izradbu *Priručnika za izradu i dodjeljivanje usvojenih oznaka za žanr ili oblik* korištene su upute Kongresne knjižnice *Library of Congress Genre/Form Terms Manual*, koje su u manjoj mjeri izmijenjene i prilagođene potrebama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, te norma *ISO 25964-1:2011 Information and documentation – Thesauri and interoperability with other vocabularies. Part 1: Thesauri for information retrieval*. Radna inačica *Priručnika* objavljena je u srpnju 2022. godine na portalu Katalogizacija i klasifikacija Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. *Priručnikom* su obuhvaćena pravila za dodjeljivanje, dubinu indeksiranja te broj i redoslijed oznaka za žanr ili oblik u bibliografskim zapisima kao i pravila o uvođenju, strukturi i obliku usvojenih oznaka, neusvojenim oblicima, uputnicama i napomenama, brisanju i izmjeni normativnih zapisa itd. Ujedno je propisana uporaba UDK klasifikacijskih oznaka za žanr ili oblik u bibliografskim i normativnim zapisima te uporaba MARC polja, a priložen je i znatan broj primjera bibliografskih i normativnih zapisa iz baze Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU	
	Katalog
Baza podataka: NSK normativna baza Popis baza podataka	
PRETRAŽIVANJE POPIS REZULTATA PRETHODNA PRETRAŽIVANJA	
Pohranite / Pošaljite e-poštom	
Zapis 1 od 1	
Sistemski broj	000736106
Odrednica	Informativna djela
Neusvojeni oblik	Informativne publikacije
Napomena	Odrednica okuplja djela čija je glavna svrha bilježenje i prenošenje činjeničnih podataka.
Odrednica (engl.)	Informational works
Uži pojam	Plakati
Uži pojam	Sažeci
Uži pojam	Zračne fotografije
Uži pojam	Analiz i kronike
Uži pojam	Referentna djela
Uži pojam	Serijske publikacije
Uži pojam	Obrasci
Uži pojam	Konferencijski materijali
Uži pojam	Zapisi (dokumenti)
Uži pojam	Opisi pošila
Uži pojam	Priloženja za medije
Uži pojam	Programi (publikacije)
Uži pojam	Blogovi
Uži pojam	Elektroničke knjige
Uži pojam	Potraživanja
Uži pojam	Filmske spine
Uži pojam	Lokalne povijesti
Uži pojam	Biografije
Uži pojam	Registri sudskih odluka
Uži pojam	Dokumentarne fotografije
Uži pojam	Apologetska djela
Uži pojam	Studije slučaja
Uži pojam	Sudske odluke i mišljenja
Uži pojam	Sudski poslovnici
Uži pojam	Akademski radovi
Uži pojam	Statuti i kodeksi
Uži pojam	Zdravstveni plakati

Normirane oznake za žanr ili oblik pod Informativna djela / NSK genre/form terms under the heading *Informativna djela/Informational works*. Catalogue of the National and University Library in Zagreb.

Priručnik može poslužiti za uporabu u svim vrstama knjižnica, arhivima, muzejima, znanstvenim i istraživačkim ustanovama i sl. bez obzira na to koji sustav predmetnoga označivanja koriste.

Genre/form headings, a valuable addition to the NSK authority file

The National and University Library in Zagreb (NSK) has for the last couple of years developed and maintained a new system of headings, genre/form headings. As a significant addition to the Library's subject heading system indicating a conceptual shift towards subjective, user-oriented and context-focused approaches to subject cataloguing, the system currently includes 1,355 terms, which have been brought together in

the Library's bilingual, Croatian-English, genre/form thesaurus. Apart from the thesaurus, which is continually updated through the addition of new terms and required revisions, NSK also prepared a manual providing guidelines for the creation and assignment of genre/form terms (*Priručnik za izradu i dodjeljivanje usvojenih oznaka za žanr ili oblik*).

RapidILL – brza međuknjižnična posudba članaka za cijelu Hrvatsku

{ Zahvaljujući potpori Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Sveučilište u Zagrebu financirali su pretplatu za aplikaciju RapidILL od 2023. do 2025. godine. Budući da je ova usluga značajna hrvatskomu znanstveno-istraživačkom radu, odlučeno je da akademskoj zajednici u Hrvatskoj dostava građe preko sustava RapidILL bude besplatna u tome razdoblju.

RapidILL je Ex Librisova aplikacija za međuknjižničnu posudbu namijenjena razmjeni članaka i poglavlja iz knjiga između knjižnica uključenih u taj sustav. Koristeći alate za automatizaciju tijeka postupka međuknjižnične posudbe, knjižničnomu osoblju štedi dragocjeno vrijeme. Nakon unosa zahtjeva u sustav RapidILL poseban algoritam upućuje taj zahtjev onoj knjižnici za koju je pretragom kataloga ustanovio da ima traženi izvor. Pri tome je važno što taj algoritam usklađuje distribuciju zahtjeva među knjižnicama prema načelu uzajamnosti kako bi one bile ravnopravno opterećene. Time se izbjegava da, primjerice, pojedine knjižnice uglavnom samo postavljaju zahtjeve, a da uski krug dobro opremljenih i uvijek istih knjižnica uglavnom odgovara na zahtjeve.

Ono što posebno izdvaja ovaj sustav brzina je kojom se zahtjevi obavljaju. Gotovo 90 posto zahtjeva uspijeva se ispuniti od 24 do 48 sati, što je rok u kojem se korisniku dostavlja elektroničkom poštom poveznica s koje može preuzeti traženi članak ili poglavlje u knjizi u elektroničkom obliku.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u 2022. godini imala je na raspolaganju probnu uporabu sustava RapidILL. Kako eksperimentalna uporaba nije obuhvaćala posudbu iz fonda NSK, u 2022. godini nije bilo zahtjeva prema Knjižnici. Tijekom toga razdoblja bilo je dostupno samo posuđivanje građe iz drugih knjižnica. Pozitivni rezultati rada sa sustavom RapidILL doveli

Autor fotografije / Photo by: Boris Kovačev.

su do toga da su NSK i Sveučilište u Zagrebu zajedno financirali pretplatu za ovu uslugu u razdoblju od 2023. do 2025. godine, i to zahvaljujući potpori Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Besplatna usluga ovoga brzog i učinkovitoga servisa rezultirala je iznimnim porastom međuknjižnične posudbe tijekom 2023. godine.

Analizom podataka međuknjižnične posudbe tijekom prve polovice 2022. i 2023. godine uočava se izniman porast zahtjeva NSK prema drugim knjižnicama u inozemstvu. U prvoj polovici 2022. godine kada je sa sustavom RapidILL postojala samo mogućnost narudžbe građe, ali ne i ispunjavanje tuđih zahtjeva posudbe iz fonda NSK, bilo je 455 zahtjeva za posudbom, od kojih su 134 bila upućena preko sustava RapidILL, što je bilo 29 posto zahtjeva. Kada je potpuno uveden sustav RapidILL, u istome razdoblju 2023. godine bila su upućena 1422 zahtjeva, od kojih 1085 preko sustava RapidILL, što je 76 posto upućenih zahtjeva.

Porast zahtjeva prema građi iz fonda NSK također je uočljiv. U prvoj polovici 2022. godine kada zahtjevi preko sustava RapidILL nisu dospjeli, bilo je 917 zahtjeva.

Uvođenjem sustava RapidILL broj je zahtjeva porastao pa su u prvoj polovici 2023. godine dospjela 1404 zahtjeva, od kojih 611 preko sustava RapidILL, što je 44 posto primljenih zahtjeva.

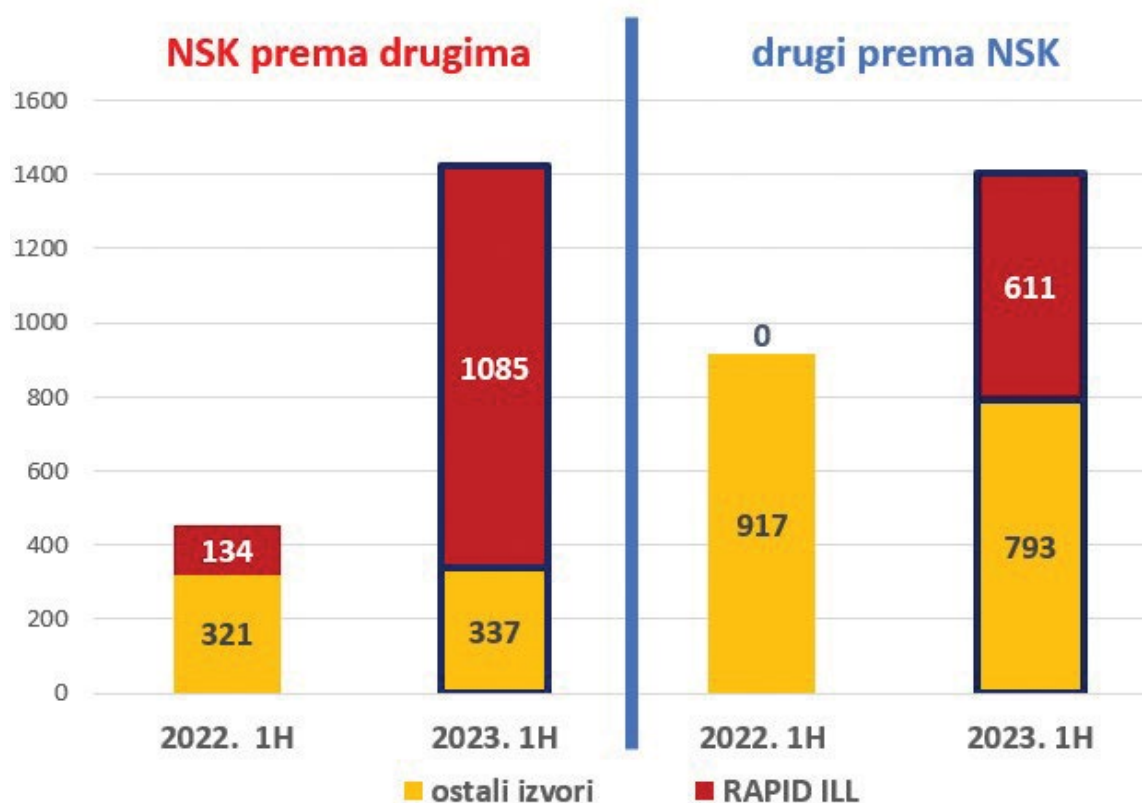
Podrobna analiza pokazala je kako nabava preslika iz fonda NSK raste znatno više od očekivanja, odnosno navedeni podatci za prvu polovicu 2023. dosegli su udio od 60 posto u 2022. godini, a moglo se očekivati da budu na razini od 50 posto u toj godini. Istodobno, nabava preslika iz drugih knjižnica znatno je dosegla očekivanja jer podatci za prvu polovicu 2023. iznose 205 posto više u odnosu na 2022. godinu. Broj zahtjeva za uslugu RapidILL sa Sveučilišta u Zagrebu porastao je u prvoj polovici 2023. za 1249 posto u odnosu na isto razdoblje 2022. godine, i to s 37 na 462 zahtjeva, dok je udio zahtjeva sa Sveučilišta u Zagrebu u ukupnim domaćim zahtjevima za uslugu RapidILL u promatranome razdoblju porastao 54 posto, i to s 28 na 43 posto.

Svi analizirani trendovi međuknjižnične posudbe u prvoj polovici 2023. godine pokazuju kako je akademska zajednica u Republici Hrvatskoj izvrsno prihvatila model uporabe usluge RapidILL.

Autor fotografije / Photo by: Boris Kovačev.

Zahtjevi MKP (udio RAPIDILL)

Usporedba broja zahtjeva u prvoj polovici 2022. i 2023. godine. / The number of requests processed by the NSK inter-library loan service in the first half of 2022 and 2023.

RapidILL: A fast resource sharing solution made available to Croatia's academic community

RapidILL is an inter-library loan system developed by the Ex Libris Clarivate company for managing article and book chapter requests among libraries using the RapidILL platform. Considerably speeding up the management of such inter-library loan requests, the RapidILL system enables around 90% of them to be processed within 24 to 48 hours.

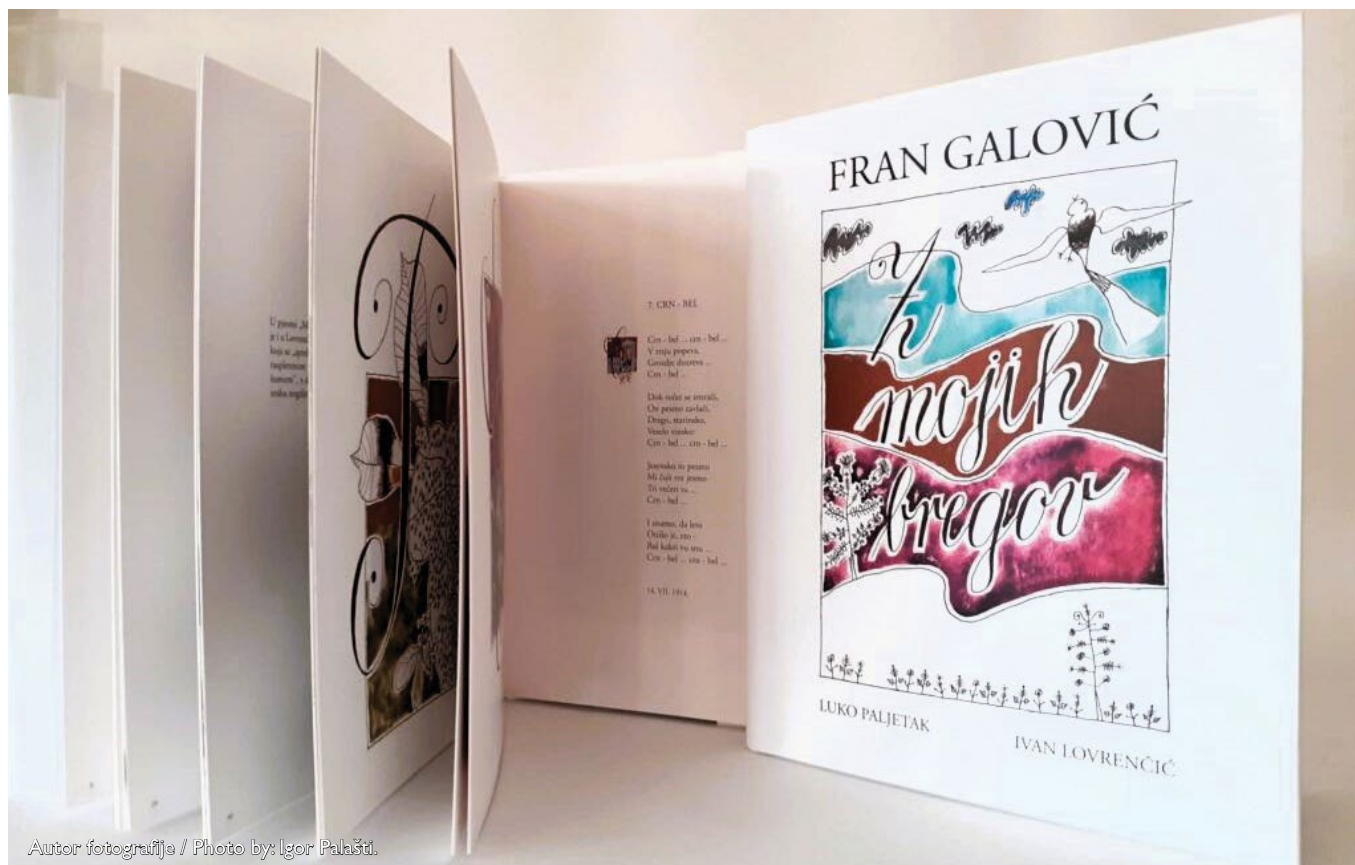
The National and University Library in Zagreb (NSK) and the University of Zagreb have jointly funded the 2023-2025 subscription to RapidILL during which period all members of the Croatian academic community may use this advanced inter-library loan platform

free of charge. This has resulted in a marked increase in inter-library loans – in the first half of 2023, there have been 1,422 requests (in comparison to 455 requests in the same period in 2022), of which as many as 1,085, i.e. 76%, were submitted through RapidILL. Also, there has been a substantial rise in requests for resources in the NSK collections – from 917 during the first half of 2022, the number of such requests in the same period in 2023 rose to 1,404, of which 611, i.e. 44%, came through RapidILL.

Tamara Ilić Olujić

Imaginacije na papiru: Ivan Lovrenčić (1917.– 2003.)

Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu baštini 441 crtež, 24 grafike i 16 grafičkih mapa Ivana Lovrenčića, nastalih od 1950. do 1998. godine. Dvadeseta obljetnica umjetnikove smrti prilika je da se barem malim isječkom iz njegova opusa obilježi njegovo produktivno stvaralaštvo.

Autor fotografije / Photo by: Igor Palašti.

Knjiga pjesama *Z mojih bregov* Frana Galovića s Lovrenčićevim crtežima predstavljena je 20. prosinca 2023. godine u dvorcu Miljana. / Marking in 2023 the 20th anniversary of the death of Croatian painter Ivan Lovrenčić, NSK published a unique bibliophile edition of the 1925 poetry collection by Croatian writer Fran Galović (*Z mojih bregov*) featuring Lovrenčić's drawings.

Ivan Lovrenčić hrvatski je umjetnik, slikar, grafičar i scenograf. Rođen je u malome zagorskom mjestu Začretju. Još u osnovnoj školi učitelj je primijetio njegov talent za crtanje. Nakon prekida školovanja u gimnaziji zbog financijskih razloga obitelji nastavlja školovanje u slikarnici Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, a zatim školovanje na Visokoj školi za umjetnost i umjetni obrt. Na godinu dana odlazi u Split u Hrvatsko narodno kazalište, radeći kao scenograf. Unovačen je u domobranstvo, a 1944. godine prelazi u partizane. Nakon rata vraća se u rodno Začretje te u Zagreb na mjesto scenografa u Jadran filmu. Godine 1972. postaje izvanredni profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu gdje ostaje do umirovljenja 1978., a stvarati nastavlja i dalje sve do smrti 2003. godine.

U pola vijeka umjetničkoga izražavanja umjetnik je stvarao opus pretežito ugljenom, tušem i olovkom, povlačeći

njima liniju na krhkome papiru prolaznosti te je ostavio neizbrisiv trag u hrvatskoj suvremenoj umjetnosti, baštineći u svojim radovima rodni krajolik, ogoljenu prirodu svedenu na lišće, granu, motiku, vinovu lozu, mačku i ljude. Ljude je znao ogoliti do njihove suštine, pretvorivši ih često u gole spolne organe.

Linija, crta, kao osnovno gradivno sredstvo crteža, za nje ga je kao živo biće koje ima dvostruki život, vlastiti život i život u motivu.¹ Linijom oblikuje, linijom razdvaja, linijom stvara svoje impresije svijeta. Zaustavlja dio svakodnevice, predstavlja ljude i prirodu u njihovoj iskonskoj ljepoti, ružnoći, prolaznosti, a sve je oblikovano i ulovljeno na trenutak u obrise upravo linijom, tim osnovnim potezom ljudske ruke. Tu temu prolaznosti vremena lijepo naziva Veselko Tenžera: „Vrijeme je sadašnjost koja teče!”²

¹ Paljetak, Luko. Ivan Lovrenčić. Zagreb: NSK, 2001., str. 10.

² Tenžera, Veselko. Ivan Lovrenčić. Zagreb: NSK, 1980., str. 29.

Crtež kod Lovrenčića nije tek nacrt neke slike, njegov je crtež slika – zaustavljen trenutak umjetnikove imaginacije ostvaren na papiru, tankome ili pak debljem listu papira, nježnom, krhkom, podložnome propadanju i nestajanju kao i život.

Linija je zakrivljena, ravna i krivudava, stvarajući granice između tijela, oblika i beskrajnoga prostora koji ih okružuje.

Lovrenčićevi crteži povezani su u teme koje obrađuju mrtvu prirodu, ženski lik ili su pak crteži nastali kao odgovor na književni tekst, primjerice *Balade Petrice Kerempuha* Miroslava Krleža, *Jamu* Ivana Gorana Kovačića, *Cesarićeve Pjesme* itd. U njima kombinira odnos detalja i cjeline, čime prostorno dinamizira crtež.³ U tematskim crtežima teži razvijanju detalja i simbola. Primjerice, na crtežu *Žena zmija* zapravo prikazuje motiv iz Staroga zavjeta – Evu i prvi grijeh. Često se koristi i erotskim motivima, crta gola ženska tijela, ali bez vulgarnosti; ona su jednostavna i čista u svojoj nagosti. Jednako tako je i s prikazima spolovila, muškoga ili ženskoga, koji su uvećani do veličine cijeloga čovjeka bez obzira na to bio on muškarac ili žena i predstavlja njih same. Takvim erotskim motivima, koristeći se spolovilom koje je oslobođeno tijela, koje je tijelo samo, sa svim potrebnim dijelovima, očima, ekstremitetima, ali i spolovilima, prikazuje situacije iz svakodnevnoga života.

Potrebno je izdvojiti nekoliko tematskih cjelina nadahnutih književnim uradcima hrvatskih autora koji problematiziraju socijalnu tematiku. Lovrenčić je ponudio i

³ Tenžera, Veselko. Ivan Lovrenčić. Zagreb: NSK, 1980., str. 35.

svoje čitanje *Balada Petrice Kerempuha* Miroslava Krleža. *Balade* progovaraju o otporu maloga čovjeka sustavu koji ga izrabljuje. Na tankome kartonu iscrtanome tušem i akvarelom sve je puno detalja i prostor crteža potpuno je ispunjen. Prazna ploha ustupila je mjesto brojnim detaljima umjetnikova unutrašnjeg svijeta. Gdje god crtež nadopunjuje bojom, autor njome naglašava mučeništvo i lažni zlatni sjaj.

Crteži nastali na poemu *Jama* Ivana Gorana Kovačića predstavljaju ljudsku patnju i smrt u zločinu. Linijom i gdje kad mrljom boje razdvaja stradanje čovjeka od beskrajnoga ništavila predstavljena bjelinom papira.

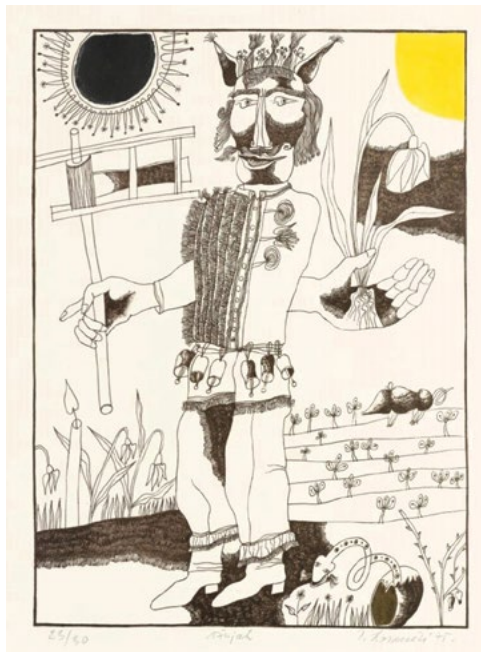
Na neki način slična tematika o borbi maloga naroda prikazana je i u grafičkoj mapi *Hrvatska 1991.* sa stihovima Mire Gavrana koji progovara o strahotama rata i borbi hrvatskoga naroda za slobodu.

Bijeg od surove stvarnosti prikazuje grafičkom mapom *Meseci na fašniku*, jer maskiranje čovjeku omogućuje da barem na trenutak promijeni svoju svagdašnjicu, da joj da neko drukčije lice, postane netko drugi ili da se naru-ga životu i problemima.

Svoj doprinos u predstavljanju javnosti crteža Ivana Lovrenčića dala je i NSK, objavivši njegove dvije likovne monografije s tekstom Veselka Tenžera 1980. i Luka Paljetka 2001. te grafičku mapu *Čipka bijela* 1995. godine s tekstom Ranka Marinkovića i stihovima Karla Liellyja. U suradnji s Maticom hrvatskom i Božom Biškupićem u Biblioteci Trilix objavljene su sljedeće knjige s crtežima Ivana

Grafička zbirka NSK posjeduje 128 crteža Ivana Lovrenčića nadahnutih *Baladama Petrice Kerempuha*. Crtež *Galženjačka* (1979.) iz fonda Grafičke zbirke NSK. / *Galženjačka* ("A Raffish One"; 1979), one of 128 drawings in the Print Collection of the National and University Library in Zagreb by Ivan Lovrenčić inspired by the 20th-century classic of Croatian literature, a masterpiece by Miroslav Krleža (*Balade Petrice Kerempuha*; "Ballads of Petrica Kerempuh").

Grafika Ivana Lovrenčića iz mape *Meseci na fašniku* (1975.) iz fonda Grafičke zbirke NSK. / Ivan Lovrenčić. *Meseci na fašniku* ("Months Gone Carnival"; 1975). Print, Print Collection, National and University Library in Zagreb.

Lovrenčićev *Crtež u travi* (1981.) iz fonda Grafičke zbirke NSK. / Ivan Lovrenčić. *Crtež u travi* ("A Drawing in the Grass"; 1981). Drawing, Print Collection, National and University Library in Zagreb.

Na crtežu *Žena zmija* (1988.) zmija ima žensku glavu, a na dlanu drži jabuku koju je Eva dala Adamu. Crtež Ivana Lovrenčića iz fonda Grafičke zbirke NSK. / Ivan Lovrenčić. *Žena zmija* ("A Snake Woman"; 1988). Drawing, Print Collection, National and University Library in Zagreb. A snake with a woman's head, holding in her hand the apple which Eve gave to Adam.

Lovrenčića i popratnim tekstovima Luka Paljetka: *Lapadski soneti Iva Vojnovića* 2002., *Križni put* 2002. i *Nevjerna žena* (Federico Garcia Lorca) 2003. godine. U povodu dvadesete obljetnice smrti Ivana Lovrenčića, Nacionalna

i sveučilišna knjižnica u Zagrebu objavila je u Biblioteci Trilix kao četvrtu u nizu knjigu pjesama *Z mojih bregov* Frana Galovića s Lovrenčićevim crtežima, i to ponovno u suradnji s Božom Biškupićem i Lukom Paljetkom.

Fancies on paper: Ivan Lovrenčić (1917-2003)

The Print Collection of the National and University Library in Zagreb (NSK) holds 441 drawings, 24 prints and 16 print portfolios by Croatian painter, graphic artist and scenographer Ivan Lovrenčić originating between 1950 and 1998. Marking in 2023 the 20th anniversary of his death, NSK published a unique bibliophile edition of the 1925 poetry collection by Croatian writer Fran Galović (*Z mojih bregov*) featuring Lovrenčić's drawings. As the fourth release of the Biblioteka Trilix series, launched and edited by Croatian museum specialist and art collector Božo Biškupić, the edition was presented in December 2023 at Miljana Castle, a venue bringing together the rich cultural and natural heritage of Lovrenčić's native region.

Ivan Lovrenčić was born in Začretje, a small town in Hrvatsko zagorje, a hilly region in northwest Croatia. He apprenticed at the painting workshop of the Croatian National Theatre in Zagreb and later continued his education at the Further Education College of Arts and Crafts, the forerunner of today's Zagreb Academy of

Fine Arts. He worked as a scenographer at the Croatian National Theatre in Spil and after World War Two was a scenographer at Jadran film, Croatia's largest production company and film studio. In 1972, he became Associate Professor at the Academy, where he worked until his retirement, in 1978. He continued creating his art until his death, in 2003.

In half a century of expressing himself as an artist, Lovrenčić created his oeuvre mainly in coal, ink and pencil, using the fragile and evanescent medium of paper to delineate a lasting, indelible mark that he left on Croatian modern art by capturing in his lines his native landscape and nature laid bare, reduced to leaves, a branch, hoe, vine, a cat and, of course, people. Lovrenčić's drawings are connected through themes focusing on still life, the portrayal of the woman, or were created in response to works of literature by prominent Croatian writers such as Miroslav Krleža (*Balade Petrice Kerempuha*), Ivan Goran Kovačić (*Jama*), Dobriša Cesarić (*Pjesme*), etc.

Značajne prinove u zbirkama građe posebne vrste Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

U 2023. godini fond Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu obogaćen je novom vrijednom građom, među kojom se osobito ističe ona koja je prinovljena u četirima najvrjednijim zbirkama NSK: Zbirci muzikalija i audiomaterijala, Grafičkoj zbirci, Zbirci zemljovida i atlasa i Zbirci rukopisa i starih knjiga.

dr. sc. Tatjana Mihalić

Silvio Foretić – L'enfant terrible hrvatske suvremene glazbe

Nizu glazbenih ostavština koje su pohranjene u [Zbirci muzikalija i audiomaterijala](#), od 2023. godine pridružuje se još jedna – ona Silvija Foretića, zanimljivoga i jedinstvenoga skladatelja koji je ostavio i još uvijek ostavlja traga u hrvatskoj glazbi 20. stoljeća.

Teško je zamisliti da je riječ o skladatelju kojega su nekad nazivali *l'enfant terrible* hrvatske suvremene glazbe, a danas uglednome i nadasve ugodnome gospodinu i skladatelju u 80-im godinama. Pretpostavlja se da je nadimak „zaslužio“ još u ranim danima studentskoga života kada je zagrebačku sredinu prilično šokirao novim strujanjima avangardnih glazbenih misli, odnosno „akcijama“ često povezanima uz nastupe na glasovitome Muzičkom

biennaleu Zagreb. Uz slovenskoga skladatelja Janka Jezdovšeka, također studenta na Muzičkoj akademiji, 1963. godine utemeljuje Ansambl za suvremenu glazbu i zajedno održavaju koncerte, točnije rečeno scenske ekshibicije, koji su nesumnjivo imali odjeka ne samo u društvenoj već i u akademskoj zajednici.

Rođen je 1940. godine u Splitu, a djetinjstvo i mladost provodi u Osijeku i Sarajevu. Prve skladateljske tendencije pokazuje još u ranim mladima danima – počinje skladati s četrnaest godina. Glazbeni put nastavlja školovanjem na Muzičkoj akademiji kod Milka Kelemena, a usporedno radi kao novinar, orkestralni glazbenik, operni i baletni korepetitor te pijanist i skladatelj u tadašnjem

Izvedba djela *Lullaby for myself*. Iz ostavštine Silvija Foretića. Zbirka muzikalija i audiomaterijala NSK, Duisburg (?), 1997.? / Croatian composer Silvio Foretić performing his composition *Lullaby for Myself* (c. 1997, Duisburg, Germany?). Silvio Foretić archive, Music Collection, National and University Library in Zagreb.

Autorica fotografije / Photo by: Tatjana Mihalčić.

Partitura skladbe *Wiegenlied (für einen jungen Komponisten)*, 1973., prinovljena u fond Zbirke muzikalija i materijala NSK. / The score of a 1973 composition (*Wiegenlied (für einen jungen Komponisten)*) by Croatian composer Silvio Foretić, one of valuable acquisitions in 2023 to the NSK Music Collection.

Satiričkom kabaretu Jazavac. Godine 1966. odlazi na usavršavanje u Köln i na tamošnjoj Visokoj školi za glazbu (Hochschule für Musik Köln) studira kompoziciju kod Bernda Aloisa Zimmermanna i elektroničku glazbu kod Herberta Eimerta, a jedno vrijeme bio je i suradnik glasovitoga Mauricia Kagela. U Njemačkoj živi i danas, a uz skladateljski i drugi umjetnički rad, značajan je i njegov društveni angažman u hrvatskoj manjinskoj zajednici koja živi u Kölnu – Foretić je suutemeljitelj i dugogodišnji predsjednik Hrvatske kulturne zajednice *Colonia Croatica*. Dobitnik je odličja Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1996.) i Nagrade *Vladimir Nazor* (2003.), a 2021. godine dobiva čak dva Porina – jedan na za životno djelo, a drugi za najbolju skladbu klasične glazbe – *Concerto Rosso*, za klavir i orkestar.

U svojem opusu Foretić primjenjuje i tradicionalna, ali i neka suvremena sredstva i tehnike poput atonalnosti, dodekafonije, serijalizma i alearizma, a nije mu nepoznata ni uporaba elektronike – djela za vrpce i razne sastave. Kako je i rekao, u pluralizmu stilova glazbe 20. i 21. stoljeća skladatelj mora riješiti problem, odnosno tražiti nešto novo – novi izraz, novu poantu, a ne nužno tehniku. Tražeći to novo, u njegovu opusu nalazimo raznolika djela – instrumentalna (komorna, orkestralna i elektronička), glazbu za radiodrame, ali i glazbeno-scenska djela gdje važnu ulogu ima riječ. Kao vrstan pjevač, nekada je bio i čest izvođač svojih djela pa se ne treba čuditi što mu literarni predložak predstavlja bitan aspekt u konceptu skladanja, a i autor je nekih od tekstova svojih skladbi.

S obzirom na zanimljivosti u svojem umjetničkom izražaju, zanimljiva je i ostavština koju je darovao Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Darovavši autografe partitura, sa sobom je donio i libreta i tekstove s rukopisnim bilješkama, fotografije, korespondenciju, koncertne programe i kritike, plakate i zvučne zapise skladbi koje možda postoje samo na tim arhivskim snimkama izvedaba njegovih djela, u kojima su osobito važne vlastite izvedbe skladbi. Nadasve, vrijedna i jedinstvena građa koju je potrebno sačuvati.

Ako pokušamo usustaviti ostavštinu u brojkama, primljeno je 113 naslova s različitim inačicama pojedinoga naslova i više od stotinu zvučnih zapisa na kompaktnim diskovima. Izazov u višemjesečnome sređivanju predstavljala je činjenica da je sva ostavština bila u Zagrebu tijekom potresa 2020. godine te nakon toga rasuta u tisuće neuvezanih listova. Bio je potreban izniman muzikološki trud kako bi se građa uopće dovela u stanje u kojem se prvo može identificirati naslov, potom opus i žanr te oblik i opseg pojedine partiture. Sljedeći izazov bili su zvučni zapisi na kompaktnim diskovima s nepotpunim podacima s kojih je trebalo identificirati vrstu glazbenoga sadržaja, a nakon toga ga zaštititi migracijom.

Zahvaljujemo gospodinu Foretiću na njegovu daru, ali i pomoći – ponudio je da će, kada izradimo konačan popis, napraviti korekcije opusa ako bude potrebno, što je svakako primjer dobre i učinkovite suradnje s umjetnikom.

Charlotte Frank

Duje Jurić – predstavnik nove geometrije

Grafička zbirka obogatila je svoj fond u 2023. godini, među ostalima, s dvadeset grafičkih listova, jednim crtežom i jednom grafičkom mapom autora Duje Jurića. Djela su nastala od 1980. do 2019. godine. Zbirka ih je dijelom otkupila, a dijelom ih je autor darovao.

Slikar, grafičar i performer Duje Jurić rođen je 18. travnja 1956. godine u Rupama pokraj Skradina. Diplomirao je 1981. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Suradnik je majstorske radionice profesora Ljube Ivančića i Nikole Reiserera od 1982. do 1985. godine.

Od 1984. do 1999. djeluje kao slobodni umjetnik, od 1999. do 2000. radi u Muzeju suvremene umjetnosti kao kustos restaurator, a od tada kao docent te potom izvanredni i redoviti profesor crtanja i slikanja na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, gdje 2006. preuzima vođenje slikarske klase na Slikarskome odsjeku, a od 2008. godine i posao mentora na doktorskome studiju slikarstva.

Duje Jurić, kao jedan od predstavnika nove geometrije, oblika geometrijske apstrakcije, pokreta iz 80-ih godina prošloga stoljeća, svoj izričaj usmjerio je na stalno preispitivanje u području geometrije, neizmjernom inventivnošću kombiniranja geometrijskih oblika i pri tome nastalih prostornih konfiguracija. Široj publici prepoznatljive su njegove linijske strukture s tekstom koje aplicira na platna, otiskuje na grafikama, ali i oslikava na različitim predmetima poput kovčega i vitrina, stvarajući tzv. skulpture – asamblaže.

Jurić, Duje. *Chip/B*. sitotisak, 273 x 250 mm, 2011. Iz fonda Grafičke zbirke NSK / Duje Jurić. *Chip/B* (2011). Screen print, Print Collection, National and University Library in Zagreb.

U više od trideset godina umjetničke prakse izlagao je na više od osamdeset samostalnih i sudjelovao u više od stotinu i pedeset skupnih izložaba u Hrvatskoj i inozemstvu.

Iznimna je autorova izložba održana u Umjetničkome paviljonu u Zagrebu 2010. godine naziva *Memo-chips*, na kojoj je 19-stoljetnomu prostoru i povijesti Paviljona suprotstavio ambijentalnu koncepciju prostora nizom slika s prikazima čipova oblikovanih kompozicijama linijskih i plošnih elementa, u zlatnoj i srebrnoj boji, poput svojevrsnoga kontrapunkta navedenom ambijentu, tvoreći pritom jedan od najzuidljivijih umjetničkih performansi u tome prostoru. Godine 2019. održana je velika autorova retrospektiva u Muzeju suvremene umjetnosti s presjekom radova iz bogate karijere. Posjetom ateljeu u Voćarskoj ulici, djelatnicama Grafičke zbirke NSK pružila se prilika zaviriti u umjetnički svijet autora Duje Jurića, koji je tom prilikom izdvojio pojedine grafičke listove, grafičke mape i knjige – objekte te predstavio svoj rad, govoreći o vlastitoj tome opusu i umjetničkome razmišljanju.

Na listovima iz serije *Memo-chips*, naziva istoimene ambijentalne slikarske instalacije – izložbe održane u prostoru Umjetničkoga paviljona u Zagrebu 2010. godine, prikazuje kompozicije zlatne i srebrne boje na crnoj podlozi, razvija likovne konfiguracije *chipova*, estetiku tehnološkoga doba, referirajući se pritom na informatički svijet u kojem živimo.

Grafička mapa naziva *Duje Jurić* sadrži šest grafičkih listova, otisnutih tehnikom sitotiska, na kojima autor delikatnim kolorističkim rasporedom geometrijskih elementa stvara iznenađujuće svježje i dinamične kompozicije. Nabava ovoga djela posebno je obogatila najvrjedniju zbirku grafičkih mapa u Hrvatskoj.

Jurić, Duje. *Duje Jurić*, grafička mapa, sitotisak, 40 x 40 cm, 2007. Iz fonda Grafičke zbirke NSK. / A screen print from a print portfolio by Duje Jurić (*Duje Jurić*. Novigrad: Muzej Novigrad & Galerija Rigo, 2007). Print Collection, National and University Library in Zagreb.

Putovanje u prošlost uz novonabavljene kartografske izvornike

[Zbirka zemljovida i atlasa](#) suradnjom s antikvarima i ponuditeljima vrijedne kartografske građe u 2023. godini obogatila je svoj fond nabavom čak sedam vrijednih izvornika kartografske građe koji prikazuju povijesni i suvremeni geografski prostor Hrvatske i Europe.

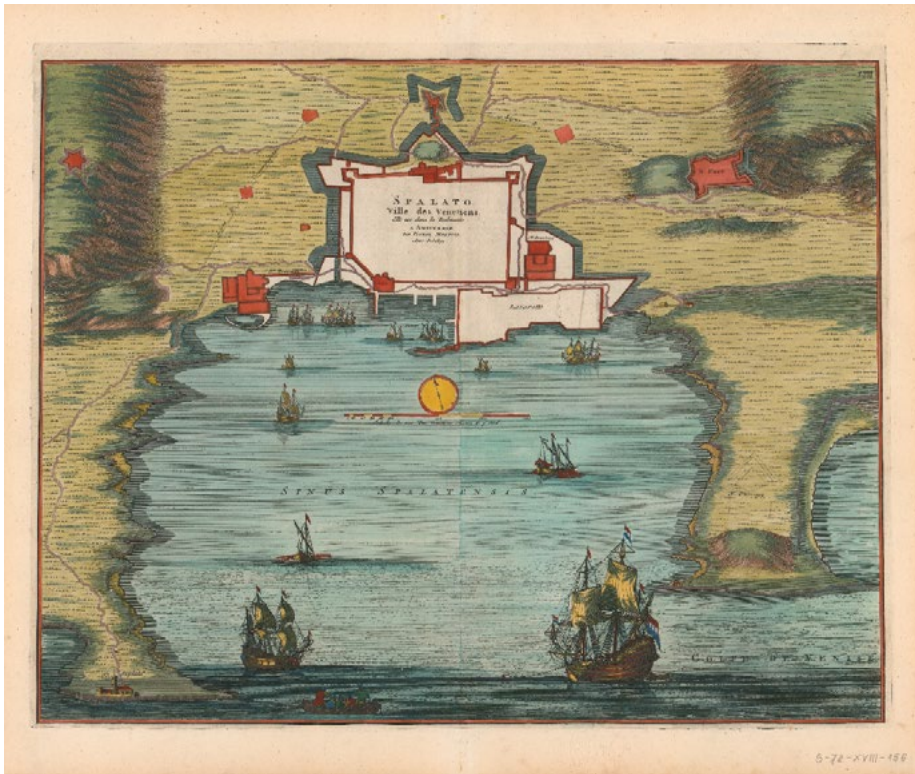
Gerard de Jode. *Nova Exactissimaque Descriptio Danubii*. Antwerpen, 1598.

Karta prostora Podunavlja rijetka je u ponudi i pravi je biser u fondu Zbirke. Izrađena je tehnikom bakroreza, a objavljena 1598. godine u Antwerpenu. Autor je karte, tiskane na dvama listovima, Gerard de Jode, flamanski kartograf, bakrorezac i izdavač, rođen 1509. u Nijmegenu, a umro 1591. godine u Antwerpenu. Suradivao je sa znamenitim kartografom i izdavačem prvih atlasa Abrahamom Orteliusom. Približno je mjerilo karte 1 : 1 980 000, a dimenzije su listova 41 x 56 cm. Karta je na latinskome jeziku i sadrži mnoštvo toponima europskoga prostora Podunavlja, od izvora Dunava do ušća u Crnome moru. Suradnici su na izradbi karte Jan van Doetichum i Lucas van Doetecam. Prvi dio karte prikazuje prostor srednje Europe, Hrvatske i susjednih zemalja. Uz naslovnu kartušu, ovaj dio karte sadrži mjerilo izraženo u njemačkim, talijanskim i ugarskim miljama te grbove zemalja koje su prikazane na karti. Drugi dio karte prikazuje jugoistočnu Europu s Crnim morem do Carigrada. Prikazana je i ruža vjetrova.

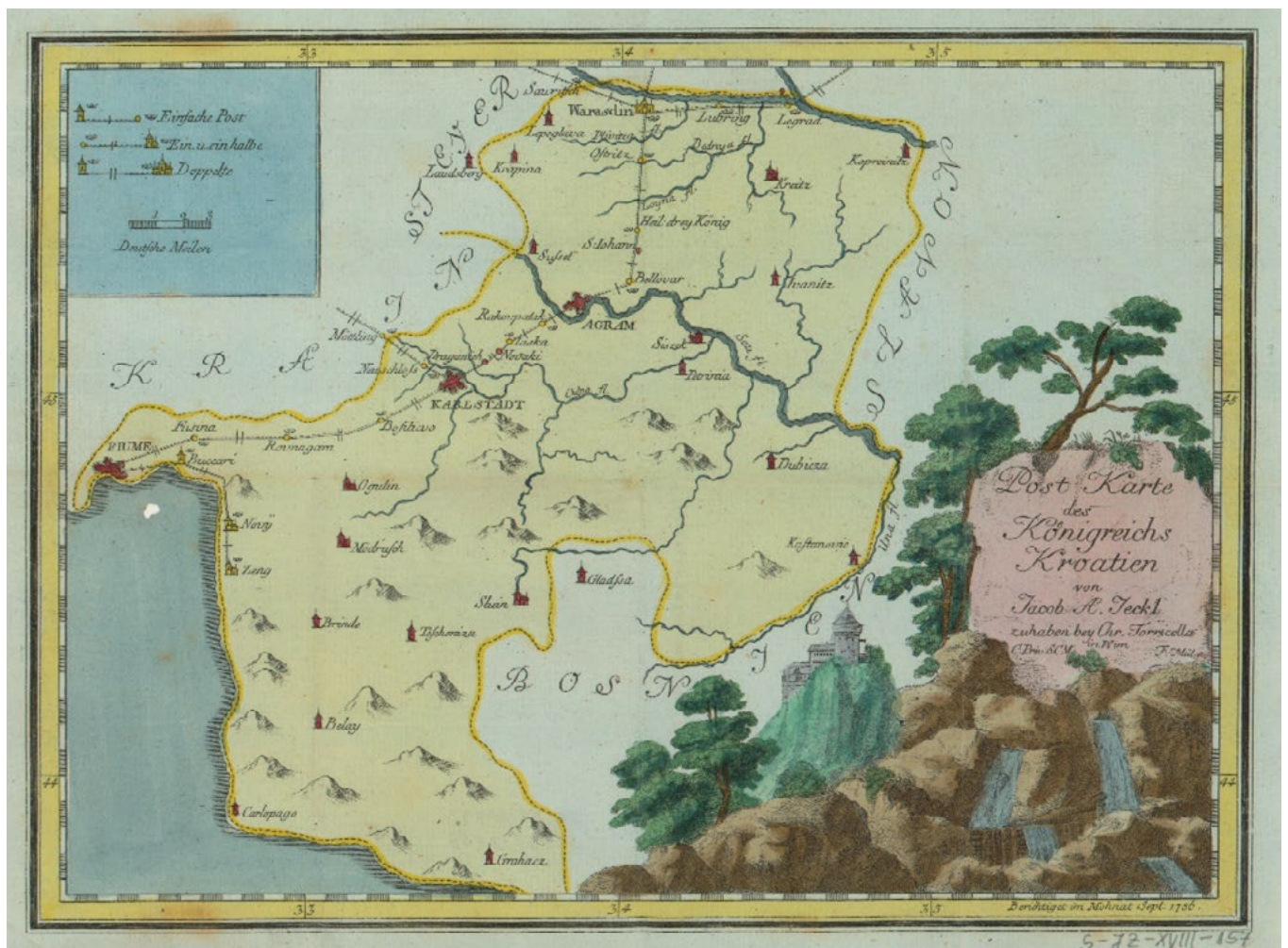
Philipp Cluver. *Venetiae Histriae et Carnici Agri descriptio*. Paris, 1659.

Sredinom 17. stoljeća objavljena je u Parizu karta koja prikazuje Istru, susjedne talijanske pokrajine i Kranjsku. Autor je karte njemački kartograf, geograf i povjesničar Philipp Cluver, rođen u Danzigu 1580., a umro u Leidenu 1622. godine. Suradnik na izradbi karte bio je nizozemski graver, kartograf i izdavač Nicolaes Geelenkercken. Karta je na latinskome jeziku, a izrađena je tehnikom bakroreza. Približno je mjerilo je 1 : 1 000 000, a dimenzije su 28 x 36 cm.

Joan Blaeu, Pierre Mortier. Spalato: ville des Venetiens elle est dans la Dalmatie. Amsterdam, 1724.

Tlocrt grada Splita objavljen je u Amsterdamu 1724. u radionici Joana Blaeua, nizozemskoga grafičara i izdavača karata, atlasa i globusa, koji je rođen 1596. u Amsterdamu, gdje je i umro 1673. godine. Izdavač je Pierre Mortier. Plan je izrađen u tehnici bakroreza i bogato je koloriran. Ukrašen je nizom lijepih detalja koji su često prisutni na planovima i kartama toga razdoblja. Plan je na francuskom jeziku, dimenzija 45 x 53 cm, a u približnome mjerilu 1 : 30 000.

Jacob von Jeckl, Franz Müller. Post-Karte des Königreichs Kroatien. Wien, 1786.

Poštanska karta Kraljevine Hrvatske, izrađena tehnikom bakroreza u boji, objavljena je 1786. godine u Beču u izdavačkoj kući Christoph Torricella. Autori su Jacob von Jeckl i Franz Müller. Približno je mjerilo karte 1 : 1 484 000, a izraženo je u njemačkim miljama. Dimenzije su karte 21 x 27 cm. Karta prikazuje prometne smjerove poštanskih kočija središnje i sjeverozapadne Hrvatske krajem 18. stoljeća. Osobito se ističe lijepa pastoralna kartuša s naslovom i podacima o autoru i izdanju.

Alois Konrad. Carte de la Turquie d'Europe. Vienne, 1828.

Bakrorezna, djelomično kolorirana karta prikazuje prostor jugoistočne Europe pod vlašću Osmanlijskoga Carstva. Autor je Alois Konrad, a objavio ju je nakladnik Artaria 1828. godine u Beču na francuskom jeziku. Suradnici na izradbi karte bili su: Gaetano Palma, J. Riedl i Frédéric François Guillaume de Vaudoncourt. Karta obiluje detaljima, velikih je dimenzija 103 x 109 cm i kaširana je na platno. Približno je mjerilo karte 1 : 1 270 000.

Carl Gräf. Das Königreich Ungarn mit seinen Nebenländern und Galizien. Weimar, 1860.

Karta Kraljevine Ugarske njemačkoga autora i izdavača Carla Gräfa objavljena je 1860. godine u Weimaru. Karta je izrađena u tehnici litografije u boji, a u mjerilu 1 : 2 000 000. Dimenzije su karte 51 x 64 cm, a prikazuje prostor srednje Europe s Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom.

Friedrich Handtke. Special Karte von Bosnien, der Herzegowina, dem Fürstenthum Montenegro und und dem österreichischen Kronlande Dalmatien. Glogau, o. 1885.

Pregledna karta Bosne i Hercegovine, Dalmacije i Crne Gore njemačkoga autora i izdavača Friedricha Handtkea objavljena je približno 1885. godine u Glogau. Izdavač je karte Carl Flemming. Mjerilo je karte 1 : 600 000, a dimenzije su 71 x 88 cm.

Pirotechnia : li diece libri della pirotechnia

U 2023. godini fond *Zbirke rukopisa i starih knjiga* obogaćen je jednom rukopisnom zbirkom i četirima tiskopisima. Najstariji od tiskopisa treće je izdanje djela *Pirotechnia : li diece libri della pirotechnia*, objavljeno 1558. godine, kojemu je autor talijanski metalurgičar i vojni inženjer Vannoccio Biringuccio (1480. – 1539.?).

Rodom iz Siene, Biringuccio uživa zaštitu moćnoga sijenskog vladara i mecene Pandolfa Petruccija (približno 1452. – 1512.). Uz njegovu pomoć Biringuccio odlazi u Njemačku, gdje stječe tehnološko obrazovanje. Povratkom u Italiju službuje kao oružar i metalurgičar da bi u rodnoj Sieni 1538. godine postao upraviteljem papinske oružarnice za pontifikata pape Pavla III. Treće izdanje Biringucciova djela tiskano je u Veneciji, a u kolofonu je otisnuto ime Comin da Trino di Monferrato. Ispod ovoga imena otisnut je tiskarski znak po kojem je bio prepoznatljiv venetski tiskar Curzio Trojano Navò. U posvetnome pismu dubrovačkomu arhidakonu Mariju Kabogi, Navò spominje njegovu pomoć pri tiskanju Biringucciova djela. Pismo je otisnuto na poledini naslovne stranice.

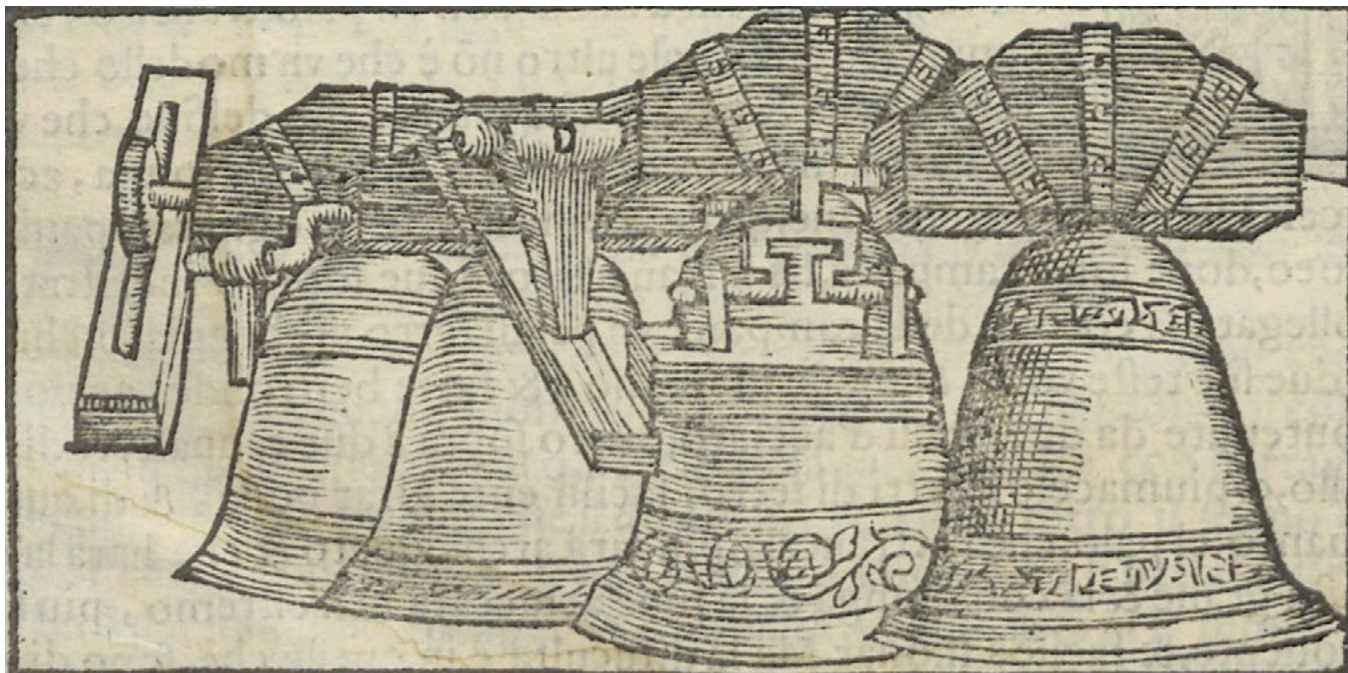
Biringuccio je vjerojatno bio prvi autor koji rabi grčki neologizam *pirotehnika* u značenju dalekom i drugačijem od današnjega. Riječ iz naslova poblizje je pojašnjena u podnaslovu. Iz njega je jasno da Biringucciovo djelo govori o rudnicima metala i načinima taljenja i bacanja metala. Ova sintagma o bacanju ili odapinjanju metala vjerojatno se odnosi na uporabu metala u ratnim sukobima, primjerice u odapinjanju topovskih kuglica. Sadržaj knjige zorno prate ilustracije u bakrorezu, kojih je u primjerku 84. Ilustracije upotpunjuju duge opise u tekstu i

pridonose lakšemu razumijevanju procesâ i metoda iskopanja ruda i obrađivanja metala. Biringuccio je sadržajno svoje djelo podijelio na dvije velike cjeline. Prva cjelina, u kojoj se autor bavi rudnicima, izložena je u prvih pet knjiga njegova djela. Druga cjelina odnosi se na minerale i izložena je u drugoj polovici djela. Biringuccio je pisao o mnogim kemijskim elementima i spojevima, ponajviše o metalima, solima i mineralima. Opisao je vađenje metala iz rudnika i načine dobivanja čistih metala iz iskopanih ruda, a pisao je o načinima pročišćavanja iskopanih ruda i minerala. Posebnu je pozornost posvetio taljenju i lijevanju metala i kovina te njihovoj uporabi u artiljeriji i izradbi topovske tanadi. Opisao je načine iskopavanja ruda, dobivanja čistoga zlata iz iskopanih ruda i tehnike njegove fine obrade zlata, baveći se u knjizi i drugim metalima i njihovim slitinama, primjerice broncom. U devetoj knjizi Biringuccio piše o alkemiji, umijeću s kojim se i sam susretao, da bi u sljedećim poglavljima iste knjige nastavio pisati o kovanjima pojedinih metala kao što su zlato, bakar, željezo, kositar itd.

Izvorno napisano na talijanskome jeziku, Biringucciovo je djelo već u 16. stoljeću prevedeno na francuski i djelomično na engleski i španjolski jezik. Cjelovit prijevod djela na engleskome izlazi tek u 20. stoljeću. Iako zamišljeno kao priručnik, djelo se mjestimično može čitati i kao pokušaj sistematizacije dotadašnjih znanja o metalima i mineralima, koji su od pamtivijeka zaokupljali čovjekovu pozornost. Neki su od njih u ljudskoj djelatnosti prisutni toliko da su prema njima nazvana pojedina prapovijesna razdoblja.

Ilustracija iz treće knjige, u kojoj Biringuccio piše o rudnicima metala, a posebno o rudnicima metala s udjelom srebra i zlata. Iz fonda Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK. / An illustration from the 1558 edition of *De la pirotechnia*, the world-famous, first comprehensive work on metallurgy, by Vannoccio Biringuccio, from the part where he writes about mines, particularly those with deposits of silver and gold. Manuscripts and Old Books Collection, National and University Library in Zagreb.

Ilustracija iz šeste knjige, u kojoj Biringuccio piše o zvonima. Iz fonda Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK./ An illustration from the 1558 edition of *De la pirotechnia*, the world-famous, first comprehensive work on metallurgy, by Vannoccio Biringuccio, from the part where he writes about bells. Manuscripts and Old Books Collection, National and University Library in Zagreb.

Major acquisitions to the special collections of the National and University Library in Zagreb

Among new resources added in 2023 to the collections of the National and University Library in Zagreb (NSK), the acquisitions to its four special collections are particularly worth singling out.

Private archives of Croatian composers and other artists and important figures who have significantly marked Croatia's musical heritage preserved in the [NSK Music Collection](#) now include the archive of Silvio Foretić (1940-), a highly unconventional and progressive Croatian composer with a distinguished international career. The valuable material that Mr Foretić himself donated to the Collection includes 113 titles and their versions, over one hundred sound recordings on CDs, autograph scores, librettos and texts including handwritten notes, photographs, personal correspondence, concert programmes, reviews and posters, as well as the exclusive recordings of the performances of Foretić's works not otherwise archived or documented, among which those capturing his performances of his own compositions are particularly valuable.

The most valuable acquisitions to the [NSK Print Collection](#) in 2023 are the works – 20 prints, one drawing and one print portfolio – of Croatian contemporary painter, graphic artist and performance artist Duje

Jurić (1956-), the representative of New Geometry, an artistic movement in Croatia in the 1980s, characterised by drawing on and spotlighting geometric abstraction.

As a result of its cooperation with antiquarians and licensed dealers in cartographic material, in 2023 the [NSK Map Collection](#) added to its holdings as many as seven original items of valuable cartographic heritage featuring the historical and contemporary geographical regions of Croatia and Europe. Particularly standing out among them is a map of the Danube region by 16th-century Flemish cartographer Gerard de Jode, printed in 1598 in Antwerp, Belgium.

Apart from the newly acquired manuscripts, acquisitions to the [NSK Manuscripts and Old Books Collection](#) in 2023 included four book titles, of which the oldest is the third, 1558 edition of *De la pirotechnia*, the world-famous, first comprehensive work on metallurgy, by Italian metallurgist and armament maker Vannoccio Biringuccio. Although intended as a manual, *De la pirotechnia* may also be read as an attempt at the systematisation of what was known at the time about metals and minerals, which have captured human attention since time immemorial.

Vremeplov riječi – digitalni arhiv hrvatske književnosti

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu uspostavila je digitalnu knjižničnu zbirku u koju će pohranjivati živu riječ suvremenih hrvatskih autorica i autora kako bi je učinila dostupnom zainteresiranoj javnosti i budućim naraštajima čitatelja.

Hrvatska se odnedavno pridružila zemljama koje su kao osobitu vrijednost prepoznale ne samo pisanu već i živu riječ svojih autora. Poučena dobrim primjerom knjižnica u Irskoj i Njemačkoj, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu uspostavila je vlastitu digitalnu zbirku naziva [Vremeplov riječi – digitalni arhiv hrvatske književnosti](https://digitalna.nsk.hr/vremeplov) (digitalna.nsk.hr/vremeplov) čiji akronim *Vremeplov riječi – dah književnosti* možda i najspretnije dočarava srž i ideju ovoga projekta. Promicati i sačuvati književnost ne samo u njezinoj otisnutoj, definiranoj formi nego i u živoj, neraskidivoj vezi s njezinim tvorcem – upravo to je bila misao vodilja projektnoga tima, koji su činili djelatnici NSK Sofija Klarin Zadravec, Nada Mihaljević, Kristina Silaj, Nela Marasović, Maja Priselac, Dragana Koljenik, Karolina Holub i Dobriła Zvonarek. Financijsku potporu provedbi projekta pružilo je Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

Kako je Knjižnica u 2023. godini programski naglasak stavila na žene i njihova postignuća u hrvatskoj kulturi i znanosti, tako je i *Vremeplov riječi* svoju uspostavu započeo ženskim gošćama. Svoje su odabrane tekstove čitale Nada Mihaljević, Vanda Petanjek, Sanja Baković, Ivana Bodrožić, Sanja Lovrenčić, Nastja Kulović, Sanja Pilić, Monika Herceg, Maša Kolanović i Sibila Petlevski, a videozapisi koji su nastali tijekom njihova gostovanja u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu sadrže i popratna autorska svjedočanstva i primjedbe o pročitanim tekstovima. Današnji i budući „posjetitelji“ *Vremeplova* tako će moći saznati, primjerice, što je Danijel Dragojević upitao Sanju Pilić prilikom njihova slučajnog susreta na Cvjetnome trgu ili što je, prema vlastitome priznanju, Monika Herceg pokušala dekonstruirati u svojoj prvoj objavljenjnoj pjesničkoj zbirci.

Vremeplov riječi
Digitalni arhiv hrvatske književnosti
digitalna.nsk.hr/vremeplov

Autorica fotografija / Photos by: Dobrila Zvonarek.

Projekt *Vremeplov riječi* – digitalni arhiv hrvatske književnosti u 2023. godini ugostio je deset odabranih autorica / In 2023, *NSK WordPod: Croatian writers' digital archive* presented Croatia's ten contemporary female writers – Nada Mihaljević, Vanda Petanjek, Sanja Baković, Ivana Bodrožić, Sanja Lovrenčić, Nastja Kulović, Sanja Pilić, Monika Herceg, Maša Kolanović and Sibila Petevski.

Osim sadržaja, *Vremeplov riječi* želi pohraniti i sačuvati i ono specifično „autorsko“ – spisateljevu boju glasa, intonaciju, ritam čitanja vlastitih tekstova, a zanimljivo je uočiti i na koje dijelove tekstova njihovi tvorci prilikom čitanja stavljaju naglasak.

Projekt je zamišljen kao višegodišnji, stoga će se stalno obogaćivati novim videozapisima književnica i književnika snimljenima u prostoru Nacionalne i sveučilišne književnice. Svrha mu je i poticati na istraživanje opusa domaćih autora, pa svoje mjesto može pronaći i u nastavi, a bez sumnje riječ je o još jednoj inicijativi koja želi hrvatsku javnost poticati na njegovanje kulture čitanja.

NSK WordPod: Croatian writers' digital archive

In 2023 and with the support of the Croatian Ministry of Culture and Media, the National and University Library in Zagreb (NSK) set up [NSK WordPod](#), a digital archive presenting Croatian contemporary writers in the entirety of their artistic expression.

Particularly focusing on making available to the general public and saving for posterity the writer's spoken word, *NSK WordPod* is aimed at the promotion and preservation of literature not only in its printed, physical form, but also through capturing as elusive as essential aspects of some written work's unbreakable bond with its author.

This unique archive thus offers access to videos in which Croatian writers interact with their texts, revealing to us their voices, facial expressions, gesticulation, intonation and rhythm of speaking while they either talk about their works or read them into the camera, thus affording us glimpses of parts on which they put particular emphasis.

Launched in the year which the Library dedicated to the achievements of women in Croatian history and culture through its *NSK celebrates women* programme, *NSK WordPod* first presented Croatia's ten contemporary female writers, whose video portraits are available at digitalna.nsk.hr/vremeplov.

Dovršetak nacionalnoga projekta digitalizacije kulturne baštine e-Kultura

Završno predstavljanje projekta e-Kultura: Digitalizacija kulturne baštine (2019. – 2023.) Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske održano je 14. rujna 2023. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Projekt je ostvario sve zadane ključne ciljeve – uspostavu središnjega sustava za upravljanje i trajnu pohranu digitalne kulturne baštine, objavu središnjega javnog portala digitalne hrvatske kulturne baštine, izgradnju nacionalnoga agregatora kulturne baštine i razvoj e-usluga.

Autorica fotografije / Photo by: Marijana Stegmayer.

Završno predstavljanje projekta e-Kultura u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. / A programme marking the closing of e-Culture, Croatia's 2019-2023 major digitisation project focusing on cultural heritage. National and University Library in Zagreb, 14 September 2023.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske predstavilo je 14. rujna 2023. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (NSK) rezultate projekta *e-Kultura* koji je provelo uz stručnu potporu suradničkih ustanova – Hrvatskoga državnog arhiva, Muzeja za umjetnost i obrt, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Hrvatske radiotelevizije. NSK je sudjelovala u zajedničkim aktivnostima projekta koje su obuhvatile izgradnju središnjega sustava e-Kultura, testiranje uspostavljenih modula sustava, izradbu smjernica, edukaciju i predstavljanje projekta te je samostalno vodila dio projektnih aktivnosti koje su se odnosile na digitalizaciju knjižnične građe, integraciju informacijskih sustava i uključivanje knjižnica u središnji sustav e-Kultura. U projektu *e-Kultura* sudjelovalo je više odjela NSK, a aktivnosti projekta vodio je Centar za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo.

Projekt *e-Kultura* rezultirao je izgradnjom kompleksne infrastrukture za upravljanje digitalnom kulturnom baštinom i njezinom trajnom pohranom u [Centru dijeljenih usluga](#) (CDU), nabavom opreme za digitalizaciju te osiguranjem osoblja za provedbu skeniranja i drugih poslova u procesu digitalizacije građe. Za potrebe digitalizacije knjižnične građe nabavljena su četiri skenera s djeljivom podlogom (tri A2 skenera i jedan skener za formate A1), jedan protočni skener i jedna digitalna kamera. Jedan je skener tijekom projekta korišten na trima lokacijama – u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici u Osijeku, Sveučilišnoj knjižnici Pula i Knjižnicama grada Zagreba, gdje su umnogome skenirane knjige i serijske publikacije. Te su knjižnice provele i skeniranje knjižnične građe iz drugih ustanova (13), a u NSK je skenirana građa iz još četiriju knjižnica. NSK je u projektu digitalizirala građu zbirke *Croatica* od 1850. do 1900. godine kao i stariju građu iz Zbirke rukopisa i starih knjiga,

Zbirke zemljovida i atlasa, Zbirke muzikalija i audiomaterijala i Grafičke zbirke. Uspješno je proveden i projekt georeferenciranja 350 starih karata iz Zbirke zemljovida i atlasa. Radilo se i na izradbi metapodataka starih hrvatskih novina i druge građe. Skeniranje građe u knjižnicama trajalo je četrnaest mjeseci, a u toj je aktivnosti sudjelovalo 26 studenata koji su odradili 14 011 sati na skeniranju, obradi preslika i izradbi metapodataka. Ukupno je skenirano približno pola milijuna stranica, što iznosi otprilike 26 TB digitalnoga sadržaja.

Tijekom provedbe projekta u sustav e-Kultura registrirana je 21 knjižnica za koje je održana edukacija za registraciju i rad u modulima Središnjega sustava. Dostava digitalne građe knjižnica slanjem SIP paketa u Središnji sustav omogućena je prilagodbom modula Goobi za potrebe knjižnica te integracijom lokalnoga sustava NSK i nekoliko drugih knjižnica za upravljanje digitalnom građom (Indigo) sa Središnjim sustavom. Tijekom projekta knjižnice su započele i dodjelu trajnih identifikatora zapisima u lokalnim sustavima, a dio je započeo i pohranu digitalnoga sadržaja u Središnji sustav.

U projektu je uspostavljen i poseban modul sustava e-Kultura koji je namijenjen uspostavi registra e-nakladnika i prihvatu obveznoga primjerka digitalne građe u NSK. Modul eOP omogućuje zaprimanje i pohranu svih vrsta i propisanih formata digitalne građe hrvatskih nakladnika. Prijava i autentikacija nakladnika odvija se putem sustava NIAS i integracijom sa sustavima ePoslovanje i eGrađani za nakladnike kao pravne i fizičke osobe, čime su ispunjeni ciljevi projekta *e-Kultura* u uspostavi novih e-usluga,

ali i ciljevi digitalne transformacije poslovanja i unapređivanja poslovanja NSK s nakladnicima koji su naznačeni [Strategijom razvoja NSK do 2026. godine](#). Implementacija sustava i daljnja integracija prema postojećim sustavima NSK nastaviti će se provoditi u 2024. godini.

Proces trajne pohrane digitalne građe u Središnji sustav i dostave metapodataka portalu e-Kultura NSK započeo je 2023. godine. Proces se trenutačno provodi u Odjelu zaštite i pohrane NSK i Centru za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice, a u 2024. godini planira se uključivanje djelatnika ostalih odjela Knjižnice. Na portalu e-Kultura dostupna je građa nekoliko zbiraka Knjižnice, a izrađene su i tri virtualne izložbe, i to [Zajedno znamo više](#), [Čitanje i čitatelji](#) i [Predstavljamo velikane – Andrija Medulić \(1510. – 1563.\)](#). Edukaciju i poticanje knjižničara za suradničku izradbu izložaba i digitalno objedinjavanje hrvatske građe različitih ustanova koja je započela u projektu, NSK će nastaviti provoditi u sklopu modula Virtualne izložbe digitalizirane građe [Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara](#) (CSSU).

U prosincu 2023. godine započela je nova faza u održavanju i razvoju infrastrukture e-Kultura nastavkom suradnje s tvrtkom Ericsson Nikola Tesla koja je u projektu sudjelovala kao tehnološki suradnik u izradbi sustava, portala i agregatora. Kvaliteta i održivost sustava umnogome ovisi o opsegu uključivanja ustanova i kvaliteti dostavljenih digitalnih objekata i metapodataka. NSK će u 2024. godini nastaviti suradnju s Ministarstvom kulture i medija Republike Hrvatske i suradnicima projekta, a kvaliteti sadržaja portala e-Kultura boljom će koordinacijom digitalizacije knjižnične građe pridonijeti i rad

Izvor / Source: Centar za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice / NSK
Croatian Digital Library Development Division.

Sastanci i edukacije održane u sklopu projekta *e-Kultura*. / Meetings and educational programmes held as part of *e-Culture*, Croatia's 2019-2023 major digitisation project focusing on cultural heritage.

Welcome to the eCulture portal

The website was co-funded by the European Union from the European Regional Development Fund.

novouspostavljene matične službe za digitalne knjižnice i zbirke u Centru za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo NSK kao i Upisnik digitalnih zbirki i preslika NSK koji je uspostavljen 2023. godine. Matična služba za digitalne knjižnice i zbirke svakako ima ključnu ulogu u organiziranju edukacije, poticanju primjene normi, uputa i smjernica te usmjeravanju integraciji i izgradnji Hrvatske digitalne knjižnice.

Kako bi se osigurala održivost projekta i omogućilo daljnje korištenje opremom nabavljenom u projektu *e-Kultura* za digitalizaciju knjižnične građe, NSK će u 2024. godini pozvati knjižnice na suradnju u digitalizaciji građe. Digitalizacija će se provoditi u prostoru NSK, pri čemu će prioritet biti unikatna građa zbirke *Croatica* hrvatskih knjižnica koju NSK ne posjeduje, a koja predstavlja kulturno dobro, te fizički ugrožena građa kao što su stare hrvatske novine i časopisi. Odabir upravo takve građe za digitalizaciju u skladu je s Odlukom o prioritetima digitalizacije kulturne baštine u sklopu projekta *e-Kultura* Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske od 18. srpnja 2023. godine. Takvim modelom digitalizacije knjižnične građe planira se osigurati bolja koordinacija digitalizacije, izbjeći nepotreban prijevoz

građe koju posjeduju druge ustanove i NSK te omogućiti digitalizacijom obuhvat cjelovite zbirke *Croatica* kao temelja za izgradnju Hrvatske digitalne knjižnice.

Kao što je naglašeno i na završnome predstavljanju projekta – uspostavljena infrastruktura digitalne kulturne baštine na raspolaganju je ustanovama u Republici Hrvatskoj te one i nakon završetka projekta *e-Kultura* imaju priliku postati dio zajednice koja se brine o digitalnoj baštini i omogućuje javnosti njezinu dostupnost i korištenje u digitalnome obliku. Za uključene knjižnice, osobito one koje raspolažu opremom za skeniranje građe, to znači da i poslovi trajne pohrane digitalne građe u Središnjem sustavu postaju novi poslovni proces koji pridonosi povećanju sigurnosti digitalne građe, ali i ukupnoj digitalizaciji poslovanja knjižnica. Rezultati projekta *e-Kultura* pridonose i digitalizaciji poslovanja NSK u odnosu na korisnike, knjižničare i nakladnike te otvaraju nove mogućnosti razvoja prema uspostavi Hrvatske digitalne knjižnice. Korištenje novim alatima i rad u novim sustavima, uz dostupnu edukaciju koju pruža NSK, omogućit će daljnje osnaživanje znatna broja knjižničara koji su uključeni u poslove digitalizacije građe i izgradnje digitalnih zbiraka.

NSK hosts a programme closing e-Culture, Croatia's 2019-2023 major digitisation project focusing on cultural heritage

On 14 September 2023, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted a special programme marking the closing of *e-Culture*, Croatia's 2019-2023 major digitisation project focusing on cultural heritage. Having been run by the Croatian Ministry of Culture and Media, the project was successfully completed through the Ministry's close partnership with the Croatian State Archives, Museum of Arts and Crafts, NSK and Croatian Radio and Television, which joining of forces resulted in the setting up of Croatia's central system for the management and long-term preservation of digital heritage, launching of the national public

digital platform enabling wide access to digital heritage and the development of the national metadata aggregator for digital heritage and related e-services.

The Library's task in the project included taking part in the development of the *e-Culture* system, testing its modules, setting out related guidelines, organising project-related educational programmes and the project's promotion, along with independently organising activities aimed at the digitisation of resources in Croatian library collections, integration of library information systems and assisting libraries in joining the *e-Culture* system.

Hrvatski prvotisci u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama

{ U sklopu projekta Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama, dugotrajnim terenskim radom popisano je i opisano 1740 primjeraka prvotisaka, od kojih 1453 naslova, što predstavlja znatan broj prvotisaka u europskim i svjetskim razmjerima i stavlja nas uz bok velikih europskih kultura i naroda.

Kao što je izum pisma označio početak povijesti i razvoj velikih civilizacija, tako je izum tiska i mogućnost jednostavnijega umnožavanja teksta, pa samim time znanja i informacija, jedan od prijelomnih događaja u razvoju zapadne civilizacije kakvu danas poznajemo. Izum tiskarskoga stroja s pomičnim slovima dogodio se približno 1445. godine u današnjoj Njemačkoj, a povezuje se s Johannesom Gutenbergom, da bi do kraja istoga stoljeća tiskarska tehnika već bila proširena širom Europe. Tako prve tiskane knjige, odnosno one tiskane od izuma tiskarskoga stroja do 1500. godine, nazivamo inkunabulama. Naziv dolazi od latinske riječi *cunae*, što znači *kolijevka*, odnosno početak nečega, dok je hrvatski naziv prvotisci. Naziv inkunabula prvi se put javlja i definira u Njemačkoj u 17. stoljeću, a procjenjuje se da u svijetu postoji gotovo četrdeset tisuća inkunabula koje su tiskane u više od tisuću najranijih tiskara širom Europe.

Sustavnije zanimanje i proučavanje prvotisaka na prostoru današnje Hrvatske potječe još iz 19. stoljeća kada Ivan Kukuljević Sakcinski opisuje prvotiske u svojoj knjižnici. Početkom 20. stoljeća popis prvotisaka u austrijskim pokrajinama sastavlja dr. Goldschmidt, a 1952. godine objavljen je do tada najcjelovitiji popis prvotisaka u Hrvatskoj koji je sastavio Josip Badalić. Tijekom osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća objavljeni su popisi prvotisaka u hrvatskim crkvenim ustanovama koje su sastavili Šime Jurić, nekadašnji voditelj Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, te fra Vatroslav Frkin.

Na temelju podataka o prvotiscima u Hrvatskoj koje su prikupili Šime Jurić i fra Vatroslav Frkin, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 2009. godine započela je s projektom *Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama* pod vodstvom dr. sc. Ivana Kosića, tadašnjega voditelja [Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK](#). Svrha je projekta da se suvremenije opišu i na jednome mjestu predstavte svi prvotisci koje čuvaju hrvatske knjižnice i zbirke. Od 2009. do 2011. projekt se financirao iz vlastitih sredstava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a od 2017. godine iz javnih potreba za kulturu Ministarstva kulture i medija

Republike Hrvatske. Dr. sc. Ivan Kosić, najprije kao zaposlenik Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i voditelj projekta, a poslije kao vanjski suradnik na projektu, zbog svojega iznimna poznavanja prvotisaka i stare knjige općenito zadužen je za popisivanje i opisiva-

Autor fotografije / Photo by: Darko Čizmek.

Pogled na klostar i zvonik Franjevačkoga samostana Male Braće sv. Franje u Dubrovniku čija knjižnica čuva jednu od najvećih zbiraka prvotisaka u Hrvatskoj. / Friars Minor Monastery in Dubrovnik whose library holds one of Croatia's largest incunabula collections.

nje prvotisaka. Golem doprinos projektu dali su i brojni djelatnici Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, posebno Odjela zaštite i pohrane, te drugih odjela, konzervatori, restauratori, konzervatori tehničari, fotografi, arhivisti i knjižničari. Tijekom desetogodišnjega rada na popisivanju i opisivanju prvotisaka u Hrvatskoj, posjećene su 74 crkvene i svjetovne ustanove širom Hrvatske koje u svojim knjižnicama i zbirkama čuvaju prvotiske. Osim što su prvotisci opisani prema pravilima struke, opisane su i neke njihove posebnosti, a digitalnom su kamerom izrađeni snimci najvažnijih dijelova prvotisaka kao što su naslovnica, kolofon, incipit, tiskarski znak, vodeni žig, drvorezi, inicijali i korice. Za dio zbiraka i knjižnica izrađena je i konzervatorsko-restauratorska dokumentacija, čime je započela fizička zaštita najvrijednije knjižne građe koja je često iznimno ugrožena.

Među zbirkama koje čuvaju najveći broj prvotisaka u Hrvatskoj, a obuhvaćene su projektom, ističu se Metropolitanaska knjižnica Zagrebačke nadbiskupije, Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, knjižnica franjevačkih samostana Male Braće sv. Franje u Dubrovniku, sv. Frane u Šibeniku i sv. Frane u Zadru, Franjevački samostan s crkvom Navještenja

Marijina na otočiću Košljunu i Zbirka Baltazara Bogišića Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Cavtatu. Prvotisci obrađuju različita područja znanosti i umjetnosti, a kako većina njih dolazi iz vjerskih ustanova, tako su to najčešće djela iz područja religije i filozofije, prirodnih i društvenih znanosti te književnosti. Predstavljaju i iznimne umjetničke i obrtničke dosege svojega vremena, a bitan su izvor za rekonstrukciju kulturne povijesti naših prostora. Za hrvatsku kulturu iznimno su bitni glagoljski prvotisci, posebno *Misal po zakonu rimskoga dvora* koji je vjerojatno tiskan na hrvatskome povijesnom prostoru, a predstavlja prvi misal koji nije tiskan na latinici nego na glagoljici, pismu koje je tijekom stoljeća postalo dio hrvatskoga identiteta, a čine *Croaticu*, odnosno hrvatske prvotisce. Među njih se ubrajaju i prvotisci čiji autori, priređivači ili tiskari potječu s hrvatskoga povijesnoga prostora, a često su djelovali u tadašnjim europskim središtima, Veneciji i Rimu. Dio prvotisaka koji se čuvaju u hrvatskim knjižnicama i zbirkama, a predstavlja *Croaticu*, bit će predstavljeni u prvoj u nizu monografija čija je objava planirana krajem 2024. godine. Time će ujedno započeti predstavljanje hrvatskoj i svjetskoj javnosti ova bitnoga projekta za hrvatsku kulturnu baštinu.

Detalj iz prvotiska *Epistolarium*. Ed. Theodoros Lelios. Vol. II., 1476., Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. / The lavishly decorated pages of a 1476 incunabulum (*Epistolarium*. Ed. Theodoros Lelios. Vol. II.) preserved in the Manuscripts and Old Books Collection of the National and University Library in Zagreb.

Autor fotografije / Photo by: Boris Kovačević

Detalj iz hrvatskoga glagoljskog prvotiska *Misala po zakonu rimskoga dvora*, 1483., Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. / The inside of the first book printed in the Croatian language and script (*Missale Romanum glagoliticum*, 1483), the cornerstone of Croatian written heritage and one the greatest treasures of the NSK Manuscripts and Old Books Collection.

A project bringing into spotlight Croatian incunabula

The invention of the printing press in the mid-15th century greatly facilitated the reproduction of texts, which then made easier the spread of information, ideas and knowledge. The first printed books, produced until 1500, are commonly referred to as incunabula – derived from *incunabulum*, the Latin word meaning “cradle” – and there are some 40,000 known copies of them in the world.

In Croatia, the first research initiatives focusing on incunabula date back to the 19th century, while the first registers listing the incunabula preserved in Croatia’s heritage collections and libraries were compiled in the 20th century. In 2009, drawing on this previous research, the National and University Library in Zagreb (NSK) launched a project aimed at inventorying and describing in detail the incunabula located in Croatian institutions (*Hrvatski prvotisci: popis i opis prvotisaka u hrvatskim svjetovnim i crkvenim ustanovama*). Led by the then Head of the [NSK Manuscripts and Old Books Collection](#) Dr Ivan Kosić, who created the incunabula’s bibliographic descriptions, the project also included the participation of the staff of the NSK Preservation

and Storage Department, along with the staff of other NSK’s departments, whose task was the digital imaging of the incunabula’s most important parts and documenting the details for each collection regarding its incunabula’s inspection by NSK’s conservation specialists.

During ten years, the project team inventoried, described and imaged 1,740 copies of 1,453 incunabula titles held by 74 Croatian institutions, most of which are religious. Particularly valuable for Croatian cultural heritage are the titles which owing to featuring text in the Croatian language and/or the Croatian Glagolitic script (*glagoljica*) and being authored, printed or edited by Croats or individuals originating from the Croatian historical lands are categorised as *Incunabula Croatica*. Some of these particularly valuable incunabula will be presented in a monograph whose preparation is currently under way and whose publication will mark the beginning of the presentation to Croatian and international audiences of this significant project, which since 2017 has been funded by the Croatian Ministry of Culture and Media.

Kako je jedna obljetnica povezala domaće i inozemne ustanove: Dr. Elza Kučera (1883. – 1972.)

{ Elza Kučera, prva hrvatska knjižničarka i prva javna službenica na našim prostorima, prva eksperimentalna psihologinja, prva Hrvatica rođena u Hrvatskoj koja je doktorirala filozofiju, spojila je 2023. godine Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, Institut za filozofiju i Konferenciju ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica (CENL) s namjerom da 150 godina nakon njezina rođenja javnosti ispričaju priču o ovoj nekonvencionalnoj ženi i odaju počast njezinoj snazi, upornosti, trudu i ostavštini.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

U dokumentarnome filmu *Dr. Elza Kučera – žena, znanstvenica, knjižničarka* Elzu Kučeru utjelovila je mlada psihologinja Hana Matejašić. / Young psychologist Hana Matejašić portrayed Elza Kučera, Croatia's first woman librarian, in a documentary jointly prepared by NSK and the Croatian Institute of Philosophy to mark the 140th anniversary of Kučera's birth.

Osim što će ostati upisana u povijest knjižničarstva, psihologije i filozofije, Elza Kučera ostat će i uzor ženama kao osoba koja je velikim trudom i zalaganjem, uz nimalo lake životne uvjete, postigla svoje djevojačke znanstvene snove.

Elza Kučera bila je svestrana žena, objavljivala je poeziju, aktivno sudjelovala u radu Udruženja univerzitetski obrazovanih žena Jugoslavije, vodila je bogat društveni život i korespondenciju s najpoznatijim Hrvatima i Hrvatima svojega vremena, i to Ivanom Brlić-Mažuranić, Belom Krležom, Isidorom Kršnjavim i drugima. Objavljivala je tekstove iz psihologije i bila je aktivna u filozofskome

životu Hrvatske. Sudjelovala je na znanstvenim skupovima, a voljela je druženja s prijateljicama i prijateljima, putovanja, šivanje i dizajniranje namještaja. Istodobno, živjela je često na rubu siromaštva. Proživjela je dva svjetska rata i nekoliko promjena režima.

Zanimljivo je kako su je sasvim slučajno „otkrili“ dr. sc. Luka Boršić i dr. sc. Ivana Skuhala Karasman s [Instituta za filozofiju](#) kada su pisali enciklopedijski priručnik [Naše žene – Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća](#), istražujući pritom građu u [Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK](#), gdje se nalazi i ostavština Elze Kučere.

„Nismo ni slutili da ćemo naići na priču o ženi koja je obilježila hrvatsku povijest“, ističu u blogu koji su priredili za mrežne stranice Knjižnice u povodu izložbe *Dr. Elza Kučera* koju su Knjižnica i Institut priredili u studenome 2023. godine.

Izložba je izazvala golemo zanimanje javnosti i medija, a kako bi priča o Elzi Kučeri doprla do što većega broja građana i inozemne javnosti, Knjižnica je u suradnji s Institutom za filozofiju i produkcijskim studijem STS priredila kratki dokumentarni film *Dr. Elza Kučera – žena, znanstvenica, knjižničarka*, zahvaljujući sredstvima osiguranima iz fonda Hidden Stories *Konferencije ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica* (CENL).

Godine 2020. CENL je utemeljivanjem fonda Hidden Stories podupro predanost inkluziji i aktivnomu zalaganju protiv diskriminacije svih vrsta koju zagovara *IFLA*, središnja knjižničarska udruga. CENL-ova definicija *nedovoljno zastupljenih zajednica* uključuje sve skupine čiji se glas tijekom prošlosti, a, nažalost, i u sadašnjosti ne čuje dovoljno. Među tim su skupinama žene, BAME i LGBTQ+ zajednice, osobe s invaliditetom, osobe iz društveno ili ekonomski ugroženih sredina ili bilo koje druge zajednice čije su priče prethodno nedovoljno istražene.

Fond Hidden Stories privremeni je fond namijenjen potpori članicama CENL-a koje predlažu projekte za

Portret Elze Kučera iz privatne arhive Jasne McElroy. / A portrait of Elza Kučera, a Croatian library pioneer, philosopher and experimental psychologist, from the archive of Jasna McElroy.

Autorica fotografije / Photo by: Dobriša Zvonarek

S otvorenja izložbe *Dr. Elza Kučera* 13. studenoga 2023. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. / Visitors at the opening of the exhibition spotlighting Elza Kučera, Croatia's first woman librarian. National and University Library in Zagreb, 13 November 2023.

prikupljanje, čuvanje, istraživanje i isticanje priča nedovoljno zastupljenih zajednica iz zbiraka nacionalnih knjižnica kako bi se njihove priče sačuvala budućim naraštajima.

Nadamo se da smo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u suradnji sa suradnicima barem malo pomogli da se budućim naraštajima sačuva i priča o Elzi Kučeri.

Dokumentarni film *Dr. Elza Kučera – žena, znanstvenica, knjižničarka* prikazan je 16. studenoga 2023. godine na Trećem programu Hrvatske radiotelevizije. U njemu već spomenuti dr. sc. Luka Boršić i dr. sc. Ivana Skuhala

Karasman, inače i suautori knjige *Dr. Elza Kučera*, te dr. sc. Irena Galić Bešker, voditeljica Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK, i Elzina prijateljica i sustanarka Jasna McElroy izdvajaju crtice iz Kučerina života s toplinom i emotivnošću kakvu i zaslužuje.

Dokumentarni film dostupan je i na kanalu Knjižnice na YouTubeu, a sve vas koji ga niste pogledali, pozivamo da to učinite.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Jointly celebrating Elza Kučera, a library pioneer and Croatia's first woman in so many ways

Wishing to present to the Croatian public and international audiences the life and work of Elza Kučera, Croatia's first woman librarian and a pioneer for women in many other areas, the [National and University Library in Zagreb](#) (NSK) and the [Croatian Institute of Philosophy](#) jointly organised the exhibition marking the 140th anniversary of Kučera's birth (*Dr. Elza Kučera*). Apart from the exhibition, hosted by NSK in November 2023, this joining of forces resulted in the making of a short documentary on Kučera (*Dr. Elza Kučera – žena, znanstvenica, knjižničarka*) in cooperation with the SNS Studio and with the support of The Conference of European National Librarians (CENL), which enabled the filming of the documentary by [awarding to NSK its Hidden Stories grant](#). Premiered on the Third Channel of the Croatian Radio and Television on 16 November 2023, the documentary is available on the Library's YouTube channel.

Apart from bringing details of Kučera's story of a library pioneer, the exhibition and film gave an inspiring portrayal of her roles as Croatia's first woman to hold public office, Croatia's first woman experimental psychologist and the first Croatian and Croatian-born woman to obtain a doctoral degree in philosophy, thus spotlighting the persistence, diligence, devotion and lasting legacy of an outstanding Croatian woman who almost a century and a half after her birth brought together institutions committed to safeguarding her heritage for future generations.

Oficij rimski Šimuna Kožičića – pretisak i transliteracija prve datirane knjige riječke glagoljske tiskare

U 2023. godini ostvaren je veliki nakladnički pothvat pretiska i transliteracije Oficija rimskog, dragulja riječke glagoljske tiskare. Nakladnici ovoga bibliofilskog izdanja bili su Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i [Sveučilišna knjižnica Rijeka](#). Urednica publikacije, ujedno i autorica latiničke transliteracije i popratne studije, bila je prof. dr. sc. Sanja Zubčić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, koja je po dovršetku projekta za Glas NSK priredila tekst u nastavku. Izdanje je predstavljeno u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u listopadu i Sveučilišnoj knjižnici Rijeka u studenome 2023. godine.

Šesnaesto stoljeće jedno je od najdinamičnijih u složenoj riječkoj povijesti, no ono što ga je trajno obilježilo i posebno označilo jest pokretanje glagoljske tiskare. Pothvat je to Šimuna Kožičića Benje, pripadnika ugledne patricijske zadarske obitelji i modruškog biskupa koji se u Rijeku sklonio pred osmanlijskim najezdama i paležom vlastite biskupske palače. Biskup Benja bio je istovremeno humanist s univerzalnom, zapadnoeuropskom širokom latinskom izobrazbom i glagoljaš, čvrsto ukorijenjen u svoj hrvatski puk i bogatu ćirilometodsku tradiciju; bio je angažirani klerik koji je u Rimu dvaput održao govore o osmanlijskoj ugrozi, ali i predani duhovni pastir koji je bdio nad svojim klerom i pukom; bio je intelektualac i poduzetnik koji je u Veneciji osobno kupio i u Rijeku dovezao tiskarsku prešu i

komplete slova te ondje osnovao glagoljsku tiskaru u kojoj će u kratkom razdoblju biti otisnuto šest glagoljskih knjiga. Od šest knjiga samo jedna nema kolofon pa se ne zna kada je tiskana (*Psaltir*), a ostalih je pet otisnuto u samo šest mjeseci, s time da su tri od njih otisnute u svibnju: *Oficij rimski ili Oficij Blaženije Devi Marije* 15. prosinca 1530.; *Misal hrvacki* 28. travnja 1531., *Knjižice krsta* 2. svibnja 1531., *Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov* 25. svibnja 1531. i *Od bitija redovničkoga knjižice*, samo dva dana kasnije, 27. svibnja. Riječ je o impresivnom pothvatu koji bi bilo teško izvesti i uz suvremenu tehnologiju.

Sve su Kožičićeve knjige očuvane u vrlo malom broju primjeraka (*Psaltir* samo u jednom), usto razasute po brojnim svjetskim knjižnicama pa je bilo teško doći do njih.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Recenzenti izdanja akademik Mateo Žagar i doc. dr. sc. Vera Blažević Krezić te urednica knjige prof. dr. sc. Sanja Zubčić na predstavljanju u Rijeci 10. studenoga 2023. godine. / (from right to left) The editor-in-chief of the 2023 facsimile edition of a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage (*Officium parvum Beatae Mariae Virginis*) Professor at the University of Rijeka Sanja Zubčić and the facsimile's consulting editors, Assistant Professor at the University of Osijek Vera Blažević Krezić and Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Mateo Žagar, at the facsimile's presentation. Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, 10 November 2023.

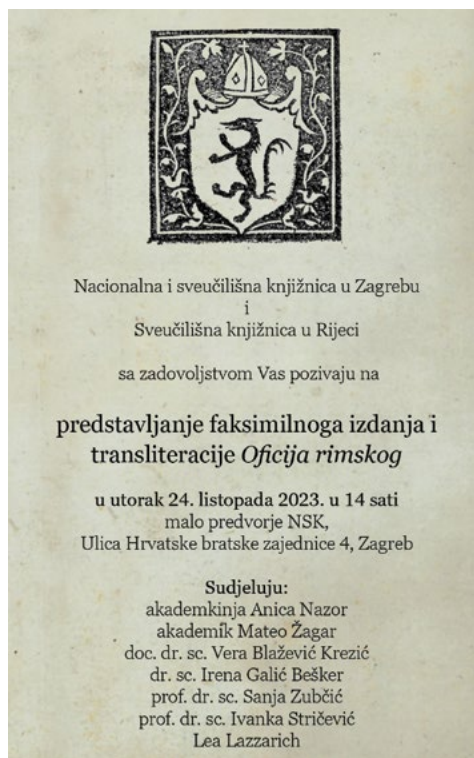
Fotografija iz privatne arhive / Photo by: private archive.

U pripremu, tisak i predstavljanje izdanja uloženi su trud velikoga broja ljudi, od kojih su se neki okupili na predstavljanju *Oficija rimskog* u Rijeci. Redom: mr. sc. Orietta Lubiana (SVKRI), Maja Priselac (NSK), prof. dr. sc. Sanja Zubčić (FFRI), Dobrila Zvonarek (NSK), dr. sc. Sofija Klarin Zadravec (NSK) i Dino Sefaja (tiskara Welt). / A part of the team behind the preparation and promotion of the 2023 facsimile edition of a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage (*Officium parvum Beatae Mariae Virginis*) – the representatives of NSK, the University of Rijeka (UNIRI, SVKRI) and the Welt printing company.

Ako bi se pak i došlo, tiskane su na glagoljskom pismu koje nije općepoznato pa se o sadržaju, jeziku, strukturi teksta i njegovoj vrijednosti znalo vrlo malo. Potreba da se Kožičičeve tiskovine očuvaju i učine dostupnima što širem krugu istraživača, ali i zainteresiranoj javnosti, motivirale su akademkinju Anicu Nazor da pokrene projekt objavljivanja pretisaka i njihova preslovljavanja na latinicu. Prva je tako pripremljena knjiga *Psaltir* otisnuta 1976., a slijede mu *Knjižice krsta* (1984.), *Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarova* (2007.) i *Od bitija redovničkoga knjižice* (2009.). Sve je ove četiri knjige za tisak priredila Anica Nazor. *Misal hrvacki* uz pretisak 2016. godine dobio je i kritičko izdanje koje je uredio Mateo Žagar, a uz njega su ga priredile Blanka Ceković, Ivana Eterović i Tanja Kuštović. Zadnja knjiga koja nije tako pripremljena jest, paradoksalno, upravo ona za koju znamo da je prva datirana – *Oficij rimski*.

Davno tinjajuća ideja da se zatvori ciklus i da se objavi pretisak i transliteracija/transkripcija svih Kožičičevih riječkih knjiga nedavno se ostvarila i na isti je način objavljen i *Oficij rimski*, u dvjema lijepim knjigama, jednoj s pretiskom, a drugoj s transliteriranim tekstom postavljenim u etui. Budući da su sve Kožičičeve knjige bile pripremljene u Zagrebu, moja je želja bila da posljednja među njima bude pripremljena upravo u gradu u kojem je i nastala – Rijeci. Vođena tim motivom,

prihvatila sam se posla i krenula sam transliterirati tekst. Postupak transliteracije nestručnoj je javnosti manje prihvatljiv jer se njome bilježe i neka slova kojih danas više nema pa je uvijek upitno kako ih čitati. Međutim, knjiga je primarno namijenjena filolozima kojima je ovo najprimjereniji način prilagodbe materijala za analizu. Osim transliteracije, knjizi je dodan uvodni tekst, studija *Oficij rimski – zrcalo modruškoga biskupa Šimuna Kožičičća Benje*, napomene o transliteraciji te popis psalama, kantika i čitanja. Od sedam očuvanih primjeraka knjige, za koje zasad znamo, odlučeno je da će se pretisnuti cjelovit i izvrsno očuvan primjerak koji se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom RIIA-16°-5. Ta činjenica, uz činjenicu da je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu središnja nacionalna knjižnica koja je usto bila suizdavačem i Kožičičevu *Misalu hrvackom*, bila je poticajem da ista kuća bude suizdavač i u ovom projektu, uz riječku Sveučilišnu knjižnicu. U skladnom djelovanju, okupljeni oko iste ideje, uspješno smo otisnuli knjigu, zatvorivši gotovo petstoljetni ciklus, od objave izvornika do objave pretisaka. Knjige ne bi bilo bez osobnog angažmana brojnih ljudi koje ovdje ne bih spominjala jer ih je mnogo, a posebno je važno istaknuti da je knjiga financirana iz različitih izvora, od onih iz okvira Crkve, a to su Franjevački samostan Majke Božje Trsatske jer je riječ o marijanskom oficiju, Gospičko-senjska biskupija jer je sljednica stare Kožičičeve Modruške biskupije i Riječka nadbiskupija u kojoj je knjiga dvaput otisnuta, 1530. i 2023., iz akademske sredine objavlji-

Pozivnica za prvo predstavljanje izdanja u Zagrebu, koje je upriličeno 24. listopada 2023. godine kao dio programa Mjeseca hrvatske knjige. / The invitation for the first presentation of the 2023 facsimile edition of a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage (*Officium parvum Beatae Mariae Virginis*), held as part of the 2023 Croatian Book Month.

vanje knjige poduprla je Zaklada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Sveučilište u Rijeci koje je 2023. godine obilježilo 50 godina djelovanja, a od društvenih institucija značajno su pomogli Primorsko-goranska županija kao predstavnik lokalne vlasti te Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske na nacionalnoj razini.

Samo važni projekti imaju snagu da oko sebe okupe brojne pojedince i institucije koji u nj ulažu svoje znanje, vrijeme i novac. To potvrđuje vrijednost našeg projekta i u lokalnoj sredini i na nacionalnoj razini, ali i u vjeri Crkve i razumu akademskih institucija.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Oficij rimski knjiga je maloga formata, dimenzija 13,8 x 7,5 cm. Naslovna stranica sadži drvorez sv. Šimuna Bogoprimca. / *Officium parvum Beatae Mariae Virginis*, a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage whose facsimile edition was published in 2023, is a small book, measuring 13.8 cm by 7.5 cm and featuring on its title page a woodcut depicting Saint Simeon.

A facsimile edition of a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage

In 2023, the National and University Library in Zagreb (NSK) and [Rijeka University Library](#) (SVKRI) jointly published the facsimile edition and Latin transliteration of a 16th-century masterpiece of Croatian Glagolitic heritage and a gem of the historic printing house in Rijeka (*Officium parvum Beatae Mariae Virginis*). The facsimile's editor-in-chief and the author of the transliteration and the accompanying commentary was Professor at the Department of Croatian Studies of the University of Rijeka's Faculty of Humanities and Social Sciences Sanja Zubčić, who, along with other Croatian experts who worked on the facsimile's preparation, presented it at NSK and SVKRI in October and November 2023, respectively. The undertaking marked the end of an initiative aimed at reissuing all works published by Rijeka's famous printing house, of which there were altogether six.

Of the breviary's seven surviving copies that we know of today the one used in the preparation of the facsimile was a complete and well-preserved copy held by the [NSK Manuscripts and Old Books Collection](#) (shelfmark RIIA-16°-5). Data presenting it in the facsimile's accompanying commentary by Prof Zubčić include interesting details about the breviary's compiler and owner of the Rijeka printing house Bishop Šimun Kožičić Benja as a distinguished European humanist whose work put Rijeka on the map of Europe as one of only few cities at the beginning of the 16th century which boasted such a lively publishing activity. Financial support for the facsimile's publication was provided by the Croatian Ministry of Culture and Media, Primorje-Gorski Kotar County, Diocese of Gospić and Senj, University of Rijeka, Archdiocese of Rijeka, Trsat Franciscan Monastery and the Foundation of the Croatian Academy of Sciences and Arts.

Virtualne izložbe – suradnja u interpretaciji kulturne baštine

{ Više od desetljeća Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu potiče knjižničare, suradnike i partnere iz različitih baštinskih ustanova na izradbu virtualnih izložaba kao načina predstavljanja autora i građe u kulturno-povijesnome kontekstu.

Svrha je izradbe virtualnih izložaba ispričati nove priče ili dati novi pogled na građu predstavljanjem pojedinosti iz životopisa autora, otkrivanjem povijesnih priča pojedinih lokaliteta, obilježavanjem važnih događaja pojedinih razdoblja ili odabirom drugih zanimljivih tema. U virtualnim izložbama korisnici imaju priliku saznati mnoštvo informacija pričama ispričanima na vremenskoj crti ili zemljopisnoj karti i tako otkriti vrijednu digitaliziranu građu koju čuvaju knjižnice i druge baštinske ustanove. NSK pritom osigurava sustav za izradbu virtualnih izložaba pomoću nekoliko predložaka za izradbu izložaba, stručnu i tehničku potporu, a ponekad i suradnju u digitalizaciji građe. Dosad je ostvarena suradnja s brojnim ustanovama koje su izradbom virtualnih izložaba pridonijele digitalnomu objedinjavanju objekata čiji su izvornici pohranjeni na različitim lokacijama.

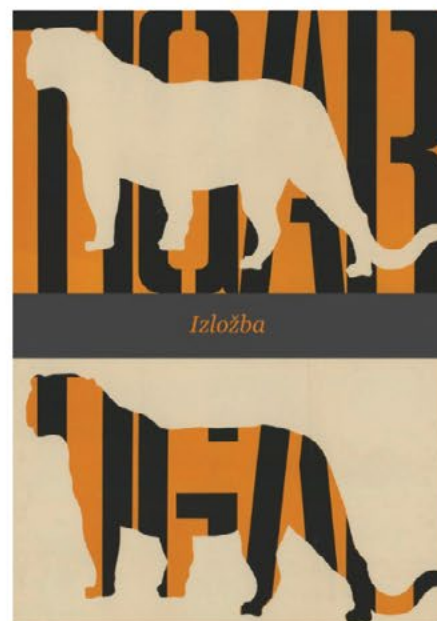
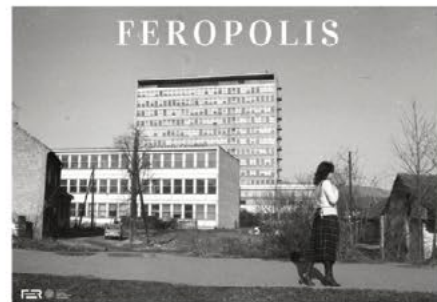
Od 2012. godine NSK je u suradnji s drugim ustanovama izradila gotovo pedeset izložaba. Značajna je suradnja ostvarena 2022. godine kada je na portalu na e-adresi <http://virtualna.nsk.hr> objavljeno sedam novih virtualnih izložaba, od kojih je pet rezultat suradnje djelatnika NSK i suradnika iz drugih ustanova. Suradnja je ostvarena s Medicinskom školom Bjelovar (izložba [Ljekarništvo u Bjelovaru](#)), Gradskom knjižnicom „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (izložba [Karlovački kalendari](#)), Državnim arhivom u Pazinu (izložba [Vladimir Nazor](#)), Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje (izložba [Hrvatske gramatike](#)) i Knjižnicom i čitaonicom „Fran Galović“ iz Koprivnice (izložba [Moj grad je mali, ali što će mi veći](#)).

Nakon uspješnih ostvarenja tematski vrlo različitih izložaba prethodnih godina, od ove je godine portal bogatiji za čak osam novih izložaba, od kojih je šest nastalo u suradnji s partnerima. Među njima su i pobjednici natječaja [Baština na mreži NSK](#) koji je 2022. godine održan treći put. Provedbom natječaja [Baština na mreži](#), NSK nastoji dodatno potaknuti i motivirati knjižnice i druge ustanove na istraživanje, digitalizaciju i izradbu virtualnih izložaba kojima mogu predstaviti svoju građu širemu krugu korisnika i tako povećati vidljivost svoje ustanove i izvan uobičajene skupine korisnika. Pobjednici natječaja osvajaju vrijedne nagrade kojima se potiče predstavljanje digitalizirane građe, digitalizacija nove građe i izradba nove virtualne izložbe.

Rezultat zadnjega natječaja dvije su nove izložbe, i to *Rane studentice prirodoslovlja i matematike na Sveučilištu u Zagrebu* Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) i *Ostavština skladatelja Blagoja Berse* koju je izradila Knjižnica Hrvatskoga glazbenog zavoda. Obje izložbe izrađene su prema predlošku vremenske crte koji omogućuje pregledan i kronološki prikaz događaja o pojedinoj temi. Za potrebe izradbe izložaba digitalizirana je i vrijedna građa koja će korisnicima biti dostupna i na portalu Digitalne zbirke NSK.

Osim pobjednika natječaja *Baština na mreži*, zanimanje za izradbu novih izložaba pokazale su i brojne druge ustanove poput Knjižnice Fakulteta elektrotehnike i računarstva (FER) koja je autor čak dviju virtualnih izložaba u 2023. godini. Izložbom [Središnja knjižnica FER-a – 60 godina djelovanja](#) prikazan je zanimljiv razvoj Knjižnice, bogatstvo i raznolikost fonda te vrijedna ostavština tehničkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. U izložbi [Feropolis](#) koja je i svečano predstavljena u prostoru Fakulteta, prikazani su razvoj i izgradnja fakultetskoga kompleksa te je predstavljena njegova sustavna modernizacija. Inspirativnu izložbu posvećenu životu i radu akademkinje [Maje Bošković-Stulli](#) pripremili su suradnici Knjižnice Instituta za etnologiju i folkloristiku (IEF) u povodu obilježavanja 100. obljetnice rođenja i 10. obljetnice smrti ove značajne folkloristice i povjesničarke.

Premda virtualne izložbe gotovo najčešće nastaju iz sadržaja i građe pripremljene za fizičku izložbu, projektne aktivnosti također mogu biti poticaj za izradbu digitalne priče. Primjer je virtualna izložba [Dendroteka](#) koja je nastala kao rezultat projekta građanske znanosti provedena u suradnji NSK i Fakulteta šumarstva i drvne tehnologije Sveučilišta u Zagrebu. U projektu su sudjelovali i učenici VIII. i XII. gimnazije u Zagrebu te su na poznatim lokacijama u središtu Zagreba uspoređivali postojeću vegetaciju s vegetacijom koju su pronašli na digitaliziranim starim razglednicama Grafičke zbirke NSK. Izložba predstavlja zanimljiv spoj kulture i znanosti te potvrđuje raznolikost tema na koje može potaknuti digitalizirana knjižnična građa.

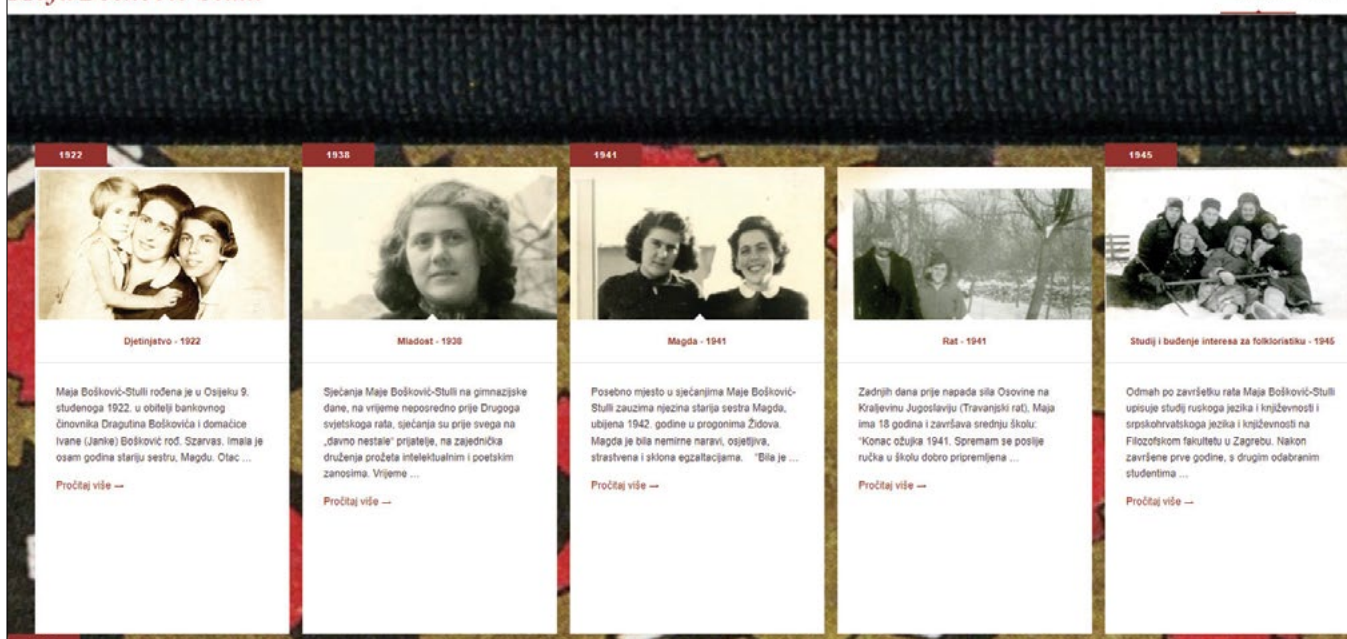

54
IZLOŽBI

10
USTANOVA

16
PROJEKATA

689
DIGITALIZIRANIH
JEDINICA GRADE

Pojednost s virtualne izložbe *Maja Bošković-Stulli*, čija je izradba nastala nakon postavljanja izložbe u fizičkome okružju. Na predlošku vremenske crte predstavljen je životni put akademkinje Bošković-Stulli uz pregršt emotivnih citata i osobnih anegdota. / The exhibition on the *NSK Online Exhibitions* website created as a sequel to the physical exhibition of the Institute of Ethnology and Folklore Research, dedicated to the Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Maja Bošković-Stulli and available at <http://virtualna.nsk.hr/portfolio/maja-boskovic-stulli/>.

Prikazane virtualne izložbe dobar su primjer različitih pristupa ustanova u uporabi i interpretaciji digitalizirane kulturne baštine, a uspješne i često ponovljene suradnje

svakako su motivacija za daljnji razvoj i poboljšanje sustava virtualnih izložaba.

Online exhibitions – working together on heritage interpretation

Online exhibitions are a form of digital storytelling and integration of digital heritage which the National and University Library in Zagreb (NSK) has been fostering for over a decade. During this period, the Library has continuously developed the software that it uses for creating online exhibitions and added new custom themes, each year launching exhibitions whose preparation involved cooperation with a number of other heritage institutions.

Using the forms available on the [NSK Online Exhibitions](http://www.nsk.hr/online-exhibitions) website, heritage professionals and institutions interested in presenting their digital heritage through online exhibitions may request the Library's assistance in technical terms as well as in terms of shaping the exhibition content, and based on this cooperation find the presentation model and custom theme best suiting their vision. Wishing to encourage all Croatia's heritage institutions to use online exhibitions to bring their resources closer to a wider audience, open up opportunities for cooperation with new partners and promote

a wider digitisation of heritage and its resulting wider availability online, NSK has so far organised several editions of its *Heritage Online* competition.

Professionals and institutions seeking the Library's assistance in creating online exhibitions are mostly interested in providing the online versions of their physical exhibitions, marking the anniversaries of various events or the births and deaths of important figures of Croatia's history and culture, but also in presenting the results of their projects through digital stories available to everyone. Many successful, often repeated cooperation initiatives involving school, academic, special and public libraries, as well as other heritage institutions, prompt the Library to keep developing its online exhibitions system in order to enable the interpretation of digital heritage in the future.

U povodu obilježavanja Dana europske baštine: izložba Enciklopedija – nasljeđe znanja

Izložbu koja je bila organizirana pod pokroviteljstvom tvrtke AGS Global Solutions posjetitelji su mogli pogledati od 26. rujna do 13. listopada 2023. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Na 13 izložbenih panoa predstavila je Francusku enciklopediju i povijesni kontekst od razdoblja prosvjetiteljstva do danas.

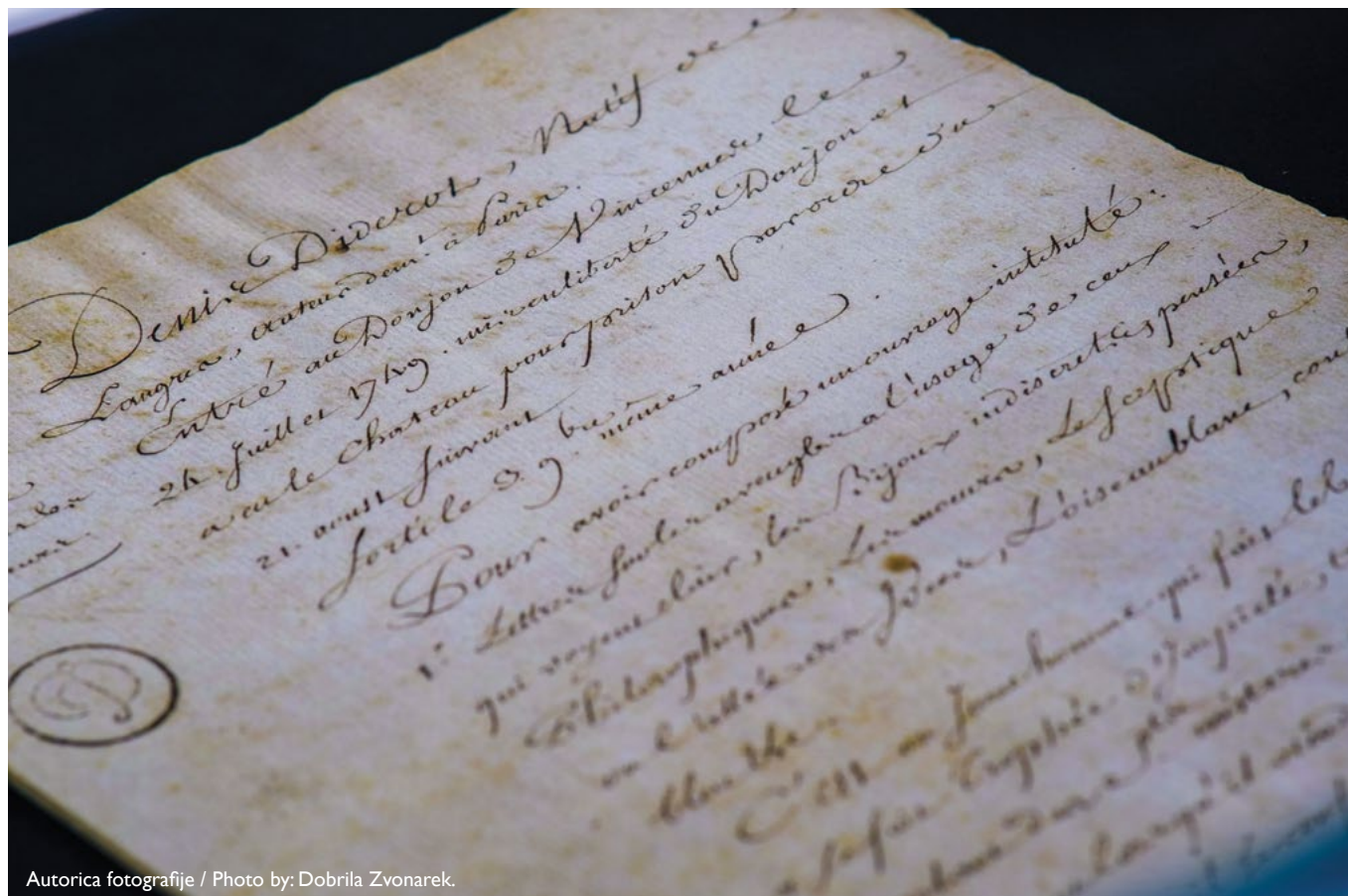
Sjeme izložbe *Enciklopedija – nasljeđe znanja* koju je u povodu obilježavanja [Dana europske baštine](#) organizirala Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u suradnji s [Francuskim institutom u Hrvatskoj](#) posijano je daleko u prošlosti. Nakon Drugoga svjetskog rata 33 izvorna sveska *Enciklopedije* Denisa Diderota i Jeana le Rond d'Alemberta objavljene u 18. stoljeću pod nazivom *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des Sciences, des Arts et des Métier*, poznate još kao *Francuska enciklopedija*, preseljena su iz prostorija Instituta u Zagrebu u Francusku koja je tada postala dom 22 svezaka, dok je preostalih 11 dobilo novu adresu u Njemačkoj.

U Godini čitanja 2021., a u sklopu obilježavanja stote obljetnice utemeljenja Instituta, sva 33 sveska *Francuske enciklopedije* vraćena su u Hrvatsku i predana na čuvanje

Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu na neodređeno vrijeme.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Francuski institut u Hrvatskoj dogovorili su suradnju na vrjednovanju izvornoga primjerka *Francuske enciklopedije*, čiji su svesci objavljeni između 1751. i 1772. godine pomoću projekta koji predviđa pohranjivanje i održavanje 33 svezaka *Enciklopedije*, njihovo vrjednovanje u sklopu znanstvenih, kulturnih i edukativnih manifestacija u Hrvatskoj i restauraciju dijelova koji zahtijevaju obnovu. Sve jedinice građe čuvaju se u [Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK](#), a potpuna dokumentacija o njihovu stanju dostupna je u Odjelu zaštite i pohrane.

Kao jedinstvena prilika da se ovo kapitalno djelo francuskoga prosvjetiteljstva pokaže i predstavi hrvatskoj

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Posjetitelji su u sklopu izložbe mogli vidjeti i preslik policijskoga dosjea Denisa Diderota iz 1749. godine koji se u izvorniku čuva u Nacionalnoj knjižnici Francuske. / A reproduction of the 1749 police file of Denis Diderot, the chief editor of the *Encyclopédie*, the 18th-century French encyclopedia, spotlighted by the exhibition held at NSK as part of the 2023 European Heritage Days programme.

i međunarodnoj javnosti, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 26. rujna 2023. godine svečano je otvorena izložba *Enciklopedija – nasljeđe znanja* (*L'Encyclopédie, le savoir en héritage*). Na otvorenju izložbe govorili su: glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka Stričević, ravnateljica Francuskoga instituta u Hrvatskoj Estelle Halimi-Dagron, veleposlanik Republike Francuske u Republici Hrvatskoj Fabien Fieschi i autor izložbe, profesor Pierre-Yves Beaurepair sa Sveučilišta Côte d'Azur, francuski povjesničar i veliki poznavatelj kulturne povijesti Europe i svijeta u doba prosvjetiteljstva.

Na izložbi su posjetitelji mogli vidjeti izbor svezaka *Francuske enciklopedije* u kojima su objavljeni članci o Hrvatskoj i trenutačno aktualnim temama kao što su Europa, tolerancija i mir te vizualno privlačne ploče s ilustracijama kojima *Enciklopedija* obiluje. Kako bi građa u vitrinama bila što manje izložena nekontroliranim uvjetima prostora, izabrani svesci i članci mijenjani su jednom tjedno, a vitrine su bile smještene u dijelu pro-

stora najmanje izložene izravnoj sunčevoj svjetlosti i prekrivane tijekom vikenda.

Osim odabranih svezaka, bili su izloženi alati i materijali iz procesa restauracije *Enciklopedije*, digitalne preslike zemljopisnih karata koje su tematski povezane s izložbom, a dio su fonda *Zbirke zemljovida i atlasa NSK* te *Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK*, kao i preslik policijskoga dosjea Denisa Diderota iz 1749. godine koji je dio fonda Odjela rukopisa Nacionalne knjižnice Francuske. Preslike je iz digitalnih snimaka izradio i obradio mag. art. Stevo Leskarac, koordinator Procesu konzervacije i restauracije Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U planu je da Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu obilježavanje Dana europske baštine i u sljedećim godinama organizira u suradnji s jednom europskom zemljom radi promicanja zajedničkih veza te povijesne i kulturne baštine pojedine zemlje, a 2023. godine taj je partner bila Francuska.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Autor izložbe profesor Pierre-Yves Beaurepair na otvorenju je predstavio autore i sadržaj *Francuske enciklopedije* kao i povijesni kontekst od razdoblja prosvjetiteljstva, kada je ona nastala, do danas. / Professor at the University of Côte d'Azur Pierre-Yves Beaurepair, the author of the exhibition spotlighting the 18th-century French encyclopedia held at NSK as part of the 2023 European Heritage Days programme, at the exhibition's opening.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Ravnateljica Francuskoga instituta u Hrvatskoj Estelle Halimi-Dagron, veleposlanik Republike Francuske u Republici Hrvatskoj Fabien Fieschi i brojna publika na svečanome predstavljanju izložbe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. / Director of the French Institute in Croatia Estelle Halimi-Dagron, Ambassador of the French Republic to Croatia His Excellency Mr Fabien Fieschi and visitors at the opening of the exhibition spotlighting the 18th-century French encyclopaedia held at NSK as part of the 2023 European Heritage Days programme.

NSK marks European Heritage Days 2023

From 26 September to 13 October 2023, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted an exhibition it organised in cooperation with the French Institute in Croatia spotlighting the 18th-century French encyclopaedia as a precious gem of both Europe's and the world's cultural heritage whose original volumes are preserved in the Library's Manuscripts and Old Books Collection. Authored by Professor at the University of Côte d'Azur Pierre-Yves Beaurepaire, the exhibition was held as part of the 2023 European Heritage Days programme.

The exhibition, opened by the NSK Director General Dr Ivanka Stričević, the Institute's Director Estelle Halimi-Dagron and Ambassador of the French Repub-

lic to Croatia Mr Fabien Fieschi, gave its visitors a rare opportunity to see the *Encyclopédie's* selected volumes, featuring articles on Croatia and today's current topics, such as Europe, tolerance and peace, as well as some of the many attractive illustration plates that they include.

Also presented as part of the exhibition was content related to the *Encyclopédie's* volumes' conservation treatment, the digital reproductions of valuable cartographic material from the NSK Map Collection related to the exhibition theme, as well as a reproduction, whose original is preserved at the National Library of France, of the 1749 police file of Denis Diderot, the Encyclopaedia's chief editor.

Razgovarala: Nela Marasović

Dr. sc. Marina Krpan Smiljanec, dobitnica *Nagrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* za 2022. godinu

{ Nagrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u kategoriji Djelatnik Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2022. godinu dodijeljena je pročelnici Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo dr. sc. Marini Krpan Smiljanec na svečanoj proslavi Dana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 22. veljače 2023. godine. Dr. sc. Krpan Smiljanec svojim je stručnim i znanstvenim radom kao i sudjelovanjem u radu nacionalnih stručnih tijela pridonijela osmišljavanju i provedbi inovativnih programa i praksi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te time pridonijela i razvoju hrvatskoga knjižničarstva u cjelini. O radu ove svestrane knjižničarke i njezinu doprinosu čitajte u redcima koji slijede.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Dr. sc. Marina Krpan Smiljanec, dobitnica *Nagrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* za 2022. godinu. / Dr Marina Krpan Smiljanec, the winner of the 2022 National and University Library in Zagreb Award in the category for the Library's employees.

Na početku razgovora upućujem Vam iskrene čestitke na *Nagradi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* dodijeljenoj u kategoriji *Djelatnik Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* za 2022. godinu. Za koje Vam je područje rada dodijeljena nagrada?

Hvala na čestitkama! Tijekom 2022. godine vodila sam projekt *Sustav za identificiranje, upravljanje i predstavljanje baštinskih zbirki* za koji najčešće upotrebljavam akronim SUBAZ – Sustav baštinskih zbirki. Projekt je

rezultirao istoimenim sustavom, a svrha mu je evidentirati zbirke stare građe u svim vrstama javnih i privatnih knjižnica u Republici Hrvatskoj te omogućiti njihovo učinkovito upravljanje i uporabu. To je područje rada za koje sam nagrađena. Trebam napomenuti kako sam prethodne godine bila dobitnica i povelje Grada Klanjca, što je također iznimno priznanje te sam neizmerno sretna što su se svojevrsno ujedinile nagrada ustanove u kojoj radim i sredine u kojoj sam radila i u kojoj živim.

SUBAZ
SUSTAV BAŠTINSKIH
ZBIRKI

Sustav za identifikaciju, upravljanje i predstavljanje baštinskih zbirki nastao je kao rezultat istoimenoga projekta financiranog od strane Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Izgradnja Sustava za identifikaciju, upravljanje i predstavljanje baštinskih zbirki potaži od potrebe boljeg upravljanja podacima o knjižnicama, zbirkama i knjižničarima u Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo NSK i digitalizacije poslovanja knjižničara.

Sustav se temelji na postojećim podacima o knjižnicama (potpuno), zbirkama i podređenim zbirkama (djelomično) i knjižničarima (djelomično) te podacima potrebnim za autentifikaciju knjižnica u sustavu koji se primjenjuje u Sustavu jedinstvenog elektroničkog prikupljanja statističkih podataka o poslovanju knjižnica pri NSK u Zagrebu (1638 knjižnica, 2020.).

Kako bi se omogućilo bolje upravljanje podacima o knjižnicama i knjižničnim zbirkama u Republici Hrvatskoj prvi korak je uspostava Sustava za identifikaciju, upravljanje i predstavljanje baštinskih zbirki kao prve razvojne faze Središnjeg sustava knjižnica i zbirki. Izgradnja Sustava potaži od potrebe rješavanja problema nedostatne obradenosti građe u baštinskim zbirkama, njihove slabe prisutnosti u mrežnom okruženju kao i unapređivanja zaštite, očuvanja i korištenja knjižničnih zbirki u cjelini. Sustav se temelji na postojećim podacima o baštinskim zbirkama, upostavlja se prototip koji služi kao temelj za daljnji razvoj Središnjeg sustava knjižnica i zbirki.

Strukturu Sustava baštinskih zbirki čini niz hijerarhijski povezanih zbirki čime se omogućava cjeloviti obuhvat nadređenih i podređenih zbirki, ali i okupljanje srodnih zbirki. U prvoj fazi uspostave Sustava i portala obuhvatiti će se tri skupine zbirki: Zbirke starih knjiga, Zavičajne zbirke te Kartografske zbirke. Zbirni opis puni smisao dobiva kada se poveže s nekim bibliografskim pomagalom (inventarom, katalogom, skupnim katalogom). Stoga je ključni preduvjet ne samo za osiguranje pristupa, već i za fizičku i pravnu zaštitu (lupis zbirke u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske) osigurana odgovarajuća informacijska infrastruktura za sustavno i ujednačeno popisivanje/katalogiziranje građe. Uz bibliografski nadzor, važan je aspekt kvalitetnog upravljanja baštinskim zbirkama i sustavno praćenje aktivnosti poduzetih s gradom odnosno razvoj radnog prostora za matičnu službu.

Za rad na projektu *Sustav za identifikaciju, upravljanje i predstavljanje baštinskih zbirki* dr. sc. Marina Krpan Smiljanec primila je nagradu u kategoriji *Djelatnik Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2022. godinu*. / Dr Marina Krpan Smiljanec received the *2022 National and University Library in Zagreb Award* for her work on the project aimed at developing a system for the identification, management and presentation of cultural heritage collections (*Sustav za identifikaciju, upravljanje i predstavljanje baštinskih zbirki, SUBAZ*).

Već niz godina radite u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Kakav Vam je bio profesionalni put od dolaska u Knjižnicu do današnjega mjesta pročelnice Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo?

Moj profesionalni put u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu bio je kretanje „od dolje“. Započeo je na mjestu informatora na korisničkom pultu Inozemne *Croatice* te došao do današnjega mjesta pročelnice Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Kako izgleda Vaš radni dan?

Moji radni dani koji počinju u sedam sati ujutro ili prije uglavnom su intenzivni, raznoliki i ispunjeni brojnim razgovorima, dogovorima i sastancima i na razini pojedinih radnih procesa u sklopu Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo i na nacionalnoj razini te su „začinjeni“ onim još ljepšim dijelom koji uključuje istraživanja i kreativnost u poslu.

Prije dolaska u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu radili ste u knjižnicama Hrvatskoga zagorja i slovite kao jedna od začetnica njihove modernizacije i digitalizacije. Kakvo je danas ozračje u zagorskim knjižnicama?

Sudjelovala sam u stvaranju temelja suvremenoga knjižničarstva u Krapinsko-zagorskoj županiji i mogu s ponosom reći da sam bila jedna od začetnica modernizacije i digitalizacije naših zagorskih knjižnica. Smatram kako se zagorske knjižnice i dalje bore s nekim temeljnim teškoćama koje su slične brojnim drugim knjižnicama u Hrvatskoj, a to su ponajprije nedostatak prostora, nedovoljan broj stručnoga osoblja i sl.

I za kraj, koja je Vaša poruka svima onima koji žele biti knjižničari?

Poruka bi bila zapravo ista, a mogli bismo je uputiti svakomu zaposlenom u bilo kojem području rada – moramo voljeti posao koji radimo, a ako postoji takva ljubav, i brak će biti dug i uspješan.

Dr Marina Krpan Smiljanec, the winner of the 2022 National and University Library in Zagreb Award

On 22 February 2023, as part of the celebration of the 2023 National and University Library in Zagreb Day, the 2022 *National and University Library in Zagreb Award* for the outstanding and most dedicated members of the Library's staff was presented to Dr Marina Krpan Smiljanec, the Head of the Croatian Institute

for Librarianship. Through her professional work and research efforts, Dr Krpan Smiljanec significantly contributed to the development and implementation of the Library's innovative programmes and practices and, by extension, to the advancement of the library profession in Croatia.

Jelena Paurić

Mala zemlja za velike knjižničarke: Eva Verona (1905. – 1996.)

Na temelju dugogodišnjega rada i iskustva Eve Verone nastalo je njezino najvrjednije i najpoznatije djelo *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* koje je objavljeno u dvama svescima, prvi pod naslovom *Odrednice i redalice*, a drugi pod nazivom *Kataložni opis*. Među knjižničarima svesci su jednostavno poznati kao *crvena Verona* i *plava Verona*, a upotrebljavaju se i danas u hrvatskim knjižnicama. Eva Verona uvijek se vodila načelom kako rad knjižničara treba biti okrenut korisnicima.

Mnogima je Eva Verona bila i ostala jedna od najzaslužnijih hrvatskih knjižničarki koja je svojim neumornim radom utjecala na razvoj knjižničarstva ne samo kod nas nego i u svijetu. Od brojnih područja u kojima je bila aktivna, najznačajniji je njezin doprinos katalogizaciji kao temeljnoj knjižničarskoj disciplini. Iza sebe je ostavila više od stotinu objavljenih radova, članaka i knjiga. Bila je i jedna od pokretačica stručnoga časopisa *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* te jedno vrijeme i njegova glavna urednica.

Na temelju njezina dugogodišnjeg rada i iskustva nastalo je njezino najvrjednije i najpoznatije djelo *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* koje je objavljeno u dvama svescima, prvi pod naslovom *Odrednice i redalice*, a drugi pod nazivom *Kataložni opis*. Među knjižničarima svesci su jednostavno poznati kao *crvena Verona* i *plava Verona*, a upotrebljavaju se i danas u hrvatskim knjižnicama.

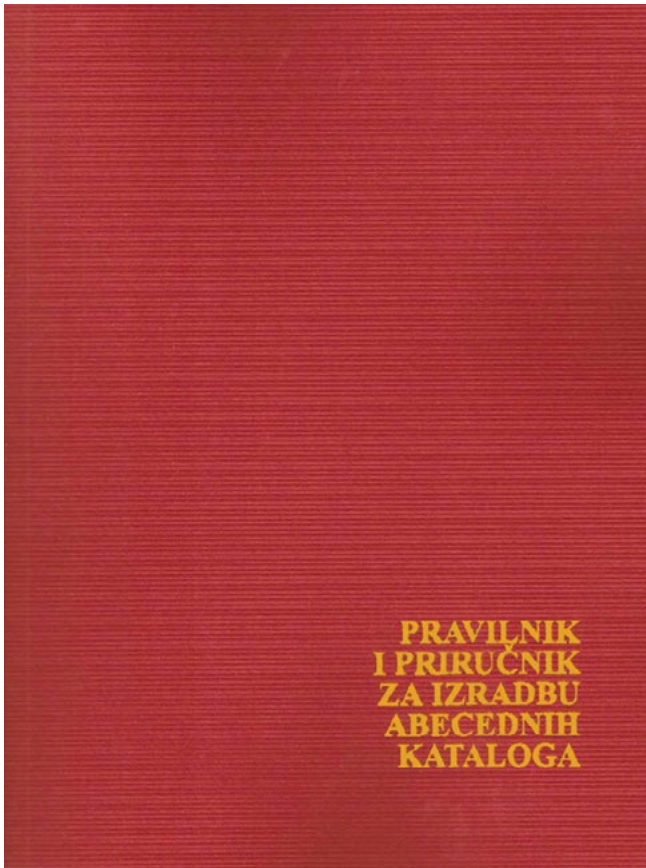
Na međunarodnoj sceni uspjela se izboriti za interese malih zemalja kao što je bila i zemlja iz koje je došla. Kao članica skupine stručnjaka sudjelovala je aktivno 1961. godine na Međunarodnoj konferenciji o kataložnim načelima, poznatijoj kao Pariška konferencija. Tu se izborila da se uz pristup kojemu je bila zadaća da glavne kataložne jedinice zastupaju literarnu jedinicu, što je odgovaralo zemljama velike nakladničke i autorske produkcije, prihvati i pristup da glavna kataložna jedinica treba zastupati bibliografsku jedinicu, što je odgovaralo zemljama manje nakladničke i autorske produkcije u kojima se objavljuje mnogo prijevoda. Na temelju Pariške konferencije nastao je i nacrt načela na kojima treba temeljiti knjižnični katalog koji je *IFLA* objavila 1975. godine uz Veronine stručne komentare.

Prepoznatljivost njezina rada pokazuju i mnoge nagrade i priznanja koje je primila. Profesorica Aleksandra Horvat navodi kako je bila prva Europljanka koja je primila prestižno priznanje Američkoga knjižničarskog društva *Margaret Mann Citation* 1976. godine za rad na abecednome katalogu. Na pedesetu obljetnicu IFLA-e

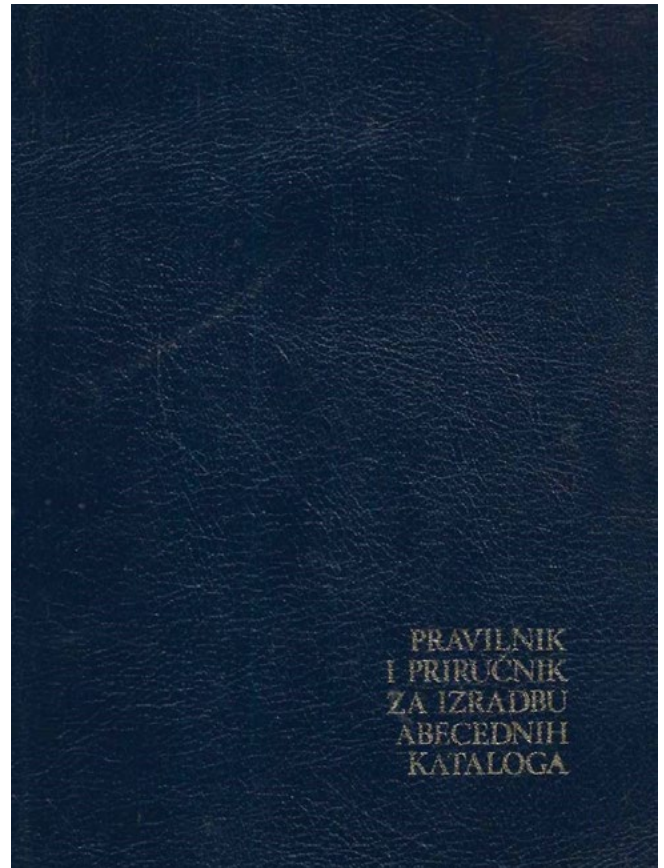

Najznačajniji je doprinos Eve Verone u području katalogizacije kao temeljne knjižničarske discipline. Izvor fotografije: www.enciklopedija.hr/ / Eva Verona (1905-1996), a distinguished Croatian librarian whose work on the development of the cataloguing principles greatly advanced the library profession on a global level. Source: Croatian Encyclopaedia, <https://enciklopedija.hr/>.

dodijeljeno joj je priznanje *Tabula gratulatoria* za doprinos međunarodnomu knjižničarstvu. Hrvatsko bibliotekarsko društvo dodijelilo joj je 1968. godine *Kukuljevićevu povelju*. Za rad na restituciji kulturne građe dodijeljen joj je *Orden rada sa zlatnim vijencem*, a 1978. godine dobila je nagradu Republike Hrvatske za životno djelo. Posebna nagrada koja nosi njezino ime, a dodjeljuje ju Hrvatsko knjižničarsko društvo od 1998. godine mladim knjižničarima, članovima Hrvatskoga knjižničarskog društva za posebno zalaganje u radu, inovacije i promicanje knjižničarske struke, vjerojatno joj je najveće priznanje za njezin rad.

Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, dio 1: Odrednice i redalice. Izvor fotografije: <https://www.hkdrustvo.hr/hr/izdanja/drustvena/40/>. / The first part of the first Croatian national cataloguing code (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, Dio 1: Odrednice i redalice*, 1970). Source: Croatian Library Association, <https://www.hkdrustvo.hr/hr/>.

Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, dio 2: Kataložni opis. Izvor fotografije: www.scribd.com/. / The second part of the first Croatian national cataloguing code (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, Dio 2: Kataložni opis*, 1986). Source: Scribd, Inc., <https://www.scribd.com/>.

Znatan je to doprinos za jednu knjižničarku rođenu u Trstu 1905. godine, koja je rano djetinjstvo provela u Beču, a srednju školu i fakultet završila u Zagrebu. Cijeli je svoj radni vijek provela u Sveučilišnoj knjižnici, danas Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Prva je obranila doktorat znanosti iz područja bibliotekarstva na Sveučilištu u Zagrebu 1980. godine, a poslije je predavala

na postdiplomskome studiju bibliotekarstva i informacijskih znanosti.

Možda je najznačajnija odlika njezina rada što su rješenja koja je nudila uvijek pokušavala pomiriti jednostavnost i praktičnost. Ostavljala je prostor promjenama i prilagođavanju pravila potrebama knjižnica, ali su joj na prvome mjestu uvijek bili korisnici i njihove potrebe.

Eva Verona (1905-1996): A Croatian library diva meriting international recognition

Eva Verona (1905-1996) was a librarian whose work has made one small country's library profession internationally visible. By successfully tackling the problems of the library community in Croatia, she managed to come up with solutions to challenges facing libraries all across the world and thus made a major contribution to the advancement of the library profession on a global level.

A key figure for librarians in Croatia as the author of the first Croatian cataloguing code (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, 1970, 1986), still used as a valuable cataloguing tool, Verona is also a famous name in the international library commu-

nity owing to her role in the establishment in 1961 of the international cataloguing principles – known as the “Paris Principles”, whose laying down ushered in Universal Bibliographic Control – and authoring the accompanying commentary. Never losing sight of the need to make catalogues easily searchable for library users, she always succeeded in finding ways for library catalogues to incorporate theory, but also remain highly practical. Reflecting great erudition and attention to detail, Verona's work was at the same time marked by her ability to produce simple and widely applicable solutions.

Život posvećen znanosti: profesorica Aleksandra Horvat

Među istaknutim knjižničarkama i knjižničarima u hrvatskoj znanosti, predstavljamo vam Aleksandru Horvat, omiljenu sveučilišnu profesoricu, nekadašnju djelatnicu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

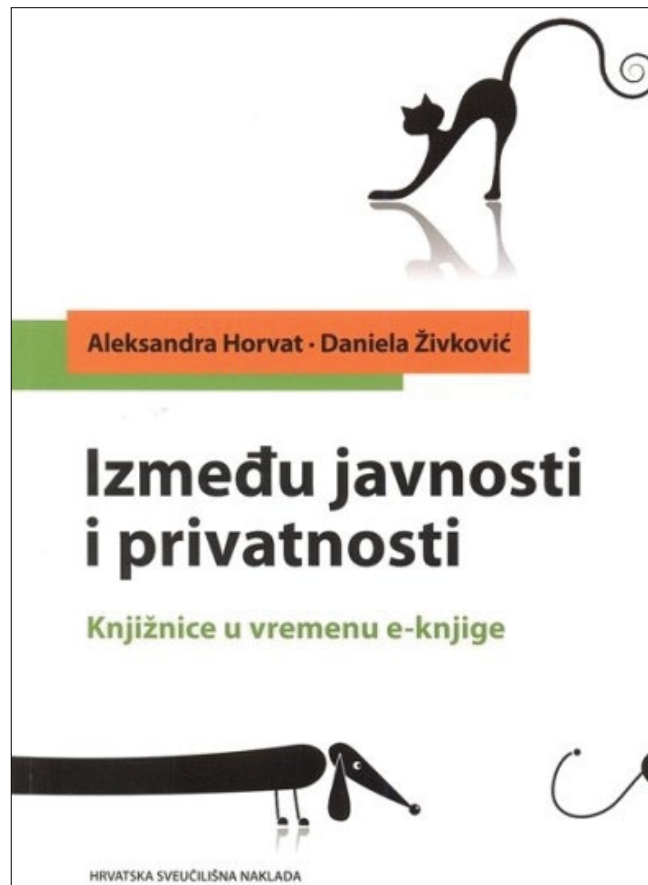
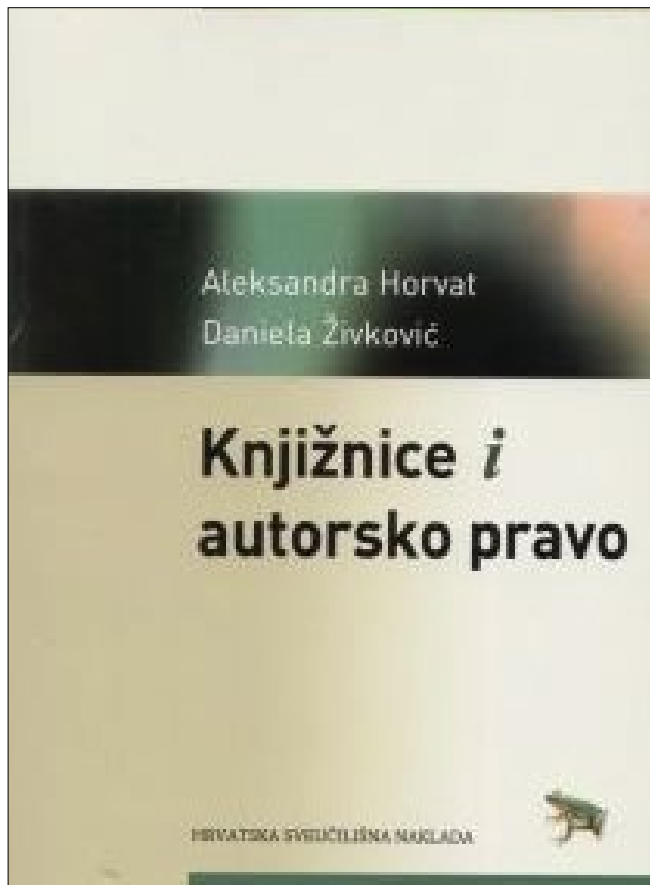
Kao sveučilišna profesorica prof. dr. sc. Aleksandra Horvat bila je tiha inteligencija, prisutna i nenametljiva, uvijek spremna i sposobna sagledati knjižničarstvo u širem kontekstu. / During her work at the Department of Information and Communication Sciences of the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences, Professor Aleksandra Horvat always insisted on looking at librarianship in a wider context.

Aleksandra Horvat, knjižničarka i sveučilišna profesorica, rođena je u Zagrebu 1947. godine. U Zagrebu se školovala i diplomirala 1979. godine na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te stekla zvanje diplomiranoga bibliotekara. Na istome je fakultetu profesorica Horvat provela gotovo čitavi radni vijek, od diplome pa sve do umirovljenja 2013. godine. Duži niz godina bila je predstojnica Katedre za bibliotekarstvo. Studente je u radu poticala na kritičan stav i razmišljanje, prihvaćala njihovo mišljenje, oduševljavala se njihovim svježim idejama, a brzo opraštala nedostatak iskustva. Radom na katedri posvetila se ne samo školovanju studenata nego i istraživanju i znanstvenomu radu, čime je razvijala knjižničarsku struku te predlagala nova rješenja primjenjiva u radu knjižnica. Kao asistentica Eve Verone

Zbornik *Vizija i stvarnost* objavljen u povodu četrdesete obljetnice djelovanja Aleksandre Horvat u knjižničarstvu. / The collection of papers marking forty years of Professor Aleksandra Horvat's academic career (*Vizija i stvarnost: zbornik u povodu 40 godina djelovanja Aleksandre Horvat u knjižničarstvu* (Eds. Daniela Živković and Tatjana Nebesny). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2016).

držala je vježbe iz predmeta *Abecedni katalog u teoriji i praksi*, a ubrzo je preuzela i predavanja iz toga predmeta, koji je poslije preimenovan u *Bibliografska organizacija i kontrola*. Postupno je u program uvela i predavala nove predmete kao što su *Pravni propisi i norme za knjižnice*, *Mrežna pomagala i službe*, *Uvod u tezaurus*, *Informacijska građa, djelatnosti i ustanove*, *Knjižnice i knjižnične zbirke*, *Narodne knjižnice* i *Informacijska etika i zakonodavstvo*. Kako osamdesetih godina na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu nije bilo moguće prijaviti doktorat iz bibliotekarstva, prijavila ga je i obranila u Beogradu. Stoga se devedesetih godina aktivno uključila u utemeljivanje poslijediplomskoga studija informacijskih znanosti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Napisala je više autorskih knjiga, a još više ih je uredila.

Najpoznatije su knjige koje je napisala u suautorstvu *Knjižnice i autorsko pravo* (2009.) i *Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige* (2012.). / The books on copyright in the context of libraries (*Knjižnice i autorsko pravo*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2009), the role of librarians in protecting the rights of library users and e-books-related issues (*Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012) which Professor Aleksandra Horvat co-authored with her colleague Professor Daniela Živković.

Najpoznatija knjiga koju je napisala jest *Knjižnični katalog i autorstvo* (1995.) te u suautorstvu *Knjižnice i autorsko pravo* (2009.) i *Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige* (2012.). Zadnja je knjiga prevedena i na njemački jezik (2015.). Napisala je i objavila približno stotinu članaka i priloga u kojima je uvijek zastupala knjižničarsku struku te time oblikovala mišljenja struke o temama važnima za knjižničarstvo.

Mnoga međunarodna tijela prepoznala su njezin stručan i znanstveni rad. Bila je članica u *IFLA*-inu Stalnom odboru za slobodu informiranja i slobodu izražavanja

(*IFLA/FAIFE*), *IFLA*-inu Odboru za autorsko pravo i druga pravna pitanja (*IFLA/CLM*) i u *EBLIDA-inoj Stručnoj skupini za informacijsko pravo* (*EGIL*). Kao predstavnica Hrvatskoga knjižničarskog društva pomogla je ulasku Društva u članstvo *EBLIDA-e* i sudjelovala na radnim sastancima *EBLIDA-ina* Vijeća.

Voditeljica je Zaklade Dr. Ljerka Markić-Čučuković koja nagrađuje najbolje studente bibliotekarstva. Dobitnica je *Kukuljevićeve povelje*, najvišega priznanja u knjižničarskoj struci i *Nagrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* za 2009. godinu.

Aleksandra Horvat: A professor living her science

Aleksandra Horvat, a librarian and university professor who through her work at the Librarianship Section of the Department of Information and Communication Sciences of the University of Zagreb's Faculty of Social Sciences and Humanities took active part in the academic training of many generations of Croatian librarians, has made a significant contribution to creating the necessary balance between library practice and library science.

Teaching the Section's courses, some of which she initiated, Professor Horvat dealt with many issues

central to the library profession such as library legislation, national information policy, professional ethics and lifelong learning. She has participated in the work of several professional bodies of *IFLA*, the International Federation of Library Associations and Institutions, and headed a renowned foundation awarding prizes to outstanding LIS students in Croatia (Zaklada dr. Ljerka Markić-Čučuković). The holder of the 1998 *Kukuljević Charter*, the ultimate accolade in library profession in Croatia, Professor Horvat also won the 2009 *National and University Library in Zagreb Award*.

Jelena Zrinski – „najhrabrija žena Europe“

Priča o Jelenu Zrinski priča je o Europi 17. stoljeća, kojoj prijete sve moćnija turska sila i koja je rastrgana političkim i vjerskim sukobima. Istodobno je to priča o hrvatskoj plemkinji i neustrašivoj ženi kojoj su se divili i francuski car i turski sultan, ali i priča o kćeri, sestri, majci i snahi koja se hrabro borila sa svim nevoljama koje su je sustizale.

Portret Jelene Zrinski iz knjige *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925.*, Zagreb : Hrvatski Štamparski zavod, 1925. / The portrait of Jelena Zrinski (Ilona Zrínyi) from a 1925 encyclopaedic work providing an overview of the most notable figures in Croatian history from 925 to 1925 (*Znameniti i zaslužni Hrvati...* Zagreb: Hrvatski štamparski zavod, 1925).

O dvostrukoj obljetnici Jelene Zrinski u 2023. godini vrijedi se prisjetiti ove plemkinje iz roda Zrinskih i najhrabrije žene Europe, kako ju je nazvao francuski kralj Louis XIV. Prošlo je tristo dvadeset godina od njezine smrti i tristo osamdeset godina od njezina rođenja ako se složimo da je rođena 1643. godine.

Najstarija kći Petra i Katarine Zrinski ponijela je ime koje su u prethodnim stoljećima nosile dvije hrabre žene Zrinski. Rođena u Ozlju, s dvadeset i tri godine odlazi u Ugarsku, udavši se za bogatoga velikaša Franju Rákóczyja. Par je imao troje djece: sina Jurja III. (rođ. 1667., u. 1668.), kćer Julijanu Barbaru (rođ. 1672.) i sina Franju II. (rođ. 1676.). Kćer i sina Jelena rađa nakon sloma zrinsko-frankopanske urote i nakon smaknuća

Poštanska marka mađarske pošte objavljena u čast Jelenu Zrinski koju i Mađari smatraju nacionalnom junakinjom. Izvor: portal Hrvatskoga kulturnog vijeća (hkv.hr) / A stamp released by the Hungarian Post commemorating Jelena Zrinski (Ilona Zrínyi), a Croatian noblewoman admired as the bravest woman of 17th-century Europe and considered a national heroine by both Croatia and Hungary. Source: <https://www.hkv.hr/> (Hrvatsko kulturno vijeće).

velikaša u Bečkome Novom Mjestu. Pobuna ugarskih velikaša protiv carskoga apsolutizma, koja je u historio-grafskoj literaturi nazvana urotom, započela je u Jeleninu obiteljskom okružju. Predvodio ju je najprije njezin stric Nikola, a potom vodstvo preuzima njezin otac [Petar](#). Velikašku pobunu poduprli su Jelenin ujak Fran Frankapan i njezin prvi muž Franjo I. Rákóczy. Slom velikaške urote donio je velike promjene u Jeleninoj široj i užoj obitelji. Otac i ujak bili su pogubljeni, a Jelenin muž od cara dobiva zatraženo pomilovanje. Jelenina majka umire 1673. godine, zatočena u samostanu u Grazu. Nizu tragičnih događaja početkom sedamdesetih godina 17. stoljeća kao da nije bilo kraja. Jelena u kratkome vremenu ostaje prvo bez oca i bez majke, a ubrzo joj umire i muž. Nakon smrti obaju roditelja i nekoliko mjeseci prije muževe smrti

Jelena rađa drugoga sina i svoje treće dijete. Franjo II. Rákóczy rođen je u Munkaču nakon njezina bijega iz sjeverne Ugarske. Odgajan pod budnim okom majke Jelene i bake Sofije, Franjo II. izrasta u mladića koji će, prema Kumičićevu pisanju, Austriji zadati trista jada kada mu brk probije usnicu. Poslije Jelena odlazi s djecom u utvrdu Regéc na sjeveroistoku današnje Mađarske. Ondje ju 1678. godine posjećuje brat Ivan koji nakon sloma urote ostaje na slobodi, ali je pod stalnim nadzorom habsburških vlasti.

Godine 1682. Jelena se preudala za erdeljskoga kneza Imru Tökölyja, predvodnika pobune protiv apsolutističke carske vlasti u Erdelju. Svojedobno je kao velika vijest odjeknula Jelenina trogodišnja obrana utvrde Palanoka u ugarskome Munkaču¹. Za nju se borila 1685. – 1688. do samoga kraja te ju je, vidjevši da je nije moguće više braniti, 1688. godine predala austrijskim postrojbama. Nakon pada Munkača Jelena s djecom odlazi u Beč, gdje boravi do 1691. godine, kada biva protjerana iz Monarhije. Djeca su joj oduzeta i stavljena pod skrbništvo dvora. Nikada ih više nije vidjela.

¹ Danas Mukačevo u Ukrajini.

Nakon četiriju godina provedenih u Beču, u društvu supruga, Jelena kreće put osmanske granice u današnjoj Srbiji. Godine 1694. rađa kćerkicu Susannu, koja umire navršivši prvu godinu života. Završetkom dugih i teških mirovnih pregovora u Srijemskim Karlovcima Jelena i Imre moraju 1701. godine seliti u Malu Aziju. Novim domom postaje im današnji Izmit na Cvjetnoj poljani. Tamo je živjela sve dok se početkom 1703. godine nije razboljela i ubrzo preminula. Dva stoljeća nakon Jelenine smrti njezini su posmrtni ostatci preneseni u Europu i danas se nalaze u katedrali svete Elizabete u slovačkim Košicama.

Obiteljska knjižnica Zrinskih, koju u sjevernoj Hrvatskoj započinje prikupljati Jelenin stric Nikola, mladoj je Jeleni zasigurno bila poticajem da često i puno čita. Bilo joj je samo osam godina kada je objavljen spjev njezina strica *Adriai tengernek syrenaia*, a sedamnaest kada je objavljen prepjev njezina oca Petra *Adrianskoga mora sirena*. Izvorno djelo i prepjev Jeleni su bili na raspolaganju u obiteljskoj knjižnici. Pustolovni svijet *Zrinijade* i Tassova *Oslobođenoga Jeruzalema* zasigurno su bili samo djelić književnoga i čitateljskoga svijeta Jelene Zrinski koju naši prekodravski susjedi nazivaju Ilona. Odaju s obi-

Ozalj grad s juga, 1911., grafika Dragutina Renarića iz fonda Grafičke zbirke NSK. / The old fortress in Ozalj, Croatia, the birthplace of Jelena Zrinski (Ilona Zrínyi), a Croatian noblewoman admired as the bravest woman of 17th-century Europe. Print by Dragutin Renarić (Ozalj grad s juga, 1911), Print Collection, National and University Library in Zagreb.

Jelena Zrinski pred generalom Caraffom, grafika iz fonda Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Grafika je nastala prema izvornoj slici iz 1859., koju je naslikao Vitor Madarász. Slika se čuva u Mađarskoj nacionalnoj galeriji (Magyar nemzeti galéria). / Jelena Zrinski (Ilona Zrínyi) facing General Antonio Caraffa, against whom she courageously defended the Palanok Castle for three years. A reproduction held by the NSK Print Collection of an 1859 oil on canvas by Victor Madarász (*Zrínyi Ilona Munkács várában*, Hungarian National Gallery).

teljskom knjižnicom u Ozlju Kumičić je u *Uroti zrinško-frankopanskoj* opisao i zamislio kao središnje mjesto susreta i intelektualnih rasprava koje su Zrinski vodili s onodobnim uglednicima svjetovnoga i crkvenoga života. Uz obiteljsku je knjižnicu grofica Katarina okupljenim gostima čitala poeziju, posebno djela dubrovačkih pjesnika. Također, piše i o tome da je Jelena naizust znala Gundulićeve stihove o slobodi. Izgovorila ih je naglas pred pjesnikovim sinom Franom koji je Zrinske posjetio u Beču. *Zrinijada*, *Oslobodeni Jeruzalem*, *Bijesni Orlando*, Petrarkina poezija ili kakav priručnik gospodarskoga sadržaja vjerojatno su bili primjerci za kojima bi Jelena često posezala u očinskome domu, okružena vrijednom obiteljskom knjižnicom.

Znamo puno o Jeleninu životu i njezinu obiteljskom naslijeđu kao što znamo puno i o njezinu životu u Hrvatskoj, Ugarskoj i Turskoj. Najmanje, međutim, poznajemo Jelenu kao osobu jer njezina priča još uvijek nije ispričana u prvome licu. Što je mogla osjećati plemkinja koja je do tridesete godine izgubila roditelje, a s trideset i tri godine postala udovicom pa bila izložena ne baš prijateljskomu stavu svoje sverkrve? Sama

s malodobnom djecom i bez oca, strica, ujaka ili brata koji bi joj bili potpora i pomoć. Kako se mogla osjećati kao sestra dok je strepila za brata obilježena, kao i ona, obiteljskim naslijeđem? Biti Zrinski nakon 1671. godine u Habsburškoj Monarhiji bilo je sve samo ne poželjno. Je li čeznula za svojom prvom domovinom kada je, došavši u Ugarsku, krajolike sjeverne Hrvatske zamijenila krajolicima karpatskoga kraja? O čemu je mogla razmišljati mlada plemkinja kada je iz pretežito katoličke sjeverne Hrvatske pristigla u zakarpatski i pretežito protestantski dio Ugarske? Sva ova pitanja postavljamo nepuna četiri stoljeća nakon rođenja Jelene Zrinski, poznajući njezin život i pokušavajući zamišljati njezine dvojbe koje je imala kao žena, majka, kći, sestra i, nadasve, kao hrabra žena. Odgovori na njih bili bi utkani u duboku i intimnu priču Jelene Zrinski koja bi u sebi nosila svu tragiku njezina privatnog života i životâ članova njezine obitelji. Ujedno bi to bila i priča natopljena težinom jednoga burnog vremena, obilježena ratovima, sukobima, diplomatskim misijama, mirovnim pregovorima i mijenjanjem zemljovida Europe. Za Jelenina života Europa postaje bogatijom trima novim državama, ali i biva rastrgana u zajedničkoj

Tvrđava Palanok u današnjem Mukačevu. Nakon što je naslijedila prava pokojnoga supruga, Jelena je upravljala erdeljskim posjedima suvereno i čvrstom rukom, a priče o njezinu prkošenju društvenim normama pronosile su se europskim dvorovima. Izvor fotografije: <https://commons.wikimedia.org/> / Palanok Castle, in present-day Mukachevo (Ukraine), which Jelena Zrinski (Ilona Zrínyi), a scion of the Zrinski family, the Croatian aristocratic family famous for its significant role in European history, bravely defended against the troops of the Habsburg empire from 1685 to 1688, thus becoming the talk of European courts.

borbi protiv sve moćnijega carstva koje joj postaje ozbiljnom prijetnjom.

Hrabro noseći rođeno prezime i tijekom života trpeći udarce koji su je sustizali jedan za drugim, Jelena se upuštala u razne pothvate, boreći se ponajprije za svoju djecu i održavajući goleme obiteljske posjede. Njezina priča

toliko slična, a opet i različita od priča mnogih žena, majki i nesretnih plemenitašica, zaslužuje podeblji roman. Pripovjedačeva bi umješnost u tome romanu oblikovala jedinstven lik Jelene Zrinski, satkavši njegovu fabulu i od niti Jelenine životne i osobne priče.

Jelena Zrinski (1643-1703), “the bravest woman of Europe”

Jelena Zrinski (Ilona Zrínyi), the oldest daughter of the 1665-1670 viceroy of Croatia (*ban*) Petar IV Zrinski and the pride of Croatia’s female writing Katarina Zrinski, was highly spoken of as “the bravest woman of Europe”, and that by no other than the French king Louis XIV, who greatly admired Jelena’s valour. Born in Ozalj, Croatia, where she spent her childhood and early youth, Jelena moved to Hungary after marrying and remained there until leaving for Constantinople, today’s Istanbul. She eventually moved to Nicomedia, then at the location of today’s Izmit, on the coast of Asia Minor, present-day Anatolia, where she lived until the end of her life. In 1906, her remains were brought to the Cathedral of St Elizabeth in Košice, Slovakia, her resting place until this day.

Reports of her 1685-1688 defence of the Palanok Castle in the then Hungarian city of Munkács, present-day Mukachevo, in Ukraine, created a big splash all over Europe. After withstanding the three-year siege and reaching the point in her resistance when she realised that it was no longer possible to defend the castle, she surrendered it to the Austrian troops.

Jelena Zrinski lived in a turbulent historical period, in which diplomatic efforts and peace negotiations frequently gave way to wars and bitter conflicts. Growing up with a father who after his brother’s death became the leader of discontented Hungarian aristocracy rebelling against the imperial rule and marrying a great Hungarian aristocrat, along with the tragic death of her father, left a permanent mark on Jelena’s life and decided the fate that befell her in a politically and religiously divided 17th-century Europe. The series of adversities in the young noblewoman’s life continued with her first husband’s premature death, the subsequent fight for custody of her children and their inheritance and the uncertainty that the members of her family faced after the ill-fated failure in 1671 of the Croatian-Hungarian conspiracy against the Habsburg empire. Courageous and adamant, often taking her stand unaided by anyone, Jelena gained wide recognition during her lifetime, frequently from the opposing parties. According to a number of sources, her funeral brought together Catholics, Protestants and Muslims in paying homage to her as an outstanding woman.

Marija Jurić Zagorka (1873. – 1957.) – od pseudonima i „šundliterature“ do ponosa kulture

U ožujku 2023. godine navršila se 150. obljetnica rođenja Marije Jurić Zagorka, prve hrvatske profesionalne novinarkе i omiljene domaće spisateljice. Osim pisanjem, bavila se i političkim aktivizmom, boreći se protiv mađarizacije, germanizacije i diskriminacije žena.

Portret Marije Jurić Zagorka iz fonda Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. / Marija Jurić Zagorka (1873-1957), Croatia's first professional female journalist and one of its most popular writers. Print Collection, National and University Library in Zagreb.

Osporavana od kritike i obožavana od publike, Zagorka se s vremenom izborila za osobit status u domaćoj kulturi. Najživopisnije ga je opisao [Miljenko Jergović](#) kada ju je u jednome od svojih tekstova apostrofirao kao „neželjenu mater hrvatske i ostalih južnoslavenskih književnosti“. Naime, u doba kada je pismenih bilo malo, a čitalo se uglavnom na njemačkome jeziku, mnogi su svoje prve „čitateljske pothvate“ na hrvatskome ostvarivali upravo na redcima njezinih popularnih romana, kojima se ni danas ne može sa sigurnošću utvrditi broj.

Rođena je u selu Negovec pokraj Vrbovca 1873. godine, a djetinjstvo je provela u Hrvatskome zagorju. Premda je, zahvaljujući dogovorenomu braku, nekoliko godina živjela u Mađarskoj, najvećim dijelom života bila je povezana sa Zagrebom, radno i tematski, a u njemu je i preminula 1957. godine.

Domaću je javnost uzbunila novinarskim člankom *Egy Percz (Jedan časak)*, objavljenim u *Obzoru* u listopadu 1896. godine, prvi put pod njezinim najpoznatijim pseudonimom – Zagorka. U članku je pisala o problematici uporabe mađarskoga jezika na željezničkim postajama u Hrvatskoj, a zahvaljujući tomu tekstu i potpori biskupa Josipa Jurja Strossmayera, ušla je u redakciju *Obzora* kao referent za hrvatsko-mađarsku politiku. Bio je to početak Zagorkine anonimnosti u jednome od najuglednijih hrvatskih listova, u kojem je pisala u svojoj vlastitoj sobi da je kao ženu nitko ne bi vidio, dok je *Obzor* dostizao rekordne naklade zahvaljujući upravo njoj.

Nakon odlaska iz *Obzora* Zagorka 1918. godine pokreće ilustrirani tjednik *Zabavnik*. Pokrenula je i uređivala i *Ženski list*, prvi hrvatski časopis za žene (1925. – 1938.), te *Hrvaticu* (1939. – 1941.) Tijekom dugogodišnje novinarske karijere surađivala je s brojnim domaćim novinama i časopisima. Godine 1910. utemeljeno je Hrvatsko novinarsko društvo, a Zagorka je bila jedna od njegovih utemeljiteljica i članica Upravnoga odbora.

Čitateljsku afirmaciju stekla je romanima, osobito *Gričkom vješticom*, koja je izlazila u nastavcima u *Malim novinama* (1912. – 1914.). Započela ih je pisati na preporuku biskupa Strossmayera, a njezini kolege novinari, mahom i književnici, njezino su pisanje zvali „šundliteraturom za kravarice“. Iz autobiografskoga teksta *Što je moja krivnja?*, koji se čuva u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, jasno je da je sebe ponajprije smatrala novinarkom, unatoč do tada nezapamćenoj popularnosti njezinih romana, koji su pod brojnim pseudonimima, često i muškim, izlazili i u *Jutarnjem listu*, *Obzoru*, *Ženskome listu*, *Hrvatskome*

Ženski list prvi je hrvatski časopis za žene. Izlazio je od 1925. do 1938. godine, a urednica i autorica većine tekstova bila je Marija Jurić Zagorka. Časopis je digitaliziran u sklopu projekta digitalizacije Centra za ženske studije i objavljen na portalu Starih hrvatskih novina (dnc.nsk.hr). / A 1932 front page of Croatia's first women's magazine (*Ženski list*, 1925-1938), launched by Marija Jurić Zagorka, the first Croatian female journalist and one of Croatia's most popular writers, who was also the magazine's editor-in-chief. Digitised as part of a project run by the Zagreb Centre for Women's Studies, the magazine is available as part of the Croatian Historical Periodicals digital archive (<http://dnc.nsk.hr>).

Poštarina plaćena u gotovom

679

Češki list

za modu, zabavu i kućanstvo

GODINA VIII. BROJ 2.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK : ZAGORKA

FEBRUAR 1932.

Cijena Din 18.—

Autorica fotografije / Photo by: Dobriša Zvonarek.

Mural *Grička vještica* u predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Izradile su ga u ožujku 2023. godine, uz obljetnicu Zagorkina rođenja, studentice Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu Anamarija Kvas (autorica) i Manuela Košević, pod mentorstvom likovne umjetnice i vanjske suradnice Akademije dr. art. Melinde Šefčić. / A mural created as a result of the Library's cooperation with the Zagreb Academy of Fine Arts under the supervision of the Academy's collaborator Dr Melinda Šefčić marking the 150th anniversary of the birth of Croatia's first professional female journalist and one of Croatia's most popular writers Marija Jurić Zagorka. Authored by Anamarija Kvas and co-painted by Kvas and Manuela Košević, both students of the Academy, the mural was inspired by Zagorka's hugely popular novel "The Witch of Grič" (*Grička vještica*).

dnevniku i Hrvatici. Napisala ih je tridesetak, od kojih su, uz *Gričku vješticu*, poznatiji *Gordana, Kći Lotrščaka, Plameni inkvizitori, Jadranka, Vitez slavonske ravni*, ali i prvi hrvatski kriminalistički roman *Kneginja iz Petrinjske ulice*. U romanu *Kamen na cesti* ostavila je svjedočanstvo o svojem nesretnom djetinjstvu i propalome braku, a djelo osim autobiografskih, sadrži i jasne feminističke elemente.

Zagorkom se za njezina života nitko nije ozbiljnije bavio. Odnosno, bavili su se s njom, ali površno i podcjenjivački, iz naglašene muške perspektive, uznemireni prije svega njezinim zalaganjem za emancipaciju žena u društvu, a vjerojatno izazvani i popularnošću koju je uživala kod domaće publike. Tek u drugoj polovici 20. stoljeća započinje vrjednovanje prvo njezina novinarskog rada (Josip Horvat), a potom i književnoga (Ivo Hergešić i

Stanko Lasić), da bi kao posljednji bio valoriziran i njezin feministički angažman (Lydia Sklevicky i Maša Grdešić).

Na zagrebačkome Dolcu 8, u stanu u kojem je Zagorka preminula 1957. godine, danas pod okriljem Centra za ženske studije djeluje *Memorijalni stan Marije Jurić Zagorka*. U organizaciji Centra od 2007. godine organizira se kulturno-znanstvena manifestacija *Dani Marije Jurić Zagorka*. Mada je doživjela rehabilitaciju, postala istaknutim mjestom hrvatske kulture i turističke ponude grada Zagreba, njezin rad još uvijek čuva brojna neistražena poglavlja koja čekaju znanstvenike i istraživače.

ŠTO JE MOJA KRIVNJA ?

Na rubu groba nakon 50 godina borbe i rada sadela me danas teška ouda: društveni i radni bojkot. Ako me tuži? Ako sudi? Zašto? Ne zna. Kušilao, suci u optužnicom ništa se nisu pojavili. Na vidjelo, čim se ovo na Krivnju apeliram na poštenje i dovjerenost - da se sačuva moja samoptužnica i moja obrana - da se provjere dokumenti i živi svjedoci - jer želja - a na to imam pravo - da usrem u poštenju.

Katastrofalni početak

Predannom se odigrao grđni prizor. Mađaraki konduktteri na slavonskoj željeznici isvikivali su samo u mađarackom, a katkada i u njemačkom jeziku ime stanice i broj minuta, koliko će vlak stajati. Seljaci i radnici nisu poznavali ovih jezika, pa su ulazili i izlazili u Kriva vlatkove, čim se gubili vrijeme i plaćali gjoba, a konduktteri su ih nasivali narvom i nesilice tukli javno pred svima. Revolt svoj osjećanja prišli me, da to sve opišem u Šlanak / prvi svoj Šlanak od više hiljada / taj osvanu u "Obzoru" 31. listopada 1896 god., str. 2 u "Domaćin vijestima", a pod naslovom, koji je sačinjavao svakidašnji poklik mađarackih kondukttera na stanicama, t. j. da vlak stoji samo: "Egy perca" / jedan Šanak /. Taj Šlanak savršava doslovce: "Kao da mađaracki konduktteri nasa što reši što im je dašnost. Nasa gospoda mađaracki na vladi natježu se, kako će što više ugoditi i na ruku biti potomcima Arpada, a naši Hrvati se prepiru koliko je tko pobinac samoljubnih i koristoljubnih djela i kome će pripasti vodstvo stranke! A narod? Taj trpi i trpjet će. Ali gospoda pazite! Mogli biste doći do stanice, na kojoj će narod vašem opstanku zaviknuti "Egy perca"! / Štampani prijerak "Obzora" kod mene /.

Tjedan dana nakon toga pozovu me u redakciju "Obzora". Tu me dočeka usudbena predjednik ravnateljstva tiskare i dva druga, bogataši novosa i znamenitih imena: dočeka glavnii urednik i nasjenik / Josip Pasarić i Jov. Hrenilović /. Predjednik me dočeka bijesnim ispadom: "To ste dakle vi, koji ste svojim Šlanakom upropastili ugled "Obzora". Urednik je svoje dobio, što je uvratio, a vi još reflektirate na suradnju vi, koji se usuđujete napadati vođe svih hrvatakih opozicionálnih stranaka, vi se usuđujete prijetiti, da će nas narod jednog dana otjerati i da će nas doviknuti "jedan Šanak"! Prava je strahota da to urednik nije vidio - a ovo što je ovo? / jesećnik "Bršljan" dne 1. III. 1896 g. donosi vašu pripovijest protiv gospode feudalaca i tamo dijelite vi nauku: "Djeco, štujte i ljubite seljaka, on vam neka bude usorom domoljublja i rada, samo onaj ljubi svoj dom, tko za njega radi, a seljak

1896. 12. 5. Koliko 9. 11. 1896. Dvo
M. Jurić Zagorka

ova ruka nosila tu zastavu - zar bi me te široke mase obasipale tolikim napastijama?

Tko me dakle tuži i zašto? Tko mi sudi, zbog čega? I zašto postupaj prema meni kao nekome, tko nije gostan? I ratnim se zločinacima reklo, zašto ih se tuži, tko ih tuži, dapače, dopustilo im se i obranu, pa je nezgodije zamisliti, da mene ne bi saslušali. I zato sam svo napisala svoj životni javni rad i ono loše i dobro, da se može prosuditi: jesam li saslušala najtežu kaznu pod suncem bojkot i nerad, godine 1918. Štamkala sam u romanu "Crveni ocean" da će "narod biti sretni u crvenom oceanu jednakosti", a zašto bi netko baš mene u njemu morao potopiti?

U posljednjem času svoga života molim poštene i pravedne neka ovo pročitaju, provjere dokumente, novine, izjave i žive svjedoke, pa onda sude: ako sam kriva, neka me se kazni javno. Ako nisam, neka odzvu s mojeg imena bojkot i nerad, jer želja da usrem u poštenju, za koje sam bijedno stradavala šitav svoj radni život.

Zagreb, 5/II 1951.

Marija Jurić Zagorka
novinaraka
Zagreb, Dolac 8
Marija Jurić Zagorka

Prva i posljednja stranica Zagorkina autobiografskog teksta *Što je moja krivnja?* koji se čuva u Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK. Na zadnjoj stranici nalazi se i potpis autorice. / The first and last pages of the autobiographical text (*Što je moja krivnja?*; "What is my fault?") by Marija Jurić Zagorka, Croatia's first professional female journalist and one of its most popular writers, preserved in the Manuscripts and Old Books Collection of the National and University Library in Zagreb, with the last page, on the right, bearing Zagorka's own signature.

Marija Jurić Zagorka (1873-1957): A trash-to-treasure story of one of the greatest women of Croatian culture

March 2023 marked the 150th anniversary of the birth of Marija Jurić Zagorka, Croatia's first professional female journalist and one of its most popular writers. Apart from doing writing, Zagorka was also a political activist, fighting against the forcing on the Croatian people of the German and Hungarian languages and cultures and combating discrimination against women.

Discredited by literary critics and adored by the reading public, Zagorka struggled her way to acquiring a unique status in Croatian culture, which after her death first started validating her work as a journalist, later shifted its focus to her literary texts, and eventually also recognised her contribution as a feminist. Zagorka achieved her huge popularity among readers through her novels, particularly "The Witch of Grič" (*Grička vještica*), which appeared between 1912 and 1914 in instalments in a periodical (*Male novine*), as serial fiction. Her autobiographical text, whose typescripts are held by the National and University Library

in Zagreb (NSK) and preserved in its *Manuscripts and Old Books Collection* (*Što je moja krivnja?*; "What is my fault?"), clearly reveals that she primarily considered herself a journalist, in spite of the enormous popularity of her novels, unmatched in those terms by any other work of Croatian written heritage until then and reaching their readers under numerous pseudonyms, often male, which Zagorka used for releasing them in various Croatian periodicals.

For over two decades, Zagorka wrote for Croatia's most renowned daily newspaper at the turn of the 20th century (*Obzor*). She launched and was the editor-in-chief of Croatia's first women's magazines (*Ženski list*, 1925-1938; *Hrvatica*, 1939-1941). During her long career as a journalist, Zagorka worked with many Croatian newspapers and journals, fittingly being one of the founders of the Croatian Journalists' Association, established in 1910.

Maja Priselac

Velikanke – znane i neznane obilježile su hrvatsku povijest i 2023. godinu u NSK

Izložbom *Velikanke – znane i neznane* Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu je započela cjelogodišnju manifestaciju *Žene u NSK* kojom je sa suradnicima slavila postignuća žena u kulturi i znanosti.

Slikarica i grafičarka Anka Krizmanić od rane je mladosti pokazivala izniman talent za likovno stvaralaštvo. Prve radove izlagala je već s 14 godina, a u bogatoj umjetničkoj karijeri ostvarila se u raznovrsnim tehnikama i formatima. Izniman talent i strast prema umjetničkom stvaranju tek su joj s vremenom donijeli status jedne od najznačajnijih hrvatskih likovnih umjetnica 20. stoljeća.

U povijest likovne umjetnosti upisala se i Franciska Daubachy pl. Doljska Brlić, jedna od onih samozatajnih članica visokoga društva koje su ostavile značajan trag u hrvatskoj kulturi.

Takav je trag ostavila i Ivana Brlić-Mažuranić, jedna od najistaknutijih spisateljica za djecu koja je stvorila djela neprolazne vrijednosti na kojoj mogu zavidjeti mnogi narodi. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti,

čijom je članicom postala 1937. godine, četiri ju je puta predlagala za Nobelovu nagradu. Bila je prva žena koja je izabrana za članicu tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

A prva žena koja je u našem društvu živjela samo od pisanja, i to u vrijeme kada se za ravnopravnost žena trebalo tek izboriti, bila je prva hrvatska profesionalna novinarka Marija Jurić Zagorka. Od pisanja je živjela i Vesna Parun, pjesnikinja mediteranskih korijena i senzibiliteta, sinonim za ljubavno pjesništvo nostalgičnoga raspoloženja i jedna od najistaknutijih pjesnikinja druge polovice 20. stoljeća.

Pisanje je hranilo i Blanku Chudobu, još jednu ženu koja je tiho i neprekidno davala svoj doprinos hrvatskoj kulturi – prije svega onoj glazbenoj. Rijetki su oni koji nisu čuli pjesmu *Ta tvoja ruka mala*, „evergreen“ Ljube Kuntarića

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Izložba *Velikanke – znane i neznane* izazvala je golemo zanimanje medija i javnosti. Na slici kustosica izložbe mr. sc. Tamara Ilić-Olujić. / Head of the NSK Print Collection Tamara Ilić-Olujić and one of the authors of NSK's *Croatia's Great Women – Here's Who They Are* exhibition, at the exhibition's opening. National and University Library in Zagreb, 8 March 2023.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Na otvorenju izložbe sudjelovale su interpretatorice baštine *Gornjogradske coprnice* koje su svim uzvanicima podijele karanfile. / The Zagreb Upper Town Witches ensemble, whose sketches spotlight the distinguished female figures of Croatia's history and culture, handing out carnations at the opening of the *Croatia's Great Women – Here's Who They Are* exhibition, marking the beginning of the Library's 2023 *NSK celebrates women* programme. National and University Library in Zagreb, 8 March 2023.

koji je u izvedbi Ive Robića pobijedio na prvome Zagrebačkom festivalu 1953. godine. Rijetko je i poznato da je autorica stihova ove pjesme, koju i danas rado slušamo, upravo književnica Blanka.

Trag u glazbenoj umjetnosti ostavila je i nadarena, svestrana, radoznala i u svojem radu neumorna glazbenica koja je pak obilježila hrvatsku glazbenu scenu 20. stoljeća – *Ivana Lang*, skladateljica, pijanistica, glazbena pedagoginja i samohrana majka.

Ove iznimne žene, čiju ostavštinu u svojem fondu baštini Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, znane su i neznane hrvatske velikanke. I baš njima bila je posvećena izložba *Velikanke – znane i neznane* prigodno otvorena 8. ožujka 2023. godine na Međunarodni dan žena u predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Na izložbi je predstavljena građa iz zbirke građe posebne vrste NSK – Grafičke zbirke, Zbirke rukopisa i starih knjiga, Zbirke muzikalija i audiomaterijala i općega fonda NSK koja ilustrira bogatstvo njihova opusa. Pratile su je i virtualna izložba o Ivani Lang, mural *Grička vještica* posvećen Mariji Jurić Zagorki i mural *Koralji vraćeni moru* nadahnut stvaralaštvom Vesne Parun. Murali su nastali u suradnji s Akademijom likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.

Autorice su izložbe i tekstova na izložbi dr. sc. Irena Galić Bešker, mr. sc. Tamara Ilić Olujić, mr. sc. Sonja Martinić, dr. sc. Tanja Mihalić, Dobrila Zvonarek i Maja

Priselac, a kustosica izložbe mr. sc. Tamara Ilić Olujić. Izložba je priređena uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Povod njezinu priređivanju u 2023. godini dale su važne obljetnice – 150. obljetnica rođenja Marije Jurić Zagorkke, 85. obljetnica smrti Ivane Brlić-Mažuranić, 140. obljetnica rođenja i 60. obljetnica smrti Vjere Bojničić te 140. obljetnica rođenja Fani Daubachy Brlić.

Među aktivnostima organiziranima u sklopu manifestacije *Žene u NSK* istaknula se izložba *Žene u turizmu Hrvatske*, postavljena u suradnji s Institutom za turizam, i izložba *Dr. Elza Kučera*, pripremljena u suradnji s Institutom za filozofiju, te projekt Knjižnice *Vremeplov riječi – digitalni arhiv hrvatske književnosti* koji je ugostio deset hrvatskih književnica, čije je čitanje vlastitih odabranih tekstova trajno pohranjeno budućim naraštajima.

Hrvatska je povijest obilježena ženama koje su je stvarale i mijenjale – znanstvenicama, političarkama, književnicama, likovnim i glazbenim umjetnicama, nekima danas dobro znanima, a drugima neznanim. Izložbom *Velikanke – znane i neznane* kao i cjelokupnom manifestacijom *Žene u NSK* Knjižnica je željela upotpuniti pogled na hrvatsku povijest i baštinu, u kojoj su žene i njihovi doprinosi još nedovoljno prepoznati, te inspirirati i potaknuti na istraživanja ostavštine brojnih žena koju su zadužile našu povijest.

Autorica fotografije / Photo by: Dobriša Zvonarek.

S otvorenja izložbe 8. ožujka 2023. godine u predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. /Visitors at the opening of the Croatia's Great Women – Here's Who They Are exhibition, spotlighting the outstanding women of Croatian cultural heritage and marking the beginning of the Library's 2023 *NSK celebrates women* programme. National and University Library in Zagreb, 8 March 2023.

NSK dedicates 2023 to celebrating Croatia's great women

Croatian history has been shaped and greatly influenced by women, some well-known today, some practically unheard-of among the general public. Wishing to inspire and prompt further research into their achievements and thus bring them to the attention of the public as lesser known as significant protagonists of Croatian culture and heritage, in which context their contribution is still insufficiently recognised, the National and University Library in Zagreb (NSK) put on *Croatia's Great Women – Here's Who They Are*, a special exhibition honouring the courage, intelligence, creativity and dedication of eight outstanding women of Croatian cultural heritage.

Held between 8 and 31 March 2023, the exhibition featured resources in the [NSK Print Collection](#), [Manu-](#)

[scripts and Old Books Collection](#) and [Music Collection](#), an online exhibition, video presentation and murals presenting the life and work of Croatian prominent female writers and artists in the field of visual arts and music Marija Jurić Zagorka, Ivana Brlić-Mažuranić, Vesna Parun, Vjera Bojničić, Anka Krizmanić, Fani Daubachy Brlić, Ivana Lang and Blanka Chudoba.

The exhibition's opening on the 2023 International Women's Day marked the beginning of *NSK celebrates women*, the Library's year-round programme spotlighting through a number of events which it organised in cooperation with its partner institutions the vital part that women played in the development of Croatia's culture.

Čudesni crteži Fischera von Erlacha na zagrebačkome Zrinjercu

Između predstavljanja crteža Johanna Bernharda Fischera von Erlacha iz fonda Grafičke zbirke u Salzburgu i Beču, zagrebačka publika također je imala priliku pogledati radove jednoga od najvećih europskih baroknih arhitekata. Izložba Čudesno putovanje s Fischerom von Erlachom, organizirana u povodu 300. obljetnice njegove smrti, mogla se razgledati na Zrinjercu od 31. kolovoza do 6. rujna 2023. godine.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Izložba Čudesno putovanje s Fischerom von Erlachom zainteresirala je i slučajne prolaznike, sadašnje i buduće ljubitelje umjetnosti, arhitekture i povijesti. / A Marvellous Journey with Fischer von Erlach exhibition brought closer to the general public the works by one of the most famous Baroque architects preserved in the Print Collection of the National and University Library in Zagreb. Zrinjevac Park, Zagreb, 31 August – 6 September 2023.

Sredinom 2022. godine u Grafičku zbirku Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu stigao je kolega iz [Muzeja grada Beča](#) (Wien Museum), a ubrzo nakon njega i kolege iz [Muzeja grada Salzburga](#) (Salzburg Museum) kako bi vidjeli uistinu poseban niz od 79 crteža olovkom i laviranim tušem. Autor je tih crteža [Johann Bernhard Fischer von Erlach](#) (1656. – 1723.), jedan od najvećih baroknih arhitekata, čiji je rad oblikovao arhitekturu kraja 17. i početka 18. stoljeća u Habsburškoj Monarhiji. Prema Fischerovim nacrtima izgrađene su brojne palače i crkve, od kojih su najpoznatije dvorac Schönbrunn, crkva sv. Karla u Beču i Prunksaal – najreprezentativniji dio jedne od najstarijih knjižnica u Europi, Nacionalne knjižnice Austrije. Niz od 79 crteža zasigurno je jedna od najcjelovitijih zbiraka crteža na svijetu ovoga znamenitog arhitekta, a podatak da se ne nalaze u bečkoj Albertini ili Kunsthistorisches Museum već u [Grafičkoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu](#) potvrda je da

se Hrvatska može smjestiti uz bok svjetskih kulturnih središta. Većina crteža nastala je kao crteži predlošci prema kojima su otisnuti bakrorezi objavljeni u knjizi *Entwurf einer Historischen Architectur (...)*. Riječ je o Fischerovu kapitalnom pisanom djelu koje je objavljeno prvi put u Beču 1721. godine, a često slovi kao prvi kompendij povijesne gradnje i prva uspješna studija svjetske arhitekture. U toj knjizi iznimnih građevina i kurioziteta našla se i Hrvatska – Solinski akvadukt i Dioklecijanova palača koji su tako predstavljeni prvi put ne samo arhitektima i umjetnicima već i široj europskoj publici te su uvedeni u svjetsku literaturu. Kako Fischer nikada nije bio u Splitu, crteže s motivima iz Hrvatske temeljio je na mjerama i opisima koje je dobio od utemeljitelja splitske Ilirske akademije, Ivana Petra Marchija, i posredno preko njega, skicama slikara Vicka Paterne.

Već nakon kraćega uvoda o crtežima jasno je da, osim što predstavljaju vrhunsku umjetničku građu, oni predstav-

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Izlaganjem preslika crteža u javnome prostoru grada Zagreba, crteži su bili dostupniji još većemu broju hrvatskih i inozemnih posjetitelja. / *A Marvellous Journey with Fischer von Erlach* exhibition presented the drawings by one of the most famous Baroque architects preserved in the Print Collection of the National and University Library in Zagreb. Zrinjevac Park, Zagreb, 31 August – 6 September 2023.

ljaju i građu neprocijenjene dokumentarne vrijednosti u svjetskim razmjerima. Stoga je i opravdan dolazak kolega iz Austrije, a ako tomu dodamo i podatak da se 2023. godine obilježila tristota obljetnica smrti Fischera von Erlacha, razumljivo je da su pripremali ekskluzivnu i atraktivnu izložbu posvećenu slavnomu graditelju baroka. Kako bi što primjerenije predstavili opus Fischera von Erlacha, svi crteži iz Grafičke zbirke NSK predstavljeni su na izložbama u Salzburgu i Beču. Salzburška izložba, otvorena u ožujku 2023., predstavila je 40 crteža, a preostalih 39 predstavljeno je na izložbi u Beču početkom siječnja 2024. godine.

Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu također je odlučila obilježiti veliku obljetnicu vlastitom izložbom pod nazivom *Čudesno putovanje s Fischerom von Erlachom* autorica Maje Karić, Marije Perkec i Vesne Vlašić Jurić. Preslike 18 crteža bile su izložene

na solarnim panelima na zagrebačkome Zrinjevcu od 31. kolovoza do 6. rujna 2023. godine. Uz obilježavanje obljetnice, ovom se izložbom zainteresiranim posjetiteljima htjela skrenuti pozornost na nastanak ovakvih izdanja u vremenu Johanna Bernharda Fischera von Erlacha i kako se dolazilo do informacija o dalekim građevinama i izvorima koji su se koristili. Iz današnje perspektive brzoga protoka informacija i njihove dostupnosti teško je zamisliti teškoće s kojima se suočavao Fischer prilikom nastanka knjige kada je crtežima pokušao dočarati jedinstvena odredišta i neodoljive lokalitete svojim čitateljima, koristeći se rijetkim pisanim i crtanim izvorima. Nadamo se da je izložba uspjela potaknuti znatizelju posjetitelja i vratiti ih na trenutak u prošlost kako bi mogli otputovati na čudesno putovanje na koje ih vode maštoviti crteži jednoga od najslavnijih arhitekata baroka.

The NSK exhibition of drawings by Fischer von Erlach in Zagreb's Zrinjevac Park

Between the exhibitions in [Salzburg](#) (2023) and [Vienna](#) (2024) featuring the drawings in the [Print Collection](#) of the National and University Library in Zagreb (NSK) by Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656-1723), the audience in Zagreb also got the opportunity to get acquainted with the works of one of the most famous architects of the Baroque held by NSK.

Marking the 300th anniversary of the death of the great artist and author the first successful comparative study of world architecture (*Entwurf Einer Historischen*

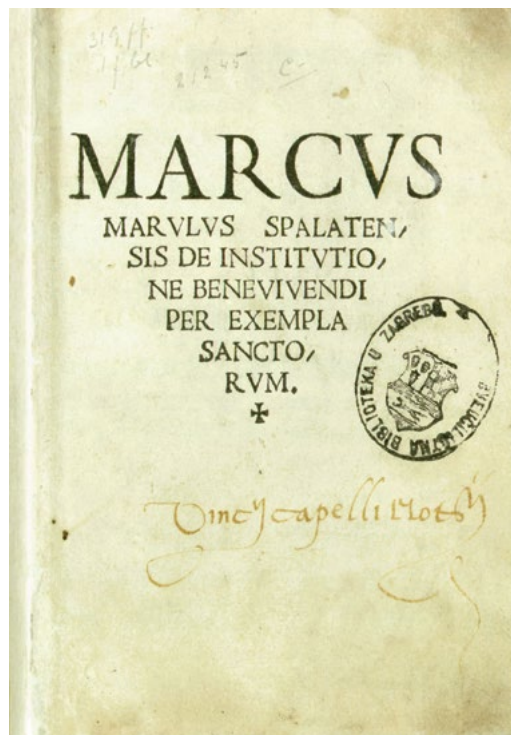
Architektur, 1721), *A Marvellous Journey with Fischer von Erlach* exhibition was put on in Zagreb's Zrinjevac Park between 31 August and 6 September 2023, during which period the lovers of art, architecture and history and the park's many visitors had the opportunity to learn more about Fischer and his legacy. Fischer's drawings in the NSK Print Collection probably make the most comprehensive assemblage of drawings by this famous builder, whose work shaped the architecture of the Habsburg Monarchy at the turn of the 18th century.

Tematskim susretom *Marko Marulić – 500 godina kasnije* najavljena *Godina Marka Marulića*

{ Marko Marulić (*Marcus Marulus Spalatensis*), hrvatski književnik i jedan od najpoznatijih europskih humanista, preminuo je 5. siječnja 1524. godine. U povodu 500. obljetnice njegove smrti, Vlada Republike Hrvatske proglasila je 2024. [Godinom Marka Marulića](#).

Nastojeći istaknuti približavanje velikoga jubileja, [Matica hrvatska](#), [Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje](#) i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u prosincu 2023. godine organizirali su tematski susret s povodom *Marko Marulić – 500 godina kasnije*. Razgovor posvećen Maruliću moderirala je inicijatorica susreta prof. dr. sc. Cvijeta Pavlović, pročelnica Odjela za književnost Matice hrvatske, a u njemu su sudjelovali dr. sc. Marijana Horvat, dr. sc. Irena Galić Bešker, prof. dr. sc. Dino Milinović, Lada Žigo Španić, prof. dr. sc. Iva Grgić Maroević i prof. dr. sc. Božo Skoko.

„Naš, a svjetski – tako bismo mogli nazvati ovoga splitskog humanista čija su djela čitali i sv. Franjo Ksaverski, Thomas More i mnogi drugi europski i domaći uglednici. Raznovrsnost Marulićeva opusa, a Marulić je bio i srednjovjekovni, i humanistički, i renesansni pisac, jedan je od razloga zbog kojih mu se neprestano vraćamo – i kao znanstvenici i kao umjetnici, a naravno i kao institucije koje u promicanju njegove ostavštine nose i najveću odgovornost“, istaknula je, između ostaloga,

Naslovna stranica prvoga poznatog izdanja *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*, Venecija, 1507., Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Djelo je bilo velika uspješnica 16. stoljeća i doživjelo je gotovo 60 izdanja na brojnim europskim jezicima. / The title page of the first known edition of *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*, a 1507 work by “the father of Croatian literature”, Marko Marulić, published in Venice and subsequently going through around 60 editions in many European languages, as a widely popular 16th-century read. Manuscripts and Old Books Collection, National and University Library in Zagreb.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrića Zvonarek

Uzvanici tematskoga susreta *Marko Marulić – 500 godina kasnije*, svaki iz vizure svojega područja – jezika, književnosti, znanosti i književnosti i odnosa s javnošću – govorili su o ulozi Marka Marulića nekoć i danas. / Participants in the 2023 get-together spotlighting the role of Marko Marulić in the past and today from the perspective of language, literature, science, even public relations. National and University Library in Zagreb, 7 December 2023.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Na tematskome susretu posvećenu Marku Maruliću klapa *Nostalgija* izvela je čuvenu Marulićevu pjesmu *Divici Mariji* koju je uglazbio Šime Marović. / The programme of the 2023 get-together spotlighting "the father of Croatian literature" Marko Marulić included a performance by a klapa singing group *Nostalgija* of Marulić's famous Marian hymn (*Divici Mariji*), set to music by Šime Marović. National and University Library in Zagreb, 7 December 2023.

glavna ravnateljica Knjižnice prof. dr. sc. Ivanka Stričević u svojem pozdravnom govoru.

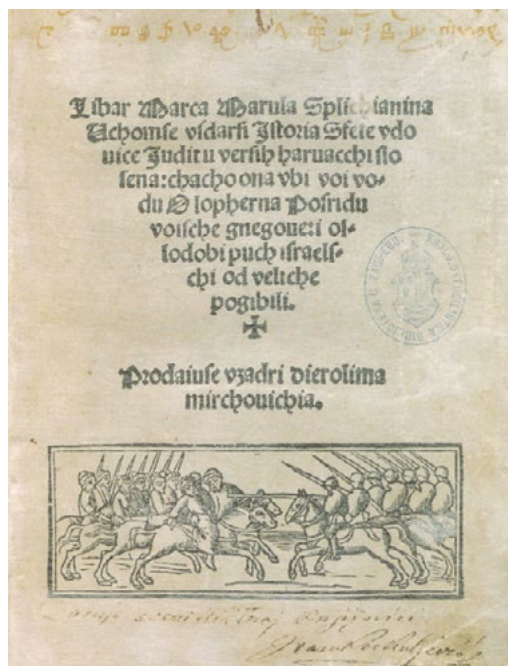
Upravo će ustanove u 2024. godini dati najveći doprinos obilježavanju 500. obljetnice Marulićeve smrti. Najavljeno je to i u Splitu 5. siječnja 2024. godine, na svečanosti otvorenja Godine Marka Marulića, u prostoru Književnoga kruga Split.

A Marko Marulić nije samo otac hrvatske književnosti, što je atribut koji mu je pripisan zahvaljujući autorstvu *Judite*, prvoga umjetničkog epa na hrvatskome jeziku. Marulić je i brend, jedna od istaknutih sastavnica hrvatskoga kulturnog identiteta, ujedno i jedan od najprevođenijih hrvatskih književnika svih vremena. Za života, najpopularnija djela bila su mu ona na latinskome jeziku.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u svojem fondu čuva neka od najznačajnijih Marulićevih izdanja. Kako bi ih okupila na jednome mjestu i učinila dostupnim javnosti, 2018. godine uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske provela je projekt *Digitalna zbirka djela Marka Marulića* i kreirala virtualnu izložbu *Marko Marulić* (<http://virtualna.nsk.hr/marulic>). Osim virtualne, Knjižnica je organizirala i niz fizičkih izložaba posvećenih ocu hrvatske književnosti, od kojih je možda najpoznatija ona pripremljena 2020. godine u povodu predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem Europske unije. Izložba je pod nazivom *Marko Marulić – europski humanist* gostovala širom Litve i u Švicarskoj.

U Godini Marka Marulića NSK u suradnji s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje priprema znanstveni skup

Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića koji će se održati 21. i 22. studenoga 2024. godine u prostoru CroAtriuma. U pripremi je i projekt virtualnoga objedinjavanja Marulićevih autografa iz raznih europskih ustanova, a u znaku velikoga Marulićeva jubileja bit će i tradicionalni Dani otvorenih vrata Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Naslovna stranica epa *Judita*, Venecija, 1522., Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Zahvaljujući ovom djelu, Marulić je stekao naziv oca hrvatske književnosti i hrvatskoga Dantea. / The title page of the 1522 Venice edition of *Judita*, a work by Marko Marulić which earned him the title of "the father of Croatian literature" and "the Croatian Dante". Manuscripts and Old Books Collection, National and University Library in Zagreb.

Razgovor s povodom

Marko Marulić – 500 godina kasnije

Četvrtak, 7. prosinca, 14 sati
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

The Year of Marko Marulić: 2024 announced as the year of “the father of Croatian literature”

Wishing Croatia to fittingly mark the 500th anniversary in 2024 of the passing of Marko Marulić (Marcus Marulus Spalatensis, 1450-1524), considered “the father of Croatian literature” and “the Croatian Dante”, the Government of the Republic of Croatia declared [2024 the Year of Marko Marulić](#).

In December 2023, in an effort to bring to the attention of the public the approaching of the great anniversary, the Matica hrvatska cultural organisation, Institute for the Croatian Language and National and University Library in Zagreb (NSK) organised a special get-together spotlighting Marulić’s invaluable legacy (*Marko Marulić – 500 godina kasnije*). The programme was moderated by its initiator, the Head of the Matica hrvatska organisation’s Department of Literature Prof Cvijeta Pavlović, and its other participants were a Scientific Adviser at the Institute Dr Marijana Horvat, the Head of the NSK Manuscripts and Old Books Collection Dr Irena Galić Bešker, Professor at the History of Art Department of the University of Zagreb’s Faculty of Humanities and Social Sciences Dino Milinović,

Croatian writer and winner of the 2012 EU Prize for Literature Lada Žigo Španić, Professor at the University of Zadar’s Department of Italian Studies Iva Grgić Maroević and Professor at the University of Zagreb’s Faculty of Political Science Božo Skoko.

NSK and the Institute are jointly preparing a conference which will commemorate the anniversary by juxtaposing the history of the Croatian language and the digital age ([Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića](#)). Scheduled to take place on 21 and 22 November 2024, the conference will be held in CroAtrium, the Library’s multimedia lab and heritage interpretation centre. Preparations are under way for a project aimed at bringing together in one place the digital copies of Marulić’s autograph manuscripts held by various European institutions and the anniversary will also be celebrated as part of the 2024 NSK *Doors Open Days* programme, traditionally ushering in the marking of the National and University Library in Zagreb Day.

Konferencije i skupovi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u 2023. godini

U skladu sa svojom ulogom, viđenjem i poslanjem, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u 2023. godini organizirala je i održala nekoliko stručnih konferencija i skupova, domaćih i međunarodnih. U kratkome prikazu predstavljamo vam one u kojima je Knjižnica nastupila samostalno ili kao glavni organizator: dvanaesti D-fest, 14. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, 2. međunarodnu konferenciju o zelenim knjižnicama Let's Go Green i Sistemsko knjižničarstvo 2023.: Digitalna transformacija.

Renata Petrušić

Dvanaesti D-fest

Dvanaesti *D-fest* (*Festival hrvatskih digitalizacijskih projekata*), skup posvećen digitalizaciji kulturne i znanstvene baštine, sustavima za upravljanje digitalnom građom, digitalnim proizvodima i uslugama te promidžbi digitalizacijskih projekata, održan je 4. i 5. svibnja 2023. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Festival je okupio stručnjake s izlaganjima o aktualnim temama te prikazima projekata digitalizacije građe u ustanovama iz područja kulture i znanosti. Uvid u aktualna pitanja teorije i prakse upravljanja digitalnom kulturnom i znanstvenom baštinom te razmjena znanja i iskustava rastuće zajednice posvećene toj temi u središtu su ciljeva skupa koji Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu organizira od 2011. godine.

Iznimno bogat i raznovrstan program *D-festa* započeo je pregledom aktivnosti projekta *e-Kultura – Digitalizacija kulturne baštine*, nacionalnoga projekta usmjerenoga razvoju infrastrukture za upravljanje digitalnom kulturnom baštinom i osnaživanju ustanova u području digitalizacije građe, trajne pohrane, digitalnoga objedinjavanja i razvoja usluga. O projektu su, u sklopu panel-rasprave, razgovarali predstavnici Ministarstva kulture i medija i partnerskih ustanova kako bi upoznali kolege s dosadašnjim rezultatima projekta. Slijedio je blok izlaganja s prikazom razvojnih iskoraka u upravljanju digitalnom građom, novim uslugama, ali i promjenama u normativnome okviru područja.

Dvije održane radionice bile su također posvećene projektu *e-Kultura*. Prva je donijela informacije o procesu

Autorica fotografija / Photos by: Renata Breka.

D-fest je i ovaj put uspostavio prostor za druženje, učenje, raspravu i razmjenu ideja povezanih s aktualnim temama u području digitalizacije. / The Twelfth Festival of Croatian Digitisation Projects, *D-fest* 2023, once again provided opportunities for getting together, learning, discussing issues and exchanging ideas related to current topics in the field of the digitisation of heritage.

trajne pohrane digitalne građe te objave i dostave podataka u Europeanu, a druga se bavila izradbom virtualnih izložaba u sustavu e-Kultura. Zadnji blok izlaganja prvoga dana Festivala ponudio je pregled projekata u području digitalizacije glazbene i fotografske kulturne baštine.

Program *D-festa* nastavio se blokom predavanja o dvjema aktualnim temama – razvoju umjetne inteligencije koja svoju primjenu nalazi i u područjima kulture i znanosti te građanskoj znanosti kojom se ostvaruje sudjelovanje građana u projektima znanstvenih i baštinskih ustanova i omogućuju novi načini približavanja kulture i znanosti javnosti. U ostalim izlaganjima predstavljeni su rezultati provedenih projekata digitalizacije, nove virtualne izložbe te drugi inovativni načini i alati za predstavljanje baštine u digitalnome okružju. Drugi su dan predstavljena i izlaganja na posteru koja su donijela pregled projekata i

ostvarenih programa u području digitalizacije i izradbe digitalnih proizvoda i usluga brojnih baštinskih ustanova.

Vrativši se u fizičke prostore Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, nakon prošlogodišnjih virtualnih izdanja, s 146 sudionika, 69 izlagača, 25 izlaganja, deset posterskih izlaganja, dvije radionice i panel raspravom, *D-fest* je i ovaj put omogućio uvid u različite aspekte digitalizacije te upravljanja i korištenja digitalnom građom i dodatno pridonio raspravi i razmjeni ideja o aktualnim zbivanjima u području digitalizacije, a osobito u edukaciji i osnaživanju sudionika u njihovu radu u području digitalizacije u baštinskim ustanovama i šire.

Pojedinosti o temama zastupljenima na 12. *D-festu*, program *D-festa*, programska knjižica i prezentacije održanih izlaganja nalaze se na mrežnim stranicama *D-festa* na e-adresi <http://dfest.nsk.hr/>.

Dunja Marija Gabriel

14. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj – s međunarodnim sudjelovanjem

Organiziranjem *14. savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj – s međunarodnim sudjelovanjem* u Dubrovniku od 11. do 14. listopada 2023. u prostorima Studentskoga doma Sveučilišta u Dubrovniku, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu kao glavni organizator obilježila je dvadesetu obljetnicu rada ove nacionalne konferencije posvećene narodnomu knjižničarstvu (2003. – 2023.).

Savjetovanje se odvijalo u suorganizaciji Hrvatskoga knjižničarskog društva, Dubrovačkih knjižnica i Knjižničarskoga društva Dubrovnik, u partnerstvu s Nacio-

nalnom i sveučilišnom knjižnicom u Ljubljani, Savezom knjižničarskih društava Slovenije, Udrugom narodnih knjižnica Grosuplje i Deskom Kreativne Europe uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Dubrovačko-neretvanske županije i Grada Dubrovnika. Glavna tema trodnevne konferencije bila je *Narodne knjižnice – stabilnost i održivi razvoj*.

U plenarnim izlaganjima bilo je riječi o osnaživanju i održivosti hrvatskoga knjižničnog sustava. Izlagači su predstavili nacionalne strateške dokumente – *Nacrt prijedloga*

Autor fotografija / Photos by: Vedran Levi.

Na 14. savjetovanju za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj sudjelovalo 187 sudionika iz Hrvatske, Slovenije, Irske, Italije i Velike Britanije, održano je 61 izlaganje i prikazano je deset filmova u sklopu Knjižničarskoga filmskog festivala. / The 14th Croatian Conference on Public Libraries brought together 187 participants from Croatia, Slovenia, Ireland, Italy and the UK, featuring 61 presentations and ten films screened as part of its Library Film Festival.

Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine i Plan razvoja mreže pokretnih knjižnica u Republici Hrvatskoj od 2023. do 2032. godine te međunarodne preporuke Vijeća Europe i EBLIDA-e za knjižnično zakonodavstvo i politiku u Europi, aktivnosti NAPLE Foruma, aktivnost i značaj IFLA-e na europskoj razini i britanski primjer uporabe univerzalnih knjižničnih vrijednosti za zagovaranje financiranja knjižnica.

Središnji dio savjetovanja u Dubrovniku bio je posvećen suvremenim modelima i izvorima financiranja narodnih knjižnica. Predstavljena su istraživanja o financiranju narodnih knjižnica u Sloveniji i Hrvatskoj koja su pokazala potrebu za izdvajanjem značajnijih sredstava iz državnoga proračuna, neprekidnom edukacijom knjižničnoga osoblja i uporabi međunarodnih projekata i korištenju alternativnih izvora financiranja, aktivnijim uključivanjem u različite europske programe i povezivanjem knjižnica u provedbi europskih projekata. Održane su dvije radionice, od kojih je prva bila međunarodna i u suorganizaciji s direktorom EBLIDA-e Giuseppeom Vitiellom o temi *Učinite to kroz europske programe!*. Prikazani su programi, i to Europski strukturni fond, Erasmus+ i Kreativna Europa radi podi-

zanja svijesti o značaju europskih fondova i programa te edukacije o njihovu korištenju. Na drugoj radionici, *Kako se priključiti ERASMUS+ programu?*, predstavljene su razne mogućnosti uključivanja i dobiti sudjelovanja u takvom programu. Prikazani su projekti financiranja i procesa nabave vozila za bibliobusne službe u Hrvatskoj u okviru sredstava Europskoga socijalnog fonda, uz provedbu programa poticanja čitanja i podizanja javne svijesti o značaju čitanja za osobni razvoj i društvenu integraciju.

Panel-rasprava tematizirala je zelene knjižnice i održivi razvoj, a dio izlaganja prikazao je promjene u poslovanju narodnih knjižnica zbog digitalnoga skoka te potrebe knjižničara da premoste izazove digitalnoga svijeta i steknu određenu razinu digitalnih kompetencija za zadovoljavanje potreba korisnika. U okviru Knjižničarskoga filmskog festivala dodijeljena je nagrada publike za najbolji film Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci i priznanja organizatora Savjetovanja za tri najbolja postera. Tijekom konferencije organizirana je izložba nakladnika, posjet Dubrovačkim knjižnicama (Narodnoj knjižnici Grad) i Gradskoj knjižnici Metković te razgledavanje kulturnih znamenitosti Grada Dubrovnika.

Dolores Mumelaš

Druga međunarodna konferencija o zelenim knjižnicama *Let's Go Green*

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu organizirala je i ugostila 2. međunarodnu konferenciju o zelenim knjižnicama *Let's Go Green* koja je održana 9. i 10.

studenoga 2023. u partnerstvu s Radnom skupinom za okoliš, održivost i knjižnice Međunarodnoga saveza knjižničarskih društava i ustanova, Hrvatskim knjiž-

Autorice fotografija / Photos by: Renata Breka i Dobriła Zvonarek

Konferencija *Let's Go Green* održala se u prostoru CroAtriuma, uz izložbu fotografija prirode Mije Perković i Damjana Kopričanca te umjetničke instalacije akademskoga slikara i stručnjaka za restauraciju i konzervaciju Stevo Leskarca. / NSK hosted *Let's Go Green! 2023*, its second international green libraries conference, at the CroAtrium multimedia lab and heritage interpretation centre, displaying as part of the conference programme the exhibition of photographs by NSK conservation specialist Mia Perković and NSK bookbinding specialist Damjan Kopričanec as well as installation artwork by NSK conservation expert and academic painter Stevo Leskarac bringing attention to the problem of plastic pollution.

ničarskim društvom, Komisijom za zelene knjižnice i Zagrebačkim knjižničarskim društvom, a uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske. Službeni jezik konferencije bio je engleski.

Prvoga su dana konferencije zastupljene teme izlaganja bile održivi trendovi koji oblikuju knjižnice, zelene knjižnice u sklopu održivih zajednica te građanska znanost i održivost. Održane su i posterske prezentacije, rasprava o održivosti u knjižnicama i radionica o izradbi održivih setova građanske znanosti. Drugoga dana konferencije govorilo se o osnaživanju knjižnica, a predstavljeni su i primjeri dobre prakse u narodnim i školskim knjižnicama. Također, održana je i panel rasprava o perspektivama mladih u održivome razvoju. Konferencija je završena *pub* kvizom koji je obuhvatio sva izlaganja predstavljena tijekom konferencije.

dr. sc. Dijana Machala

Sistemske knjižničarstvo 2023.: Digitalna transformacija

Konferencija [*Sistemske knjižničarstvo 2023.: Digitalna transformacija*](#) održala se 12. prosinca 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu kao hibridna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem u okviru 7. godišnje otvorene konferencije korisnika Integriranoga knjižničnog sustava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te knjižnica iz sustava znanosti i visokoga obrazovanja Republike Hrvatske. Konferencija je namijenjena

Svrha je konferencije bila predstaviti primjere dobre prakse, istražiti javnu percepciju programa za zelenu pismenost u knjižnicama i pružiti neprekidno stručno usavršavanje u vezi s održivošću knjižnica. Konferencija je težila povezati knjižnice i stručnjake u području održivosti kako bi promicala održivi razvoj i stvaranje čistijega, zdravijega okoliša za buduće naraštaje. Omogućivši razmjenu najnovijih saznanja i praksi u području zelenih knjižnica, konferencija je potaknula temeljito razmatranje održivosti u svim vrstama knjižnica, potičući aktivnu suradnju i dijalog u sklopu globalne mreže sudionika. Sudjelovalo je više od osamdeset stručnjaka iz zemlje i inozemstva, a tijekom konferencije imali su priliku slušati više od dvadeset izlaganja i vidjeti pet posterskih prezentacija međunarodno priznatih znanstvenika, stručnjaka i aktivista s područja održivosti i zelenih inicijativa. S obzirom na posjećenost i interes, nadamo se da će NSK u budućnosti organizirati i treću konferenciju o zelenim knjižnicama.

informativnim stručnjacima i knjižničarima iz svih vrsta knjižnica neovisno o knjižničnom programu u uporabi ili stupnju automatizacije i informatizacije poslovanja knjižnica.

Tema konferencije pod nazivom *Digitalna transformacija* aktualizirala je pitanja digitalne preobrazbe baštinskoga sektora, utjecaja umjetne inteligencije, razvoja novih

Autorica fotografije / Photo by: Sonja Hrelja.

Na konferenciji *Sistemske knjižničarstvo 2023.* sudjelovalo je više od stotinu sudionika iz Hrvatske i inozemstva. / Over a hundred participants from Croatia and abroad gathered at the *NSK Systems Librarianship Conference 2023.*

koncepta knjižnične tehnologije, razvoja standarda u informacijskome području, umrežavanja, povezivanja informacijskih sustava, razvoja formata za obradu znanja, povezanih podataka, razvoja metapodatkovnih standarda i ontologija, razvoja i primjene semantičke infrastrukture, otvorenih podataka i ponovne uporabe podataka.

Ovogodišnja konferencija, koja je organizirana uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, imala je dvanaest izlaganja, od kojih jedno pozvano i dva posterska izlaganja. Program je bio podijeljen u tri tematske cjeline. U prvoj cjelini održano je pozvano izlaganje izv. prof. dr. sc. Tomislava Stipančića pod nazivom *Transformativni utjecaj umjetne inteligencije u razvoju digitalno zrelih obrazovnih okruženja*. Slijedila su dva izlaganja domaćih znanstvenika i međunarodnih stručnjaka koja su pružila uvid u primjenu umjetne inteligencije i generativne umjetne inteligencije u segmentima obrazovanja te informacijskoga i baštinskoga područja. Drugi tematski blok donio je izlaganja u području digitalne zrelosti visokoga obrazovanja s posebnim naglaskom na metodologiju za izradbu okvira za digitalnu zrelost knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti. Izlaganja u okviru ovoga tematskog bloka donijela su prikaz iskustava i

rezultata partnerskih ustanova u projektu *e-Sveučilišta*. Zadnji tematski blok sastojao se od pet izlaganja domaćih i međunarodnih stručnjaka koji su prenijeli informacije o primjeni digitalne tehnologije u knjižnicama.

Predavanja su omogućila razmjenu najnovijih spoznaja i praksi iz područja razvoja i primjene informacijskih sustava te segmenta digitalne transformacije knjižnica i baštinskih ustanova. Aktualizirala su se pitanja digitalne preobrazbe visokoga obrazovanja, uloge visokoškolskih knjižnica kao i knjižnica drugih vrsta, utjecaja umjetne inteligencije i razvoja novih koncepta knjižnične tehnologije. Istaknuta je uloga knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti u digitalnoj preobrazbi visokih učilišta i naglašeno je kako knjižničari u digitalnome obrazovanju imaju značajnu ulogu u izgradnji digitalne infrastrukture.

Konferencija je pružila uvid u najnovije tehnologije, strategije digitalnoga upravljanja informacijama i načine na koje se mogu iskoristiti digitalni alati za unaprjeđenje pružanja knjižničnih usluga. Na primjerima koje su pripremili izlagači, sudionici su imali priliku dobiti nove ideje i polazne točke za digitalnu transformaciju svojih knjižnica.

Autori fotografija / Photos by: NSK i Vedran Levi.

The NSK conferences in 2023

In line with its function, vision and mission, the National and University Library in Zagreb (NSK) organised and co-organised several national and international conferences in 2023, for some of them also acting as the host.

On 4 and 5 May 2023, the Library hosted *D-fest 2023*, the 12th edition of the Festival of Croatian Digitisation Projects, its annual conference spotlighting the digitisation of cultural and scientific heritage, digital management systems and digital products and services and promoting digitisation projects focusing on cultural heritage. Bringing together 146 participants, who attended a dynamic programme featuring 69 speakers, 25 oral and 10 poster presentations, two workshops and a panel discussion, *D-fest* once again provided insight into different aspects of the digitisation of heritage and of the management and use of digital heritage and contributed to debates and creative exchanges of ideas concerning the latest developments in the field of digitisation.

The 14th Croatian Conference on Public Libraries, which NSK organised in cooperation with its Croatian and Slovenian partners, was held from 11 to 14 October 2023 and hosted by the University of Dubrovnik. Themed *Public libraries – funding sources for sustainable development (Narodne knjižnice – izvori financiranja za održivi razvoj)*, the conference addressed issues related to the strengthening of the Croatian library system and making and keeping it sustainable, alternative funding sources available to public libraries, green libraries and their role in attaining sustainable development, while some speakers focused on the changes in the work of public libraries resulting from digital transformation.

Let's Go Green! 2023, The Second NSK International Green Libraries Conference, took place on 9 and 10 November 2023, at CroAtrium, NSK's multimedia lab and heritage interpretation centre. Organised through the Library's cooperation with partners from Croatia and abroad and supported by the Croatian Ministry of Culture and Media, the conference enabled the exchange of new insights and presentation of new practices when it comes to green library initiatives, prompting the bringing of sustainability into sharp focus in all types of libraries and calling for active cooperation and dynamic dialogue within a global network. The conference programme, which attracted over 80 participants, featured more than 20 presentations by internationally acclaimed researchers, experts and activists and included a session with 5 poster presentations.

The last of the Library's 2023 conferences was its *Systems Librarianship Conference 2023*, which it hosted on 12 December 2023 as part of the 7th open conference for the users of the NSK and Croatian Academic and Research Libraries Integrated Library System. Themed *Digital Transformation* and held as a hybrid event with the support of the Croatian Ministry of Culture and Media, the conference featured 12 presentations dealing with issues relating to the digital transformation of the heritage sector, the impact in this context of the rise of artificial intelligence, development of new concepts in library technologies, development of information standards, networking, linking of information systems, development of formats for knowledge processing, linked data, development of metadata standards and ontologies, development and implementation of semantic infrastructure, open data and data reuse.

Autorica fotografije / Photos by: Dobriša Zvonarek.

Ukratko

Pripremila: Maja Mlinarević

Veleposlanik Republike Čile posjetio NSK

Veleposlanik Republike Čile u Republici Hrvatskoj, njegova ekscelencija Cristián Edgardo Streeter Nebel, posjetio je 10. siječnja 2023. Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu. Tom se prigodom susreo s glavnom ravnateljicom Knjižnice prof. dr. sc. Ivankom Stričević. Tijekom susreta dogovoreno je gostovanje izložbe o Magellanovu putovanju oko svijeta u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Glavna ravnateljica NSK sudjelovala na sastanku Izvršnoga odbora CENL-a

Glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka Stričević sudjelovala je 23. siječnja 2023. u Parizu na sastanku Izvršnoga odbora *CENL-a* (Konferencija ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica / Conference of European National Librarians – CENL). Na sastanku se razgovaralo o planovima za budućnost, financijskim oblicima poslovanja CENL-a i organizaciji godišnjega sastanka.

Predstavljena monografija Aleksandar Marks

U organizaciji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Gradskoga muzeja Čazma 7. veljače 2023. u velikome predvorju Knjižnice održano je predstavljanje monografije *Aleksandar Marks* uz prigodnu jednodnevnu izložbu u povodu 100. obljetnice rođenja ovoga vrsnog animatora, grafičara, ilustratora i slikara te 20. obljetnice postojanja Galerije Aleksandar Marks, utemeljene u sklopu Gradskoga muzeja u Čazmi.

Virtualna izložba Hrvatske gramatike

U povodu Međunarodnoga dana materinskoga jezika na portalu Virtualne izložbe NSK objavili smo virtualnu izložbu *Hrvatske gramatike* koja je posvećena hrvatskim dopreporodnim gramatikama.

Virtualna izložba rezultat je suradnje Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u digitalizaciji dopreporodnih gramatika i njihove obrade u sklopu znanstvenoga projekta *Retrodigitalizacija i interpretacija hrvatskih gramatika do ilirizma – Retrogram*.

Predstavljeno faksimilno izdanje Misala po zakonu rimskoga dvora

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 20. veljače 2023. predstavljeno je veličanstveno *faksimilno izdanje* prve hrvatske tiskane knjige pod nazivom *Misal po zakonu rimskoga dvora*.

U nakladničkom pothvatu koji je trajao više od godinu dana, a kojemu je svrha današnjim čitateljima približiti jednu od najvažnijih knjiga u povijesti Hrvatske, sudjelovali su: Staroslavenski institut, Katedra Čakavskoga sabora Roč, Mozaik knjiga i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Dan Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Dani otvorenih vrata NSK 2023.

Uoči Dana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Knjižnica je 20. i 21. veljače 2023. otvorila svoja vrata u sklopu Dana otvorenih vrata NSK. Bila je to jedinstvena prilika zaviriti u škrinju s blagom iz nacionalne kulturne baštine koja je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pronašla svoj dom.

Dan NSK obilježen je svečanom proslavom 22. veljače uz nazočnost velikoga broja istaknutih uzvanika, a na svečanoj su proslavi proglašeni i dobitnici *Nagrade i priznanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2022. godinu*.

Dan Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu obilježava se tradicionalno 22. veljače, u spomen na dan kada

je 1483. godine otisnuta prva hrvatska tiskana knjiga *Misal po zakonu rimskoga dvora*.

Autorica fotografije: Renata Breka.

Obilježena 30. obljetnica nacionalne .hr domene

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 2. ožujka 2023. svečano je obilježena 30. obljetnica postojanja hrvatske nacionalne domene.

Trenutačno je registrirano otprilike 125 000 domena, a Hrvatska je jedina europska zemlja koja svojim građanima i pravnim osobama omogućuje registraciju besplatnih .hr domena.

Dio izložbe *Seamus Heaney: Listen Now Again* u NSK

Izložba posvećenu Seamusu Heaneyu, jednomu od najvećih irskih suvremenih književnika, gostovala je u ožujku 2023. u malome predvorju NSK.

Na 15 izložbenih panoa, koji čine putujući dio velike izložbe Nacionalne knjižnice Irske *Seamus Heaney: Listen Now Again*, prikazan je život i rad ovoga dobitnika Nobelove nagrade za književnost za „djela lirske ljepote i etičke dubine koja uzvisuju svakodnevna čuda i oživljavaju prošlost”.

Dobra knjiga u dobrom društvu

Projekt *Dobra knjiga u dobrom društvu* 29. ožujka 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pokazao je da su čitanje, znanje, komunikacija i dijalog važne teme u našem društvu. Na događanju su nazočili mnogi istaknuti pojedinci iz domaćega javnog života, i to Vlatka Kolarović, Ksenija Banović, Tamara Babun, Hrvoje Balen, Ivan Koprić, Danica Ramljak, Višeslav

Raos, Dubravka Sinčić Ćorić, Dražen Klarić, Božo Skoko i Toni Milun. Za vrhunsku glazbenu kulisu pobrinuo se Ante Gelo.

Svrha je projekta stvaranje nacionalne platforme svih koji potiču čitanje kao važan oblik vlastitoga znanja i razvoja te promicanje važnosti kulture dijaloga.

Svjetski dan Roma

Svjetski dan Roma svečano je obilježen 5. travnja 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u spomen na jedan od najvažnijih događaja u povijesti Roma, Prvi svjetski kongres Roma, koji je održan 1971. godine u Londonu.

Izložba *Pravednici među narodima – Hrvatska*

Izložba *Pravednici među narodima – Hrvatska* otvorena je 17. travnja 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u povodu Dana sjećanja na žrtve holokausta (Jom ha-Šoa). Izložbom se željelo odati počast građanima Hrvatske koji su zauzeli stav protiv fašističkoga režima i zločina te Židovima – žrtvama Drugoga svjetskog rata u Hrvatskoj.

Održana dvanaesta Noć knjige

Središnja tema *Noći knjige 2023.* bila je umjetna inteligencija, a pitanjem *Sanjaju li roboti električne knjige?* nastojao se dati poticaj promišljanju ovoga fenomena i njegovu dovođenju u vezu s knjigom i čitanjem. Uz umjetnu inteligenciju, sudionici Noći knjige bavili su se i ovogodišnjim književnim obljetničarima, i to Miljenkom Smojom, Miroslavom Krležom, Dinkom Šimunovićem, Antunom Gustavom Matošem i Marijom Jurić Zagorkom.

Na simboličan je način Noć knjige 2023. otvorena 21. travnja u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Tom su prigodom predstavljeni najnoviji rezultati istraživanja o čitanju i kupovini knjiga u Republici Hrvatskoj. Likovni i literarni natječaj za učenike osnovnih i srednjih škola *Umjetna ili uvjetna inteligencija?* predstavio je laureate u kategoriji likovnih radova, a na svečanome događanju dodijeljene su i zahvalnice partnerima i sponzorima humanitarnoga projekta *Ukrajina u fokusu*.

Veleposlanica Latvije u službenome posjetu NSK

Izvanredna i opunomoćena veleposlanica Republike Latvije u Republici Hrvatskoj sa sjedištem u Budimpešti, njezina ekscelencija Agnese Kalniņa, posjetila je 26. travnja 2023. Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu. U toj se prilici sastala s glavnom ravnateljicom Knjižnice prof. dr. sc. Ivankom Stričević. Na sastanku se razgovaralo o mogućem nastavku suradnje u organizaciji i razmjeni izložaba koja je započela 2007. godine gostovanjem izložbe *Book Art in Croatia* u Nacionalnoj knjižnici Latvije.

Izložba *Naše zajedničko europsko arhitektonsko naslijeđe*

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 8. svibnja 2023. otvorena je izložba *Naše zajedničko europsko arhitektonsko naslijeđe*, posvećena zajedničkim arhitektonskim konturama većih gradova u srednjoj i jugoistočnoj Europi. Autor je izložbe čuveni bugarski arhitekt Belin Teoharov Mollov.

Predstavljena nova likovna monografija Dražena Trogrlića

Uz prigodnu jednodnevnu izložbu s crtežima iz fonda Grafičke zbirke NSK, 12. svibnja 2023. predstavljena je likovna monografija *Crtež kao otkrivanje svijeta : radovi na papiru Dražena Trogrlića = Drawing as Discovery of the World : Dražen Trogrlić* u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade.

Dražen Trogrlić cijenjeni je hrvatski slikar, kipar i grafičar razvedena opusa i rafinirane poetike koji na hrvatskoj likovnoj sceni djeluje četiri desetljeća.

Festival povijesti *Kliofest*

U NSK je 16. svibnja 2023. otvoren deseti, jubilarni Festival povijesti *Kliofest*, na kojem su tijekom četiriju dana održavanja povjesničari i ljubitelji povijesti mogli sudjelovati u raspravama na čak jedanaest okruglih stolova, poslušati rezultate istraživačkih projekata na nekoliko znanstvenih tribina, uživati u brojnim predstavljajima knjiga i pogledati pet zanimljivih izložaba. Tijekom *Kliofesta* održao se i sajam knjiga s povijesnom i srodnom tematikom.

Autorica fotografije: Renata Breka.

Održana deveta *Knjižna booka*

Svečanost knjige i čitanja – deveta *Knjižna booka* održana je 24. svibnja 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Uz bogat program, u prostoru NSK postavljene su tematske izložbe i radovi učenika osnovnih i srednjih škola nastali u suradnji sa školskim knjižničarima i pod njihovim stručnim vodstvom.

Predstavljena knjiga pjesama *Haiku iz bolnice* Luka Paljetka

Autorica fotografije: Renata Breka.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 16. lipnja 2023. predstavljena je knjiga pjesama *Haiku iz bolnice* Luka Paljetka, našega istaknutog književnika, književnoga prevoditelja i akademika. Uz stihove Luka Paljetka, osobitu vrijednost ovoga izdanja čini i 16 grafičkih listova u tehnikama bakropisa i akvatinte umjetnika Mirana Šabića, koji su u toj prigodi bili izloženi u velikome predvorju Knjižnice.

Glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu na redovitome godišnjem sastanku CENL-a

Glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka Stričević sudjelovala je na redovitome godišnjem sastanku Konferencije ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica (*Conference of European National Librarians – CENL*), održanome od 18. do 20. lipnja 2023. u Parizu u organizaciji Nacionalne knjižnice Francuske.

Godišnji sastanak CENL-a ove je godine bio tematski usmjeren održivu razvoju u europskim nacionalnim knjižnicama. Službeni dio programa bio je posvećen rješavanju poslovanja i planiranja CENL-a, a zatim je slijedilo snimljeno izvješće o situaciji u ukrajinskim knjižnicama koje je pripremila Lyubov Andriivna Dubrovina iz Nacionalne knjižnice Ukrajine.

Predstavljena knjiga *Povijest europskog ujedinjenja*

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 29. lipnja 2023. predstavljena je knjiga *Povijest europskog ujedinjenja* hrvatskoga politologa i diplomata Damira Grubiše.

Knjigu koja je objavljena u povodu 10. obljetnice ulaska Republike Hrvatske u članstvo Europske unije prof. dr. sc. Damir Agičić nazvao je „kapitalnom knjigom autora s bogatim znanstvenim, diplomatskim, ali i prevoditeljskim iskustvom“.

Tematsko druženje uz Krležinu rukopisnu ostavštinu

Autorica fotografije: Renata Breka.

Dana 5. srpnja 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održan je tematski susret uz izložbu rukopisa iz Krležine ostavštine *Iz Autorova pera: rukopisna građa Miroslava Krleže*. Događanje koje je okupilo velik broj zaljubljenika u Krležinu riječ bilo je dio programa 12. *Festivala Miroslav Krleža*.

Predstavnice NSK sudjelovale na Regionalnome sastanku predstavnika nacionalnih ureda za ISBN i ISMN

U Nacionalnoj knjižnici Srbije u Beogradu od 14. do 15. lipnja 2023. održan je Regionalni sastanak predstavnika nacionalnih ureda za ISBN i ISMN. Na sastanku su kao predstavnice Hrvatskoga ureda za ISBN i Hrvatskoga ureda za ISMN sudjelovale koordinatorica ureda mr. sc. Danijela Getliher i djelatnice ureda Antonija Sinković i Jelena Paurić.

Posjet polaznika pete godine francuske zrakoplovne akademije NSK

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 21. srpnja 2023. ugostila je u svojem prostoru 140 kadeta, polaznika pete godine francuske zrakoplovne akademije (*Ecole de l'air et de l'espace*). Tom je prigodom u velikome predvorju Knjižnice postavljena izložba odabrane građe iz zbirke građe posebne vrste NSK.

Kadeti francuske zrakoplovne akademije obišli su prigodnu izložbu o temi francusko-hrvatskih poveznica u zbirkama NSK koju su pripremile rukovoditeljice zbirke građe posebne vrste.

Izložba *Žena u promociji turizma Hrvatske*

Od 1. do 25. kolovoza 2023. u velikome predvorju NSK održana je izložba *Žena u promociji turizma Hrvatske* autorice doc. dr. sc. Jasenke Kranjčević s Instituta

Autorica fotografije: Dobriša Zvonarek.

za turizam. Institut za turizam izložbu je organizirao u suradnji s Institutom za etnologiju i folkloristiku i NSK, a predstavila je putopise, turističke vodiče, plakate, brošure, razglednice i druge materijale koji prikazuju žene različitih društvenih slojeva i svjedoče o značajnoj ulozi žena u promidžbi odmorišnoga, sportskoga, zdravstvenoga i poslovnoga turizma kao i bogatoj hrvatskoj turističkoj baštini.

Karolina Holub postala predsjednica IFLA-ine Sekcije za informativne medije

Knjižničarska savjetnica za razvoj digitalnih knjižnica i zbirke u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu Karolina Holub postala je predsjednica IFLA-ine Sekcije za informativne medije (*IFLA News Media Section*) od 2023. do 2025. godine.

Međunarodna federacija knjižničarskih društava i ustanova IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) samostalna je nevladina i neprofitna organizacija koja zastupa interese knjižničara i njihovih korisnika u cijelome svijetu.

4. stručni skup *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirki: Izazovi vrednovanja knjižničnih zbirki*

Dana 15. rujna 2023. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održan je 4. stručni skup *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirki* o temi *Izazovi vrednovanja knjižničnih zbirki*. Skup je održan u organizaciji Hrvatskoga knjižničarskog društva – Komisije za nabavu knjižnične građe i međuknjižničnu posudbu, a

Autorica fotografije: Sanja Vešligaj.

suorganizator je bila NSK. Financijsku potporu skupu pružilo je Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. Skup je imao sljedeće ciljeve: pružiti pomoć u rješavanju stručnih problema s kojima se susreću knjižničari u dijelu vrjednovanja zbiraka, izmijeniti iskustva knjižničara u provođenju vrjednovanja zbiraka i i uputiti na važnost procesa evaluacije. Rasprava na kraju skupa dovela je do zaključka da knjižnice rijetko provode vrjednovanje zbiraka, da knjižničari nisu upoznati s time kako vrjednovati knjižnične zbirke te da se organizirati i pokrenuti tečaj/edukacija radi educiranja u vrjednovanju zbiraka.

Izložba *Encounter between Three Worlds: 500 Years After the First Circumnavigation of the Earth*

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 1. do 21. rujna 2023. mogla se pogledati izložba *Encounter between Three Worlds: 500 Years After the First Circumnavigation of the Earth* (*Encuentro de tres mundos: a 500 años de la circunnavegación del planeta*).

Ova putujuća izložba Nacionalne knjižnice Čilea obilježava pola tisućljeća otkako je portugalski istraživač Ferdinand Magellan vodio prvo uspješno oplovljavanje Zemlje. Izložba je obogaćena izlošcima građe iz fonda NSK te su predstavljena djela u dvjema tematskim skupinama – *Tragom Magellana u NSK* i *Hrvatski istraživači na tragu Magellana*.

Predstavnik Nacionalne knjižnice Izraela Eyal Miller posjetio NSK

U sklopu razgovora o suradnji dviju nacionalnih knjižnica 8. rujna 2023. Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu posjetio je kolega Eyal Miller, voditelj projekta *Historical Jewish Press* iz Nacionalne knjižnice Izraela, stručnjak za povijesnu periodiku i digitalizaciju. Kolega Miller tijekom je posjeta pregledao relevantnu građu iz fonda NSK, među kojom se nalaze i vrijedni unikatni, dobio uvid u projekt digitalizacije starih hrvatskih novina i časopisa NSK, upoznao procese digitalizacije i opremu te kolegama predstavio projekt Nacionalne knjižnice Izraela *Historical Jewish Press*.

19. okrugli stol za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama

U organizaciji Hrvatskoga knjižničarskog društva – Komisije za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama i Sekcije za narodne knjižnice, u NSK je 22. rujna 2023. održan 19. okrugli stol za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama pod nazivom *Knjižnične usluge za osobe s teškoćama čitanja koje imaju poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD)*.

Ovogodišnja središnja tema skupa izazvala je veliko zanimanje stručne i šire javnosti jer se dotaknula jednoga od

Autorica fotografije: Sonja Hrelja.

najčešćih neurobioloških poremećaja koji je prisutan kod djece, adolescenata, ali i odraslih osoba.

Otvorena izložba *Hrana nije otpad, i ja mogu utjecati!* u NSK

U velikome predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 28. rujna 2023. otvorena je jednodnevna izložba učeničkih radova pod nazivom *Hrana nije otpad, i ja mogu utjecati!* koju je organiziralo Ministarstvo poljoprivrede.

Izložba učeničkih radova o temi otpada od hrane organizira se u povodu obilježavanja Svjetskoga dana osviještenosti o otpadu od hrane i radi podizanja svijesti javnosti o problematici otpada od hrane.

21. međunarodna izložba inovacija ARCA 2023

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 12. listopada 2023. otvorena je 21. međunarodna izložba inovacija *ARCA 2023* na kojoj se moglo vidjeti više od 200 inovacija i novih tehnologija koje su rezultat rada inovatora pojedinaca, istraživačkih timova iz privatnoga i javnoga sektora, akademske zajednice i znanstvenih ustanova te inovativnih uspješnih kao i tek utemeljenih tvrtki iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Republike Sjeverne Makedonije, Moldavije, Češke, Belgije, Njemačke, Turske, Kine, Irana, Poljske, Srbije, Slovenije itd.

Izložba *Preporođeni Šibenik – 150. obljetnica pobjede Narodne stranke u Šibeniku 1872./1873.*

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 19. listopada 2023. svečano je otvorena izložba *Preporođeni*

Autorica fotografije: Renata Breka

Šibenik – 150. obljetnica pobjede Narodne stranke u Šibeniku 1872./1873.

Izložbu su organizirali Državni arhiv u Šibeniku i Muzej grada Šibenika u suradnji s NSK, a predstavljeni su prijelomni događaji koji su obilježili pobjedu i dolazak Narodne stranke na vlast u Šibeniku, preobrazbu grada koja je uslijedila kao i razvoj društvenoga i kulturnoga života.

Održana radionica Scopus Only Day u NSK i sastanak Scopus Content Selection and Advisory Board s hrvatskim predstavnicima

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 24. listopada 2023. održana je radionica pod nazivom *Scopus Only Day*, organizirana u suradnji s Hrvatskom udrugom za znanstvenu komunikaciju (ZNAK) i tvrtkom Elsevier. Radionica je bila namijenjena urednicima hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa.

Scopus je bibliografska i citatna baza podataka tvrtke Elsevier koja indeksira znanstvene časopise iz cijeloga svijeta i obuhvaća sva područja znanosti. Svoje mjesto u ovoj bazi pronašao je i 161 hrvatski časopis, a velik broj njih tomu teži.

Stručni skup Kako nastaje građa lagana za čitanje?

Dana 3. studenoga 2023. u malome predvorju NSK održao se stručni skup *Kako nastaje građa lagana za čitanje?* na kojem smo od stručnjaka iz područja knjižničarstva, logopedije te hrvatskoga jezika i književnosti saznali kako prilagoditi tekst za osobe s disleksijom i teškoćama čitanja.

Događanje *Kako nastaje građa lagana za čitanje?* održalo se u okviru Mjeseca hrvatske knjige u sklopu Nacionalne kampanje *I ja želim čitati!*.

Predstavljena knjiga *Diplomatski pečat – sasvim osobno* u sklopu Tjedna Sveučilišta u Zagrebu

Drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje knjige *Diplomatski pečat – sasvim osobno* 6. studenoga 2023. predstavljeno je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u okviru Tjedna Sveučilišta u Zagrebu, a u povodu početka 355. akademske godine.

Knjiga urednika prof. dr. sc. Gorana Bandova, Jelena Perlete i Ivane Petrović sastavljena je od stotinjak kratkih diplomatskih sjećanja koja govore o različitim razgovorima i anegdotama povezanim s najznačajnijim vanjsko-političkim događajima u Republici Hrvatskoj u zadnjih trideset godina, a izdavač je knjige Sveučilište u Zagrebu.

Izložba *Pozdravljam te šumo*

U velikome predvorju NSK u studenome ugostili smo izložbu *Pozdravljam te šumo* s više od 100 dječjih radova iz deset dječjih vrtića o temi šume kao i stvaralaštvo Udruge Ozana o temi šume.

Izložba Dječjega vrtića Zapruđe dio je programa obilježavanja 15. obljetnice suradnje dječjih vrtića Republike Hrvatske s časopisom *Hrvatske šume* u rubrici *Dječji kutak* koja promiče i potiče dječje stvaralaštvo te spoznaju o šumi i prirodi.

Završna svečanost Nacionalnoga kviza za poticanje čitanja 2023.

Autorica fotografije: Marijana Stegmayer.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 15. studenoga 2023. održana je završna svečanost Nacionalnoga kviza za poticanje čitanja, natjecanja za mlade čitatelje koje se tradicionalno provodi u sklopu Mjeseca hrvatske knjige, a organiziraju ga Knjižnice grada Zagreba – Hrvatski centar za dječju knjigu i Odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice. Nacionalni kviz za poticanje čitanja, kao jedan od središnjih programa Mjeseca hrvatske knjige, nosio je naziv *Pronađeni u prijevodu* i posebno je istaknuo kvalitetne prijevode inozemnih knjiga za djecu i mlade, hrvatske prevoditelje te njihovu ulogu u spajanju djece s kvalitetnom svjetskom literaturom.

Svjetski dan prava djeteta

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u povodu Svjetskoga dana prava djeteta svečano je obilježena 20. obljetnica rada Ureda pravobranitelja za djecu u Republici Hrvatskoj.

Tim povodom predstavljeni su rezultati istraživanja *Kako ostvarujemo dječja prava u Hrvatskoj: mišljenja i stavovi djece i mladih u 2009. i 2023. godini* koji donose važne uvide i poruke djece i mladih, a mogu biti korisni donositeljima i provoditeljima odluka koje se odnose na djecu i mlade u Hrvatskoj.

Međunarodni šahovski turnir – Turnir mira

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu od 21. do 30. studenoga 2023., treću godinu zaredom, bila je domaćin uglednomu međunarodnom šahovskom turniru čiji naziv *Turnir mira* u potpunosti odgovara onomu čemu u ovo doba velikih nemira i ratova težimo. Svoje je znanje na Turniru odmjerilo deset međunarodno priznatih igrača šaha, a organizator je turnira bio Zagrebački šahovski savez.

10. zagrebački harfistički festival

U Zagrebu se od 22. do 26. studenoga 2023. održao 10. zagrebački harfistički festival koji je ugostio poznati ukrajinski Glowing harp festival. Festival o temi *Sinteza u umjetnosti* organiziran je u suradnji s programom Europske unije za kulturnu potporu *Kreativna Europa*, a kao dio programa Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u svojim je prostorima od 23. do 25. studenoga ugostila program majstorskih tečajeva *Masterclass* za harfu.

Izložba *Lea Deutsch, little star of the Zagreb theater*

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu ugostila je u studenome 2023. dvodnevnu izložbu *Lea Deutsch, little star of the Zagreb theater* koja prati život velike dječje zvijezde Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu. Autorica je projekta Mira Wolf, autorica tekstova izložbenih panoa i kataloga Martina Petranović, a fotografije su dio arhiva Židovske općine u Zagrebu. Izložba je otvorena u sklopu predsjedanja Republike Hrvatske Međunarodnim savezom za sjećanje na holokaust (IHRA).

Veleposlanik Republike Albanije posjetio NSK

Veleposlanik Republike Albanije u Republici Hrvatskoj, Njegova Ekselencija Riza Poda, posjetio je 20. prosinca 2023. Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu. Na sastanku s glavnom ravnateljicom Knjižnice prof. dr. sc. Ivankom Stričević razgovaralo se o albansko-hrvatskim kulturnim vezama, dosadašnjoj suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Nacionalne knjižnice Albanije kao i mogućnostima novih formalnih i neformalnih suradnji pri organizaciji i razmjeni izložaba, stručnjaka te knjiga i bibliografskih podataka.

Multimedijalna izložba *Natural World Heritage: Korea Jeju special exhibition*

U malome predvorju NSK od 14. do 23. prosinca 2023. javnost je mogla pogledati izložbu *Natural World Heritage: Korea Jeju special exhibition* kojoj je tema jedno od sedam prirodnih svjetskih čuda – vulkanski otok Jeju. Izložba se sastojala od prekrasnih umjetničkih fotografija i videozapisa nastalih na otoku, a posebna je atrakcija bilo putovanje otočjem putem VR tehnologije. Tim su povodom Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu darovane knjige tematski povezane s najznačajnijom prirodnom baštinom Republike Koreje.

Predstavljena knjiga *Z mojih bregov* Frana Galovića i Ivana Lovrenčića

U dvorcu Miljana 20. prosinca 2023. predstavljeno je vrijedno izdanje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu – knjiga pjesama *Z mojih bregov* Frana Galovića obogaćena crtežima Ivana Lovrenčića i komentarima Luka Paljetka. Knjiga *Z mojih bregov* nastala je kao četvrta u nizu u Biblioteci Trilix, a svima je zajedničko da su u njoj reproducirani crteži Ivana Lovrenčića.

Održan blagdanski koncert na dar *S(w)inging Christmas*

Autorica fotografije: Dobrila Zvonarek.

Jedan od najuspješnijih *a capella* ansambala u Hrvatskoj *Komorni zbor Ivan Filipović* održao je 28. prosinca 2023. koncert domaćih i inozemnih božićnih pjesama pred brojnom publikom u velikome predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Na koncertu je, uz zbor, nastupio i hrvatski glumac i pjevač Adalbert Turner Juci te klavirist Trpimir Jerković. Koncertom je ravnao maestro Goran Jerković.

Odabrane najljepše oblikovane hrvatske knjige u 2023.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu zaključila je natječaj *Hrvatska lijepa knjiga* za 2023. godinu, koji je raspisala na poziv Zaklade Stiftung Buchkunst radi odabira najljepše oblikovanih hrvatskih knjiga za međunarodni natječaj i izložbu *Best Book Design from all over the World* koja će se održati za trajanja Sajma knjiga u Leipzigu te za izložbu *Book Art International* koja se organizira u sklopu Sajma knjiga u Frankfurtu. Na natječaj je pristiglo 113 izdanja, od kojih je prosudbeno povjerenstvo izabralo njih 13.

Autorica fotografije: Sonja Hrelja.

Nova izdanja NSK / Latest NSK titles

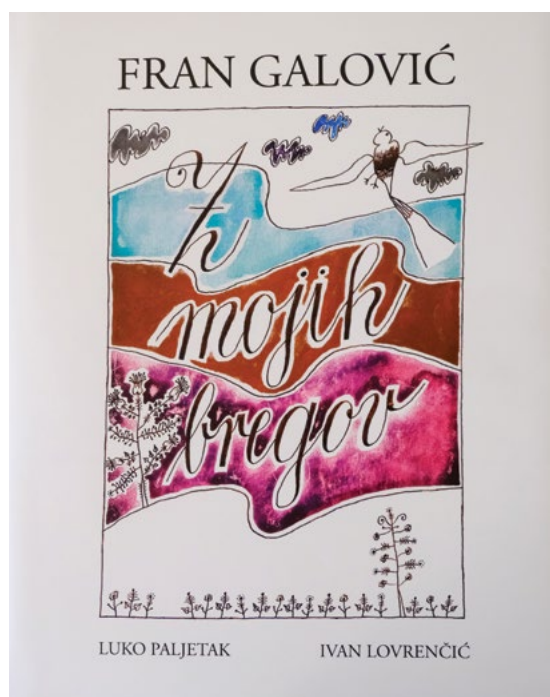
TISKANA IZDANJA / PRINT PUBLICATIONS

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483.) – faksimilno izdanje.
Zagreb : Mozaik knjiga, Katedra Čakavskog sabora Roč, Staroslavenski institut i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2023.

Oficij rimski (Rijeka, 1530.) – faksimilno izdanje s transliteracijom
Urednica: prof. dr. sc. Sanja Zubčić
Zagreb : Nacionalna i Sveučilišna Knjižnica u Zagrebu i Sveučilišna knjižnica Rijeka, 2023.

Z mojih bregov
Fran Galović, Ivan Lovrenčić, Luko Paljetak
Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2023.

Die Zeichnungen von Johann Bernhard Fischer von Erlach : aus der
Graphischen Sammlung der National- und Universitätsbibliothek Zagreb
Maja Karić, Vesna Vlašić Jurić, Marija Perkec, prijevod na engleski Željka Miklošević
Salzburg : Mury Salzmann, 2023.

Niz A – knjige

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 06 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 04 i 05 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 02 i 03 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 01 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 10 i 11 za 2021. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 09 za 2021. godinu

Niz B – članci

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 06 za 2021. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 05 za 2021. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 04 za 2021. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 03 za 2021. godinu (beta)

CIP – knjige u tisku

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 11 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 10 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 09 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 08 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 07 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 06 za 2023. godinu

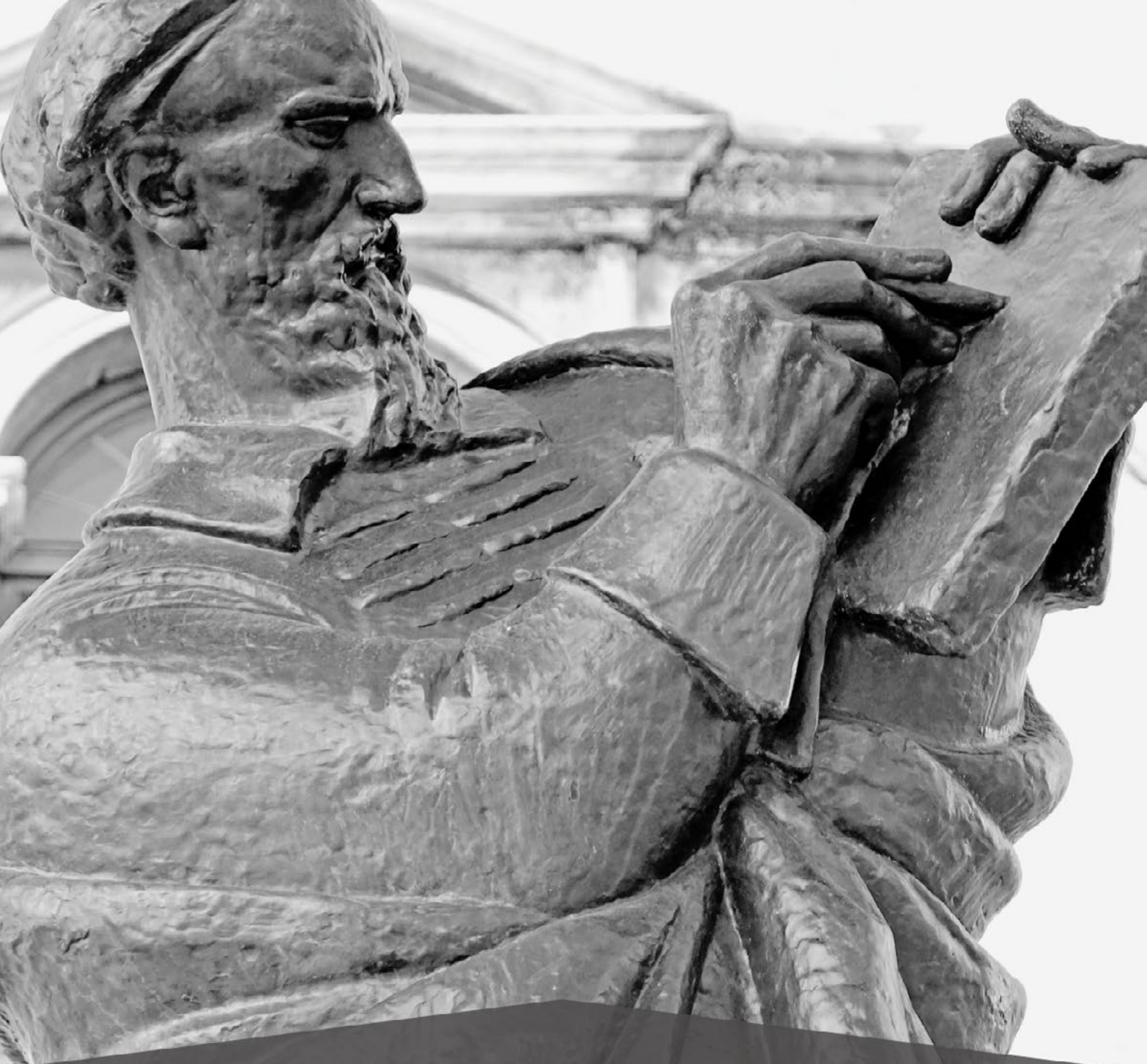
Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 05 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 04 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 03 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 02 za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 01 za 2023. godinu

Znanstveni skup

**Povijest hrvatskoga
jezika i digitalno doba
– o 500. obljetnici
smrti Marka Marulića**

21. – 22. studenoga 2024.

marul.jezik.hr